ఇచ్చినీకుమారి.

గ్రంథకర్త:

కొల్లూరు లక్ష్మీనరసింహ కవి

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

బెజవాడ

శారదా భాండార ముద్రాశాలలో

ముద్రితము.

 [వెల రు. ౦-౧-౦.

894-8632
LAK-5

పీ ఠి క

ఆర్యులారా?

చిరకాలమునుండియు కవనమునందభిలాష గలవాడ నయ్యును,పిన్నవయస్సుండనగుటచేతను,నానివాసమొకపల్లె టూరవుటచేతను, నాకంతగ ప్రోత్సాహము చేయువారు లేకపోయిరి. పురాణభాషాప్రవేశ మున్నప్పటికి, యేలకో దానియందు, నాకంతయభిరుచిలేకపోవుటచే, దానినంతవఱ కాపవలసినవాఁడనైతిని. దైవవశమున, సంస్కృతాంధ్ర శతావధానులగు, బ్రహ్మశ్రీ, శ్రీగిరి చెన్నబసవయ్యశాస్త్రి గారి ప్రోత్సాహముమీద, దేశచారిత్రనుసరించి, నేదేని యొకరూపకమగు గ్రంథము వ్రాయ సమకట్టితిని. ఇదియే, నాప్రథమ ప్రయత్నమగుటచే, గ్రంథరచనకుఁ గొంత కాలము పట్టెను.

ఈకథ మ్లేచ్ఛులదాడినడ్డగించి భరతఖండముయొక్క స్వాతంత్ర్యమును గాపాడిన రాజశిఖామణులలో నొక్క డగు పృథ్వీరాజుచరిత్రమగుటచే, పలువురకు మనోరంజకము గానుండుననియెంచి వ్రాయమొదలిడితిని. పైనినుడహరించి నట్లు నిదియె నాప్రథమపుష్పమగుటచే, తప్పులు మెండుగా నుండవచ్చు గుణగ్రహణపారీణులగువారు ఒప్పులనేగ్రహించి తప్పులు నాకుదయతోఁజూపిన యెడల వందనములతో గ్రహించి దిద్దుకొనుటకు సిద్ధముగానున్నాను.

ఇట్లు
బుధజనవిధేయుఁడు,
కొల్లూరు లక్ష్మీనరసింహకవి.

29-11-24
జుఝునరం.

ఈ నాటకమునందువచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు

భీమరాజు — కథానాయకుఁడు. (ఘూర్జర దేశపురాజు)

అమరసింహుఁడు — భీమరాజు మంత్రి.

మధుమంతుఁడు — స్నేహితుఁడు.

జైతపరమారుఁడు { కథానాయకురాలితండ్రి. (అబూపర్వతాధీశ్వరుఁడు)

ఈశ్వరభట్టు — ఇచ్ఛినీగురువు.

అభయసింహుఁడు — జైతుని మేనల్లుఁడు.

అర్చకుఁడు — అబూపర్వతపు దేవాలయఅర్చకుఁడు.

పాలికాపులు —

సామంతరాజులు —

సారాజవానులు —

పృథ్వీరాజు — ఢిల్లీచక్రవర్తి

కరుణరాజు — చక్రవర్తి పినతండ్రి

ప్రతాపాదులు
గోకులదాస్ } 7గురు భీమరాజుని తమ్ములు.

కోసలాధిపుఁడు — (ఘూర్జర దేశపు సామంతరాజు.)

యుద్ధభటులు —

స్త్రీలు

ఇచ్ఛినీకుమారి — కథానాయకురాలు. (జైతునికూఁతురు.)

రూపవతి
వకుళ } భీమరాజు దాసీలు.

దాసి — ఇచ్ఛినీకుమారి యంతఃపురపుదాసి.

నాంది

శా॥ ఫాలాక్షుండు సదాప్రజాళిమనః పద్మంబుల జూచుచున్
లీలార్థంబు సమస్తమౌనిగణము ల్నిత్యంబు ప్రాజింపగా
కైలాసాద్రిపయిం, క్షేమంబరయుచుం గష్టంబులన్ దీర్చుచున్
~~కాశీనాథుడు~~ సంప్రదలిచ్చి మిముల గారుణ్యముం బ్రోచుతన్॥

(నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించి బువ్వులు చల్లును)
నాటక సందర్శనమునకై సభ్యులు విచ్చేసి చాలతడవయ్యె. ప్రస్తుత ప్రయోగమగు నాటకమును గూర్చి యోజించుతరి, నన్ను పిలువుండని, నటియింకనురాలేదయ్యె? కారణమేమైయుండును. (నేపథ్యముం జూచి) ఏవియో గ్రంథరాజముల వెదకుచున్నది. ఇయ్యది వెదకుసమయము కాదు. పిలచెదగాక. (బిలచి) నటి; ఒక్కమారిచ్చుటకు వచ్చునంతయవకాశము కలదా?

నటి—(పుస్తకములతో బ్రవేశించి) ఇదిగో వచ్చితి. నేనను కొనిన గ్రంథరాజము దొరకనందున తడవాయెను,

సూత్ర—చేతినిండ పొత్తములు పెట్టుకొని, గ్రంథముల నెదవు. ఉన్నగ్రంథములతోం గాలక్షేపణ చేయవచ్చును. అంతగా కొరతవచ్చిన చూచుకొనెదము,

నటి—నాకునిష్టము లేదు.

సూత్ర—(తనలో) ఈమెకుంగావలసినగ్రంథము బల్లమీద యుండగా సంగ్రహించితి. అయినను యీమెయుద్దేశ మెట్లుండునో చూచెద. (ప్రకా) ప్రియా? నీకీవిచార మేల; ఆగ్రంథము పేరుగాని, కవిపేరుగాని చెప్పిన, దాని నేనెక్కడనైన చూచినచో దెల్పెద.

నటి—ఆగ్రంథమును తమరె సంగ్రహించిరని నేనూహించి తిని.

సూత్ర—వచ్చినదొంగతనము రానేవచ్చినది. ఆపుస్తకము పే రేమి?

నటి—ఆపుస్తకము పే రా?

తే॥ పల్కుమాధుర్యమహిమంబు పండితార్య
వందితంబునలంకార సుందరంబు
ఇచ్చినీకుమారి విచిత్ర వింతనాట
కంబు శృంగారరసభరితంబు గాదె॥

సూత్ర—అట్లయిననాకుందెలియదు. నేజూచినది పృథ్వీరాజు పరిణయము.

నటి—పృథ్వీరాజుపరిణయ కొందులోనిది.

సూత్ర—పంచమాంకములో యుద్ధానంతరము యుండ వలయును.

నటి——ఎవ్వరు రచియించిరి.

సూత్రి——ఇచ్ఛనీకుమారి, ఎవ్వరురచియించిరో చెప్పెము.

సీ॥ శ్రీగౌరివాసమై వెలుగుజుఝువరపు
రంబువాసస్థాన మింపుగుల్క
వెరపనులేనట్టి వెంకటశివయనా
మాత్యపుంగవునకుఁ బౌత్రుఁడును
సతతంబు సర్వేశుఁ సన్నుతించెడిరత్త
మాంబకారత్తయ మాత్యసుతుఁడు
పరబ్రహ్మచారనఁ బరగుడగ్రజుండు
వెంకటశివయామాఖ్యుఁ డెలమితమ్ముఁ

తే॥ డలరి? కొల్లాకువంశాబ్ధి జెలగువాఁడు
జనులునుతింపంగ నెగడు జగమునందు
శివదయాలబ్ధనాందాద్రి కవనయుతుఁడు
విమలవాసుపర్ణ సగోత్రి విమలుఁడనగ॥

సూత్ర——ఇఁక జెప్పనవసరములేదు. నేనెరుగనివాఁడనియా?

తే॥ పుడమిఁ పూరాణాదిభాషల నిండజదివి
నంతబొత్తముల్ వ్రాయగ మొదలిడెగద,
క్రొత్తవానివలెన్ జెప్ప గోరితొక్కొ?
లక్ష్మినృసింహాఖ్యుండైవె లసెనుగాదె॥

నటి——నేనెరుగనంటివే?

సూత్ర—నీవంటివి. నేనంటివి. ఇద్దరము నొక్క దారినే యుంటిమి.

నటి—నాగ్రింథముని చ్చెదవా?

సూత్ర—(పుస్తకమును యిచ్చును.) సరియా?

నటి—(పోబోవును)

సూత్ర—(కరముపట్టుకొని) ప్రియా? యొక్కమాట?

నటి—ఇక్కడ కేచాలకాలహరణమైనది. ఇచ్చినీపాత్రధరింప వలయును. (నిష్క్రమించును)

సూత్ర—అవునవును. కాలహరణమే యయ్యెను.

(నిష్క్రమించును.)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీరస్తు.

ఇచ్ఛినీకుమారి.

ప్రథమాంకము.

1వ రంగము.

(అన్హిలపురంబేలు భీమదేవుఁడు స్నేహితుఁడు వేటకుజనుట.)

భీమదేవుడు—మిత్రమా? ఈ రాత్రి గడచిపోయినది. నేడు నాకోర్కె సిద్ధించునట్లు లేదు.

స్నేహి—రాజా? అట్లందు రేల? పెక్కుమృగంబులంజంపితిమే. ఇంతకంటె మన కేమి కావలయును.

భీము—మిత్రమా కావలసిన యడవిపంది దొరకి లేదు.

స్నేహి—లేక్కకంటె బందుల్లకుఁగల మహాత్మ్య మేమి?

భీము—ఈ వేటకు రాకారణమేమన, ఈదినములలోఁ బందిని వేటాడి భవానిదేవికి యర్పించుట, రాజపుత్ర యాచారమైయున్నది. ఏ రాజపుత్రుఁడు భవానిదేవికిఁ బందిని యర్పించునో వానికి యాసంవత్సరము పొడవునను తప్పక జయముగలుగును. అందులకే నీయరణ్యమున నింత ప్రయాసపడుచుంటిని. అదుగో మిత్రమా?

ఉ॥ కాలునివాహనంబువలె కారడకుంజరియించు యీమృగం
బేల? వికాలసాహసము పేర్కొని భీకరవృత్తిఁబూని యీ
వాలరుఁ ద్రివ్వఁగోంచు మద వారణమోయన వచ్చుచుండె దా
నేలహరింపవచ్చు, నిఁక నేఁడు వధించెదఁజూడు శౌర్యమున్॥

(అని బాణమును సంధించి, నిరుత్తరుఁడై.)

ఇప్పటికిగదా? నేను సఫలీకృతార్థుఁడనైతిని. ఇఁక భవాని దేవి యనుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండగావలయు. (పందిని సమీపించి) ఏమీ? రెండవ బాణమెవ్వరిది. (బాణముఁదీయ లేక) ఆబాణమింకను దానిని నాటుకొనియేయుండెను. ఏమ హానుభావుండు, యేశూరాగ్రగణ్యుండు, యేవీరాధిపురుండు యీబాణమును సంధించెనోగదా? నేనీబాణమును తీయలేక పోతిని—

సీ॥ తుహినాద్రి కాంతార మహియందు యడవిలో
విఖ్యాతిఁజెందిన వీరుఁడెవఁడు?
విలువిద్యయందున వీరుఁడైజెన్నొంది
ప్రఖ్యాతిజెందిన ప్రభుఁడెవండు?
యీదండకాటవి నేవీరుఁడే తెంచె
ధన్యతఁజెందెనే ధన్యుఁడెవఁడో?
బాహుళ్యభుజబల భద్రుఁడై కాంతార
మహిఁగీర్తిఁగాంచిన మాన్యుఁడెవఁడో?
గీ॥ ఏమహాత్ముఁడుగాకున్న యిట్టిబాణ
మిప్డుసంధించె? నేను, యా మ్లేచ్ఛవర్య
ద్రుంచినట్టి వీరుఁడనై కించితుశర
మూడఁదీయంగలేకుంటి నుర్వియందు॥

(మహారోషముతో) ఈపన్యాయము నేసిశరమును తీయలేక బోతినే. మ్రతియుండనుగాక. (శరములాగును.) హా? ధన్యుఁడ, ధన్యుఁడ, యిప్పటికిఁగదా? మహావిశ్వప్రయత్నముమీఁద నూఁడఁబెఱికితిని. దీనిని జలంబులఁగడిగి చూచెదగాక? (కడిగి దానివంకజూచి) మిత్రమా? యీశరము యిచ్ఛినీకుమారిది. ఆమెయెంత ధన్యురాలు. ఆమె రూపలావణ్యాదులచే యిదివరకు నన్ను జయించినది. నేఁడు ధనుర్విద్యా పాండిత్యముచే, నన్ను వశపఱచుకొనినది. శరీరమంతయు నామెయందు లయమగుచున్నది. (శరము వంకజూచి) ఇచ్ఛినీకుమారి? ఇచ్ఛినీకుమారి? నీయందమేమని వర్ణింతు. నీవుయెప్పుడు నన్ను చేపట్టి ఘూర్జరరాజ్య లక్ష్మివగుదువోఁగదా?

స్నేహి—(తనలో) ఓహో? వీనికి మదనోన్మత్తవికారచేష్టలెక్కుడగు చున్నవి. (ప్రకాశముగ) మిత్రమా? వేళయయినది. త్వరగాఁబోవుదము.

భీము—అట్లే పోవుదము. (నిష్క్రమించెదరు.)

అవనికపడును.

2వ రంగము.

(రూపవతి చిత్రపటములతో ప్రవేశించును)

రూప—చిత్రపటములు. చిత్రపటములోయి!

(అని కేకవేయును.)

(పడుచులు గుమిగూడుదురు)

రూప—అంగ వంగ కళింగ కాశ్మీర నేపాల, బర్బర, విదేహ కాశి, ఘూర్జ రాంధ్ర కర్ణాట, చోళ, నేపాలాధీశుల ఫోటోలు. (అని చూపించును.)

1వ—ఓలబ్బో? యదేంగాని యీయన నగిసీలేసినాడు.

2వ—అదేందిరా? ఈమహారాజు చాలాధర్మాత్ముడంటారు. ఆమొకమే తెలుత్తాల.

3వ—ఓలబ్బో? యీయన యముండేంటన్నా. బొజ్జమీసాలు. మిరిగుడ్లు, చేతిలోదియేందిరా లావుగావుంది.

4వ—మనపాండవోరిని తెలుసునా? అందులో భీమయ్యగార్ని తెల్సునా? ఆయనగారియాయుధం గద. దెబ్బకుపైసలా?

(దాసిప్రవేశము.)

దాసి—ఏమీ? యెవ్వరాజ్ఞమీద చూపించుచున్నావు. తొలగండి,

రూప—అమ్మా? నేనొక చిత్రకారిణి.

దాసి—నిన్నిపుడు మారాణీగారు తీసుకొనిరమ్మన్నారు. రమ్ము. (యిద్దరునిష్క్రమింతురు)

ప్రజలు—ఓలబ్బో? యిదేంమండరా? చూపించకుండ తీసుకుపోతారు. యీతడవరాని యి. పనచూత్తా.

(నిష్క్రమించెదరు.)

(ఇచ్ఛానీకుమారి. దాసి, రూపవతి ప్రవేశము.)

ఇచ్ఛా—ప్రస్తుతము భూపాలనచేయుచున్న రాజకుమారుల పటములులేవా?

రూప — లేకేమి? (పటముయిచ్చును.)

ఇచ్ఛి — యువతీ! ఈపటమెవ్వఁడి.

రూప — అమ్మా?

మ॥ అరియాలోకన భీకరుండు బలమున్నద్ధంబు, శౌర్యంబుపా
పరికింపన్ భువిలేఁడు అట్టిపురుషశ్రేష్ఠుండ్రిహ్మములుం
సరియాతండు మహాత్ముఁడౌనని యనక్-సంతోష భీముండనన్
పరివారంబును ఘూర్జరీ ప్రజలతో-పాలించు వామామణీ॥

ఇచ్ఛి — (మందహాసముతో) భీముఁడేప్పుడితఁడా? ఇతనిరూప
మునకుఁబేరునకుఁ దగియున్నది. కాని యువతీ
ఇతనిని ఇంతగాఁబొగడు చున్నావు. ఇట్లుపొగడుమని
యీరాజేంద్రుఁడేమైన నిచ్చెనా?

రూప — అమ్మా? ఇచ్చెడిదేమి? మహామహులందరు బొగడ
తగినవారేకదా?

ఇచ్ఛి — సరి. ఇంకొక్కపటము చూపింపుము.

రూప — దేవీ?

(ఒక్కొక్కపటముచూపుచు)

సీ॥ యుద్ధభూమినిఁజొచ్చి తద్దయు బరిమార్చె
ధీరుండు బంగాళ-ధీశుఁడితఁడు
దానకంకణగట్టి ధర్మదూర్వహుఁడైన
ధీరుండు బర్బరా-ధీశుఁడితఁడు
సకల వైభవముతో-సౌందర్య విభవుండు
యీశుడు మాళవాధీశుడితడు.
కువలయంబెల్లను కూర్మితో నేలిన
యింద్రియోయన కట-కేంద్రుఁడితఁడు

తే॥గీ॥ భామ! యిదెవ్వాడు, గాంభీర్య-బలుడనంగ
ధైర్యవిస్ఫూర్తి గలిగిన-ధన్యుడనగ
బెంకణాధిశుఁ జూడుమా-యింకనీవు
లేమ! పద్మాస్య, నతనాభి-లేడినయన!॥

ఇచ్ఛి—యువతీ! పృథ్వీరాజు చిత్రపటమున్నదా!

రూప—ఉండెడివి కానియవిఅన్నియు నమ్మఁబడినవి.

ఇచ్ఛి—వానిగూర్చి నీకేమయినా తెలియునా?

రూప—తెలియకేమి? కొంతకాలముకిందటనే, భీమదేవునకు సోమేశ్వరునకు ఘోరయుద్ధముసంభవించెను. అందు సోమేశ్వరుని భీమదేవుఁడు జయించి విఖ్యా—

ఇచ్ఛి—యువతీ! ఆసంగతియెందులకు? దానివలనభీమదేవుని సర్వాధికుఁడవని స్థాపింపఁబూనుచున్నావు. అందువలన భీమునియందుఁగల పక్షపాతము వెల్లడియగుచున్నది. ఇంతమాత్రమున యతనికివచ్చిన మహాత్మ్యమేమి? తదితరులకువచ్చిన నీచత్వమేమి? పృథ్వీరాజు సంగతి తెలియునా?

రూప—అమ్మా? క్షమింపుము. పృథ్వీరాజుగూడ గొప్పవాడని యేవింటి—

ఇచ్ఛి—అకటా? ఇంకనునీపక్షపాతబుద్ధి వదలలేదు? పోనీ, పృథ్వీరాజు పటమువ్రాయఁగలవా?

రూప—అమ్మా? మీరట్లనుట ధర్మమా? మీయొక్కయనుగ్రహమును సంపాదించుకోవలయునని వచ్చితిని. సెలవైనచో వ్రాసెదను.

ప్రథమాంకము.

ఇచ్ఛి—అట్లే వ్రాయుము తగిన బహుమతి నిచ్చెదను.
రూప—(పటము వ్రాసియిచ్చును.)
ఇచ్ఛి—భీమదేవుని చిత్రపటమునందుఁజూపిన లేఖనాచా
తుర్యము, దీనియందు జూపింపలేదని నానమ్మకము.
నీవు వ్రాయఁగలిగియుఁ బాడుజేసితివి.
రూప—మీరట్లనుట ధర్మమా? పృథ్వీరాజు నాకారము
బాగుగాఁ దెలియక పోవుటచే నట్లువ్రాసితిని.
ఇచ్ఛి—వానియాకారముఁ జెప్పిన వ్రాసెదవా?
రూప—ఆ...వ్రాయ కేమి?
ఇచ్ఛి—అట్లయిన వినుము—

సీ॥ నూనూఁగుమీసాల నూత్నయౌవనుఁడై యా
యెగుభుజంబులవాఁడు యిందువదన
సంకల్పసంభవ స్థానపీఠమొయన
నొప్పునేసౌందర్య యురమువాఁడు
వికసితోత్పలపత్ర విఖ్యాతనేత్రుఁడు
యంద్రమాబింబమో ష్ఠంబువాఁడు
విద్రుమలతలతో విపులమైయే వేళ
తమ్ములైయొప్పు పాదములవాఁడు

తే॥గీ॥ ఘనత, నాజానుబాహువు గంబుకంఠ
మలరి, కాంచనంబనమేను దళుతముత్య
సరుళసందంబు దంతముల్ సాలుగనగ
యిప్డునెన్నంగ శక్యంబె యిగురుబోడి!

రూప—ఆ...వ్రాసెదను. (పటము వ్రాసియిచ్చును.)

ఇచ్ఛి—యువతీ? నీ నేర్పు కిసువింతగానున్నది. నీ లేఖనా చా
తుర్యము నేర్చుకొనవలయుననియున్నది. నేర్పుదువా?

రూప—అయ్యో? అందులకభ్యంతర మేమి?

ఇచ్ఛి—సరే? ఇందులకు నాజనకుని యనుమతిఁ బడయ
వలయును. ఇంకొక్కతూరి శోధించుదము.

(నిష్క్రమించెదరు.)

(అవనిక పడును.)

3వ రంగము.

సమయము—సాయంత్రము.

(భీమదేవుఁడుద్యానవనమందు కూర్చుండును)

భీముఁడు—(బాణమునుజూచి) హా? ఇచ్ఛినీ? నీయాయుధ
చాతుర్యమెంతని వర్ణింతును. నీగుణములెంతని వర్ణిం
తును. విలువిద్యయందు, రెండవ సత్యభామవని
చెప్పవచ్చును. ఏశూరాగ్రేసరుని వరించెదవోకదా?
ఏధన్యాత్ముఁడు నీయధరామృతంబుఁ గ్రోలునోకదా?
ఏవీరునిఁ జేపట్టుదువోకదా? ఆహా? నీసోయగంబేమని
వర్ణింతు. (అటుచూచి) అమరసింహుఁడిటే వచ్చు
చున్నవాఁడు.

(అమరసింహుఁడు ప్రవేశించును.)

భీమ—అమరసింహా? మన కార్యముల సాధించుటయెట్లు? ఆ
ఇచ్ఛినీకుమారినిఁ జూడనిదె నామేను పులకరించు
చున్నది. ఆకన్యాలలామ మృదుమధురస్వరము విన

కుంజిన, నాశరీరము వ్యర్థము. ఆసుందరిం జేపట్టనంగాని నాకానందము. ఆసుకుమారి స్నేహమే లభింపకుంచో నా రాజ్యము, నాసంపద, నాజీవితము వ్యర్థమని తలంచెదను.

అను—దేవా! మీ కీ విచార మేల? అంధ్రుల కీవరకె, నొక తెను పుత్రెంచియుంటిని. ఆమెను నీకను గుణ రూపసౌందర్యాదులను బొగడి, యామె మనస్సు త్రిప్పి వేయుదును. అదియుంగాక సైతపరమారునకు నీవంటివాఁడల్లుఁడవుట మహాభాగ్యమేగదా?

భీమ—ఆచిగురుబోడి రూప మామన్మథునికైనను లేదు.

సీ॥ చంద్రబింబముభోలు సఖియనెమ్మొగమొప్పె
తారకావళిసాటి దంతములును
కలికివాలుచూపులు కలువరూపుల రాజు
బాణంబునకుసాటి బరగుసఖియ;
విషధరవేణియు విపులమౌ కంఠంబు
గానము సౌందర్య కంబుకంఠి
శశికాంతనునుబాళో చెక్కుల్ల్ప్య సనుమయ్యె
బంధూకమున మోవి బంధువయ్యె?

తే॥గీ॥ మేనిబంగారుచాయశో మెఱయుచుండె
భామగుబ్బలు భద్రకుం భములుదనరె
లేమలేనాను గనుగొన్న కేశవాస్య,
మ్మందగజయాన, బాల; య మాన్యవర్య॥.

ఆచెలి నన్ను పరిగ్రహించునో, లేదో? ఏలయన పూర్వము నుంచి వారికి మనకుఁగల ద్వేషముచేత, పరమారుఁడు మాత్రము పౌరుష సంజాతుఁడు, ఎట్లులభించునాయని నామనంబు తల్లడిల్లుచున్నది.

అమర—ఏమి? మీయంతటివాఁడల్లుండగుటకు నిష్టపడని-చో నింకనక్కడనిలచునా?

ఉ॥ ఏపరమారుఁడే నినువివేకిగ, హీనునిగాదలంచినన్
చూపరులెల్లమెచ్చ నతిచోద్యముగా నిపుడేగియాసఖీ
కాపరమారుఁడున్ మనమునన్ బహుకోపముజెంది నాపయిన్
రోషముచేతవచ్చినను యుద్ధముజేసియుదెత్తు నాసఖిన్.

ఇప్పటికైనఁ జక్కఁబడెనా? మదీయ ప్రయత్నములు. నేననేక నుపాయములం బన్నుచున్నవాఁడ. అదియుఁగాక నీవు శుభలేఖ వ్రాసిన యాపరమారుఁడు మాత్రమొప్పుకొనఁడా? అతఁడు తప్పక నొప్పుకొనును.

భీము—అమరసింహా? నీవింకను బాగుగా నాలోచించుట లేదు. మన మతమునకు వారి మతమునకుఁజాల వ్యత్యాసముగలదు. వారిది హిందూమతము. మనది జైనమతము అందువలన జైతపరమారుఁడు, ఇచ్ఛినీకుమారిని, నాకిచ్చుటకియ్యకొనఁడు.

అమ—ఆ...హిందూమతముకన్న మనమతము తక్కువయయ్యెనా? తక్కువగునుఁగాక, యరిభయంకర శత్రువర్గునకైన వెఱచి తనకూతును నియ్యకొనఁడా?

భీము—అది కేవలము పిచ్చి యభిప్రాయము. తన మతము విడచి యన్యమతమునకు నిచ్చునా?

అమర—రాజొప్పినచో—

భీమ—ఇచ్చినీకుమారి వరించదేమో?

అమర—ఎందువలన?

భీమ—బహుచతురత. ఆమె రూపలావణ్యమందేమి; ధను ర్విద్యాపాండిత్యమందేమి, నామె యిచ్చవచ్చినటుల వర్తించును.

అమర—మదనోన్మత్తుండవుటవలన, నీకేమియు గోచరించు టలేదు. నీవికారచేష్టలుడిగి, యొక్కించుక, నీ రమా రాజ్యమును, నీశూరత్వమును విచారించుకొనుము.

భీము—(ఆలోచించి) నాకేమియుఁ దెలియుటలేదు.

అమ—నీకెందుకుఁ దెలియును; మదనోన్మత్తవికారులకు, జూ దరులకుఁగల భేదంబులునుడివెద—

సీ॥ రణరంగభూమిపై రాజులతోఁబోరి
కనిసిన ధైర్యంబు గీర్తిదెచ్చు
యేవేళవిత్తంబు యింకుచుండినఁగాని
నపకీర్తినిందును నందులేదు.
కామినీహృదయంబు కౌగలించుటఁబూని
నంపైనకీర్తియు నణగిపోదు.
నిశిరాత్రిచోరత్వ నిర్జీవిమైయొప్పి
వారిచేఁజిక్కిన వరలుగీర్తి

తే॥గీ॥ మదనతాపులకును మీ మైమఱపుజెంది
రమ్య గానవినియునాల్గు నరయగాను

యూర్య మనసులుభేదించు నారసంబు
లనియెఱుంగుము భీమరాజాత్మరాజ!

మరియు, ననేక రాజాధిరాజుల నోడించి, రాజ కంఠీరవంబని పేరొందిన, నీకుయూపరి మాత్ముండుతప్పక ఇచ్ఛానీని నొసంగును.

భీమ—అది కేవలము పొరబాటు.

అమర—ఇంకొక్కమాట నుడివెదను. సముద్రమువంటి మహా సముద్రమును కూర్చుకొని యీఘూర్జర రాజ్యలక్ష్మి నిఁజేపట్టవలయునని గొండంతయాసతో, డీకొన, నీవు చతురంగ బలసమేతుండవైపోయి, హాహాకారంబులతో హిమాలయపర్వతమువంటి యాసైన్య మును పెకలించి, మహమ్మద్‌గోరీని తరిమితివి. అది నైనం దెలియునా?

భీము—ఇప్పుడేమి చేయుమందువు?

అమర—అట్లొప్పనిచో రాక్షసవివాహమునకుఁ జొచ్చెదము. ఆయబూపర్వతమును దగ్ధముచేసి, యారాజ్యమంతయు, మనవశపఱచుకొని, ఇచ్ఛానీకుమారిని దీసికొని వచ్చెదము. ఆసేతుహిమాచలపర్యంతములలో నీకెదురాడు వారుఁగలరే?

భీమ—నిశ్చయము. మనకుఁగావలసిన యారత్నరాజమును దుఃఖపెట్టుట నాకిష్టములేదు. అయినను నీయిష్టము వచ్చినట్లుచేయుము.

అమ—ఇప్పుడే యాజ్ఞత పరమారునకు సందేశమంపుము.

(నిష్క్రమించెదరు.)

(అవనికపడును.)

4వ రంగము.

సమయము—ఉదయము.

(అభయసింహుడు విచారముతో ప్రవేశించుచు.)

అభయ—ఇచ్ఛినీకుమారిక నన్నువరించక, పృథ్వీరాజును వరించుననని వింటిని. దాని యందమేమని వర్ణింతు.

(సంతోషమున)

ఉ॥ పున్నమరేలు నైముఖముఁ జూచిన నుంకెనపుష్పమోపియై
కన్నులు కల్వతూపులయి కంఠము కంబుకతిక్రమించి యా
క్రొన్ననదీవ పత్రముల కోమలమై పలసిల్లుపాదముల్
యున్నవిధంబుఁ జూడ మన ముర్వి వికసించిన పత్రమైనహా॥

(రూపవతి ప్రవేశించును.)

రూప—నా ప్రయత్నము లెప్పటికి సఫలమగునో గదా? ఈమెను ఈభీమరాజును తప్పక పెండ్లిచేయవలయును. ఇందులకు యామె మేనత్తకుమారుఁడగు, అభయసింహుని లోబరచుకొంటిని ఇప్పుడే పలుకరించెద...... (నడచి) రాజకుమార! నీవేకాంతముగాకూర్చుంటివేల?

అభ—రూపవతి? నేచెప్పవలసిన సంగతియంత్రయు చెప్పితిని—నావిచారము నీకు తెలిసియేయుండెనుగదా?

రూప—నీవు చెప్పినప్పటినుండియు, యామెను లోబరచుకొనుచుంటిని. తొందరయేల.

అభ—తొందరకు కాదు. ఆమె మరియొకరిని వలచి యుండుట వలన.

రూప—అభయము నీకెంతమాత్రము వద్దు. నానేర్పుకొలది యామెను ఒప్పించెద.

అభ—నీవంత్రటిదానవని నాకు తెలుసు.
రూప—తెలియునుగాని తుదకు నాకిచ్చెడిది,
అభ—నీకిచ్చెడి దానికే భయము లేదు. నీవు సిద్ధపరచిన వెంటనే నీకిచ్చెద.
రూప—ఆమాటలన్నియు యిప్పటిమాటలే, అప్పుడు......
అభ—రూపవతీ? నామాటలయందు నమ్మిక ముంచుకొని యామెను వరించినట్లు చేయుము,
రూప—అవును. ఆమెకు నీచిన్నతనపు చేష్టలు, బాణవిద్య యందలి నేర్పు మొదలగునవి యన్నియు చెప్పుచుందును. దానినిబట్టి నిన్నే వరించునని నానమ్మకము.
అభ—ధన్యుడ. ధన్యుడ. నీవాకార్యమునందు మాత్రముండుము. (నిష్క్రమించెదరు.)

(అవనికపడును.)

ద్వితీయాంకము.

1వ రంగము.

(జైతపరమారుఁడు సామంతరాజులు కొలువుదీర్చియుండుట)
జైతపర—రాజోత్తములారా!

ఉ॥ మిత్రములార! మీరలిపు డేకొనివేగమె సైన్యసిద్ధులై
శత్రుఁడు భీమునిన్ దొడరి సంగరమందు జయించెవాని యా
పుత్రికళత్రబంధువుల భూరిగుణోన్నతులార, మీరలా
శాత్రవుఁరాజ్యలక్ష్మివర సంభ్రముతో గయికొందు మీక్షణం

భటుడు—(ప్రవేశించి) మహారాజ! నమస్కారము. భీమదేవునిదగ్గఱనుంచి రాయబారివచ్చియున్నాఁడు.

జైత—తీసుకొని రమ్ము.

భటుడు—(నిష్క్రమించి రాయబారితో ప్రవేశించును.)

జైతప—ఓయీ! నీ పాపీఠం బలంకరింపుము.

రాయభా—మహారాజా? మారాజగు భీమదేవుడు మీకు

రాయబారమంపినాడు.

జైతప—ఏమీ? రాయభారమంపినాడా? అతనికి మాకు

వ్యవహారం బేమియు లేదే? అయిన చెప్పుము.

రాయ—రాజా! నన్ను మరసింహుడందురు. మారాజు చెప్ప

మనిన మాటలు చెప్పుచుంటిని.

సీ॥ భువిలోన విఖ్యాత భూరిమనస్కులై

బాదలుచుండెడి కీర్తిఁ బొందితీవు

అంతరంగమునందు న్యాయంబుపరిపాలఁ

బ్రజలఁబోషించు నాప్రభుఁడవీవు

యాయబూగి నేలి యందమా యాయశమును

చెన్నొందినాసనా సీనుఁడీవు

ఘనుఁడయ్యు సముఁడయ్యు ఘనతఁదాల్చినవీర

వరుఁడయ్యు కరుణాసాగరుఁడవీవు

తే॥గీ॥ ఖ్యాతి నీతియు వినయంబు గాంచితీవ

వన్నె కెక్కితినిరుఁడై వంశమందు;

గంటె, సాహసబలుఁడవీవు గగనరాజ!

నావినయవచనములను నవ్యహృదయ॥

జైత—ఓయీ? ఇవి భీమదేవుని వాక్యములే? సాంతముగా

చెప్పుము.

రాయభా—భూపాల!

సీ॥ కుహూకుహూధ్వనులతోఁ గొండదంతదళముతో
ఘూర్జరరాజ్యముఁ గూల్చెఁ గోరి!
అంతవానినియొక్కఁ డదలించి రణమున
రాల్చి వెచ్చెనుగదా! రాజభీముఁ
డంతమ్లేచ్ఛుఁడు సోమ నాథునిపట్టణ
మనుసరించిన వేళ దురల జేసె
తనకృపాణమురిపు ధన్యులఁగూల్చును
యేవేళవాడిమై యెదురుజూచు,

తే॥గీ॥ అలరు సుగుణాఢ్యుఁడతుల ధైర్యమలర
నలఘుఁడగువాఁడు మీపట్టికనుసరించు
నిక్కువంబుగ సౌశీల నీదుపుత్రి
వరయ భీమరాజుకుఁబోలు వరయుదేవ॥

రాజా! నీతోఁ జుట్టరికంబుఁ జేసుకొన నువ్విళ్ళూరుచుంటిని నీపుత్రిక సౌందర్య విలాసములచే భీమదేవుని యంతఃపురంబలంకరించుగాఁక, ఇచ్ఛినికుమారిని ఘూర్జరరాజ్యమునకు సపత్నిగాఁ జేయుదుగాత.

జైతప—(రోషముతో) ఏమీ? తెలసె, తెలసె?

ఉ॥ క్షత్రియవంశజుండ బలశాలులయింట జనించినాఁడనా
గోత్రమొకించుకైన యెరుగున్నది లేక, యిదేమివింత? మ
త్పుత్రికనీయమంచునతి మూర్ఖుఁడు భీముఁడు బల్కపాడియే?
ధాత్రిని వానివంశమున ధర్మమె? నీతులు గావు ఛిత్రమా!

హిందూమతమును విడచి, జైనమతావలంబకుండగు భీమునకు నాకూతునిచ్చెదనన్న మాటకల్ల. పవిత్రవంతమగు నావం

శమునకు గళంకము తెచ్చుటకు యీపరమాధముండంత బుద్ధి హీనుండనుగాండు. భీముండఖండ సైన్యముఁగలవాండని, విశాల రాజ్యముగలవాండని భీతిల్లు వారెవ్వరులేరు. జైనమతము చేఁ దన్నును దనవంశమును గలుషితముఁ గావించుగొనిన వాని కెట్లిత్తు నాకూతురును,

రాయభా—రాజా? అట్లయిన, చివరమాటలువినుండు-మీరొప్పనిచో, నఖండ సైన్యములతో వచ్చి, నీరాజ్యమును, నాశనముచేసి, నీకుమార్తెను తీసికొనిపోవును.

జైతప—(రోషముతో) ఆ. ఏమి? ఏమి? యీయాగడములు. ఓరాజులారా? మదాంధుడైన యీభీముని జక్కాండవలయు - జైనమతముచే నగముచచ్చి పడియుండక యీప్రతాపంబులేల? హిందూమతములోని కన్నియలనే కోరెనుగా? బలిష్టమగు సర్పము చలిచీమలచే చచ్చుచుండెను. భీముండట, చతురంగబల సమేతుండట, ఛీ ఛీ! యీనీచుని నామముదలచిన, పవిత్ర జలపూరితములతోఁగూడిన, హిందూమతమున కెక్కడఁగళంకమువచ్చునోయని వెరగందుచుంటిని. (తల యూచి) కానిమ్ము.

మ॥ ఇపుడేబోయి వివేకహీనుడఁగు ధా త్రీంద్రుంద్రుడు నాకాంతుఁడా
రిపుడామంత్రి భటాళితో రహినివా రింబోరిసాధించి భీ
ముపురంబుఁ బరిమార్చి నాతనికరం బుల్ ఖండనల్ జేసెదన్
త్రిపురత్సంహారుఁగూడి వత్తునిదిగో? దిక్పాలకుల్ మెచ్చఁగ౯।

(అందరునేకగ్రీవముగా హిందూరాజ్యలక్ష్మికి జేయ్, జేయ్, యందురు.) (నిష్క్రమించెదరు.)

౨వ రంగము.

(ఢిల్లీలో పృథ్వీరాజు కరుణరాజు సామంతరాజులతోఁ గొలువుదీర్చియుండుట)

బంట్రోతు—(ప్రవేశించి) మహారాజా తమదర్శనార్థమై భీమదేవుని పినతండ్రికుమార్లగు ప్రతాపాదులు వచ్చియున్నారు.

పృథ్వీ—తీసుకొనిరమ్ము.

(బంట్రోతు నిష్క్రమించి ప్రతాపాదులతోఁ ప్రవేశించును)

పృథ్వీ—రాజకుమారులారా? ఆయాపీఠంబులం దధిష్టింపుడు మీకు శ్రేయమే కదా?

ప్రతా—రాజోత్తమా? ఏమనివిన్నవించెదను. మాజీవితములు కడువింతగాయుండును. మాదిఘూర్జరదేశము,

ఉ॥ ఘోరుఁడు భీముఁడో ఘనుని-సోదరులం మముదండకాటవిం
జేరగ బొమ్మటంచనిన-ఛీ యని వానిదిపట్టి పేనుగుఁ
జేరి గడంగి నేఁ ద్వ్యరము-చేడ్పడి నేఁగగ మాదుతండ్రినిన్
ఘోరముజేసి చంపెనిది-గోమము జేరితిమయ్య? భూవరా

పృథ్వీ—రాజోత్తములారా భీమునకు మాకు బ్రిబలమగు విరోధములుజరుగుచున్నవి. పుష్టికచే మీరుశతృకోటిలోనివారగుటచే మీకాశ్రియమిచ్చుట రాజనీతికి విరుద్ధము. భీముఁడు దాయాదులన్న మాటలమరచెనుగాఁబోలు,

ప్రతా—మహారాజా? మీవంటివారి యనుగ్రహమును సంపాదించుకొని యాపగతుని దొరయ జేయనెంచినారము.

పృథ్వీ—అయినను, భీమదేవునితో బద్ధశత్రుత్వ మవలం భించియున్నారని యిదివరకే వినియున్నాడను. మీ మాటలయం దసత్యమేమియు లేదు. కావున మీకా శ్రియమిచ్చితి. సుఖముగా కాలముఁగడుపవచ్చును.

ప్రితా—ఇప్పటికిఁగదా ధన్యులమైతిమి.

కరుణ—(తనలో) ఛీ; యీపాడుముండాకొడుకుల కాశ్రియ మిచ్చుట నాకెంతమాత్రము నిష్టములేదు. వలదన్న వినడు. తాఁబట్టిన కుందేటికి మూడే కాళ్లన్న పద్ధతిఁ గలవాడఁ పృథ్వీరాజు. ఆభీమునకు వీరెంతశత్రువు లైనను, సమయమునకు నొక్కటియే యగుదురు. ఇంతమాత్ర మాలోచన లేకాశ్రియమిచ్చె. పెద్ద వాఁడను, తండ్రితరువాత తండ్రియంత వాఁడనే నుంటినిగదా; నన్నడుగఁగూడదు? వలదన్న వారి తోవ వారిదే. అదియుంగాక, క్రొత్తగావచ్చిన వారిలో సత్తాగ్రహించక, వారేయుద్దేశముతో వచ్చినారో తెలుసుకొనక, యాశ్రియమిచ్చుట మంచిదా? అయి నను చెప్పిచూచెద (ప్రకాశముగా) పృథ్వీరాజా! నీరాజ్య పరిపాలనములో కొన్ని సమపాయములను చేయవలయును.

పృథ్వీ—జనకా! అవేవియో చక్కఁజేయరాదా?

కరుణ—చక్కఁజేయ కేమి? నీకేమైనఁ గోపమువచ్చినచో

పృథ్వీ—అదేదియో చెప్పరాదు.

ప్రితా—మామీఁదకుఁ గాదుకదా?

కరు—శత్రుగా వచ్చిన వారికాశ్రయమిచ్చుట.

ప్రతా—ఆపదలలోని వారిని రక్షించుట నా యుద్దేశము. తొల్లి పూర్వము శ్రీరాముఁడు శత్రుకోటిలోనివాఁడగు రావణుని తమ్ముఁడైన విభీషణున కాశ్రయమిచ్చె, శత్రువైన నేమి?

ప్రతా—నే ననుకొనినంత యైనది. కాని పృథ్వీరాజుమాత్రము మాటతప్పువాఁడు కాఁడు.

కరుణ—అట్లయిన నీయిష్టమువచ్చినట్లు రాజ్యము చేయుము.

(ప్రతాపాదులు తప్ప తక్కినవారు నిష్క్రమించెదరు.)

ప్రతా—ఓ దేవా దేవా? దీనబంధూ! ఆపదోద్ధారకా?

ఉ॥ పాయని వేడ్క నెప్పుడు నుపాసనజేతు రమాధినాధునిన్
బాయక పాదపద్మముల పైనుచితోద్యము కెప్పుడేగు నా
నాయధరంబులోకియని నాసనుయొంటిని, వాసుదేవ, నా
రాయణ వంశవర్ధన నిరంతర సౌఖ్యము మాకు నీవు తన్

(నిష్క్రమించెదరు.)

(భీముఁడు ప్రవేశించును.)

భీమ—ఆహా! ఇచ్ఛానీకుమారి! అందమా చంద్రుని కైనను లేదే? నీముఖారవిందం బెప్పుడు గాంచుదునో?

శా॥ ఔరా? యందమునం సువేశ్యగ గవన్ యాయూపువుల్ రంభ లే?
నారా? దంతము తెల్పులే సొగసు మే లావాలిలాసంబులం
లేరే? భామలు నెందు జూఁడఘనమౌ లీలల్ తనూవిభ్రమం
బీరాకాముని తోడ నీడుఁగలరా యీపుణ్య లోకంబునన్

గీ॥ కాంతగాదిది రత్నాలకమ్మగాని
సుదతిగాదిది కాయజుసొమ్ముగాని

కలికిగాదిది మరునిరాచిల్కగాని
ఇంతిగాదిది మల్లెపూ-బంతిగాని॥

సొగసులచేటికా! నీతో మరుండురా వెరచుచుండెను. నీరూప కోలలక్రింద మన్మథబాణముల మంటగలిపితివి. నీయౌవన సౌందర్యాతిశయములలో రంభనుమించితివి. నీతో మదన సామ్రాజ్యమునుజెంద నువ్విళ్ళూరు, యీయదిభీముండు దప్ప మరెవ్వరైయుందురు. నాసామ్రాజ్య వైభవమంతయు విన్న తప్పకవరించును. (తలయూచి) కొంచెంసందేహామే? ఏలయన మతభేదమొకటి. హిందూమతమునుండి ఈమతమున కేలవచ్చితిని. రాకుండిన యామె యేయభ్యంతరములేక వరించియుండును. ఆయందమును తలచినకొలది నాకమితానందము గలుగుచున్నది. ఈశిలా వేదికమీదఁ గూర్చుండెద.

(కూర్చుండును)

భటుడు—(ప్రవేశించి తనలో) ఛీ! ఈమన్మథుండెప్పుడుజన్మిచెనోగదా? మన్మథబాధకు తాళలేకమానవులు బలహీనులగుచుండిరి. అగ్ని తానాశ్రయించువారిని నాశనముచేయును. కామముగూడ నెవరినిన్నాశ్రయించునో వారిని నాశనముచేయును. ఎన్నికట్టెలు తెచ్చి వైచినను నగ్నికితృప్తిలేదు. ఎన్నిసుఖము లనుభవించినను కామమునకు దృప్తిలేదు. ఎవ్వడుజ్ఞానముకలిగి కామమును నడగద్రొక్కునో వాఁడేధన్యుఁడు. లేనిచో వానిజన్మమే దుఃఖభాజనము. అడుగో! ప్రత్యక్షదేవుండిడుగో! ఈ దేవుఁడిచ్ఛనీకుమారి సౌందర్యాదు

లవినియామెనువలచి, సదాయామెను జిహ్వాయందు తాండవమాడుచుండును. అందువలననీతని హృదయమునగ్నివలె బాధింపఁదొడగెను. అబూగడమునకు నరగిన, యమరసింహుండింకనురాకఁ బోవుటచేత నుదింతయధికమయ్యెను. ఒకచోటస్థిరముగా గూర్చుండుటంతయోపికయులేదు కామపిశాచములకు లోంగి తిరుగుచుండెను. పలుకరించెద! మహారాజా నమస్కారములు.

భీము—ఓరీ; నీవెవఁడవు. ఎక్కడకుఁబోతివి.

బంటో్రు—తమ పినతండ్రికుమార్లగు ప్రతాపాదాదులెందుండిరోయరసిరమ్మంటిరి, వారిజాడలు తెలుసుకొంటిని.

భీము—ఎక్కడయుండిరి?

బంటో్రు.—మహాప్రభూ? ఢిల్లీశ్వరుని నాశ్రయించినారు.

భీము—(రోషముతో) ఛీ;ఛీ; తుచ్ఛులు, తుచ్ఛులు, చాళుక్యవంశ సంభవులగువారు తమవంశ శత్రువులగు చోహీనవంశస్థుల యింటికి నీచులైపడియుండిరా? మావంశమున కళంకము తెచ్చిరి. అంతకంటె ముష్టియెత్తుకొని బ్రతుకుటమేలు.

బంటో్రు—మహారాజా? ఢిల్లీశ్వరుఁడు గొప్పసైన్యమును గూర్చుకొని మీపైకి దాడివెడల ప్రయత్నము చేయుచున్నాఁడు.

భీము—మంచిది. పొమ్ము. (బంటో్రుతు నిష్క్రమించును.)

భీము—(ఆలోచించి) ఢిల్లీశ్వరుండగు పృథ్వీరాజు తప్పకదాడివెడలును, అజ్మీరురాజ్యము ఢిల్లీలోగలియుటచే,

వానిరాజ్యము ప్రబలమైనది. ఇప్పుడుమావంటి మహా శూరులు సహితము హృదయశల్యములగుచున్నవి. గర్వము కొంతసణచినగాని సౌఖ్యంబుగలుగదు. (అటు చూచి)అదుగో, అమరసింహుండిటువచ్చుచున్నాడు. ఏమి శుభవార్తో?

అమర—మహారాజ! నమస్కారములు.

భీము—వార్తలేమి?

అమ—నేను తమకొరకై యెన్నిరీతులవిధముల చెప్పినను, వినలేదు.

భీము—(రోషముతో) వినకయేను నెను. ఆదురాత్ముండు వినడని నాకు తెలుసు. అయిననేమనెను.

అమర—మీరు జైనమతముచే, చెడిపోయిరనియు, హిందూ స్త్రీలనుకోరిన, నరకమున కాహుతియగుదువనియు, ఘరియొక్కతూరి యిట్లడిగిన తగినశిక్ష విధించెద ననియు నుడివెను.

భీము—(రోషము) ఆబూగడమంతయు మాటగలుపుదునన లేదా?

అమర—అనకేమి?, ఆబెదరింపులకు వారిట్లనిరి. నిన్ను యుద్ధమునందు యమసదనమున కంపెదమనిరి.

భీము—(రోషముతో) అరే? దురాత్మ! నీరాజ్యమంతయు నిప్పుడే బూడిదెపాలుజేసెద - భీముండొక నలుసువలె కనుపించెనా? ప్రళయఘోషవంటి యీభీముని రోషమునకుఁ బాతుండగు నీయపాతుని౯ బరమారుని నెవరు రక్షించెదరో చూచెదగాక! ప్రచండసైన్య

మను సముద్రమును, యీబూగడమును, నౌకతో నెట్లుదాటునో చూచెదగాక. తనవంటివాడెంత ప్రయత్నముచేసినను దొరకని, నావంటిసంబంధము దొరకినందుకు సంతసించుటకుమారుగా దోషారోపణంబు జేసి నిరసించెనా? ఇందులకుతగిన ప్రతిఫలము జైతుండు జెందకపోడు. ఆ రాకుమారి ఢిల్లీశ్వరుని వరించెనా? కానిమ్ము, ఆయధమాధముని నెట్లువరించునో చూచెద. అమరసింహా? యుద్ధసన్నాహంబు జేయుము.

ఉ॥ ఓరి; దురాత్మ; నీదుబలముల్ జవముల్ సహియింపజేసెదన్
స్వైరవిహారధీరుడను సారసలోచనుడుండ నాకిటన్
నేరములున్నవా? పలుక నీధరణిన్ నినునొక్కపెట్టునన్
కారడవింజరింపనిదె కాయలుగూరలుc దిండిజేసెదరన్

అమర—రాజా? యీతని రాజ్యముతో నీకేమి? ఇచ్ఛినీకుమారికదా మనకుc గావలసినది. శాంతించుcడు. గోళ్ళతో జీరుదానికి గొడ్డళ్ళేల? అంతయు నేను జక్కజేసెదను. (నిష్క్రమించెదరు.)

(అవనికపడును.)

౩వ రంగము.

పుష్పకుటీరము.

(అభయసింహుcడు ప్రవేశించును)

అభయ—రూపు రేఖ కళావిభ్రమంబులతో నీతో యీయింందిరయు సాటిగాదు. ఏమియందము. ఏమియందము? పున్నమచంద్రునివలె ముఖబింబము. ఇచ్ఛినీ, నీవెంత

రతనాలబొమ్మవైనను, నీమేనత్తకుమారుఁడని తలం
చుము. ఏమి యాయందము. మరపుకురాదు.

ఉ॥ ఆకలకంఠకంఠి నవయౌవను యిందు నిభాస్యయానతీ
కాకనహించియున్న కనకంబు సలాకువుబోలి యాతనూ;
కోకములంటి చన్గవలు కోమల కల్వలపత్ర కన్నులున్
నాకములోనలేదు యిది నాకవిభుండును మెచ్చు నీచెలిన్॥
తే॥ కలికి; నీమేను బంగారు గనివిగాని
సఖియ; నీకరములనగ నవ్యశాణ
కుంతలీ; శుకపికము నీకుచములఁజూచి
కాటుకకొండలో యనగను కదలిపారె

(తెరలో)

ఉ॥ చక్కనిమాటయాను యిల చారువిలాసము రంభసాటియే
చక్కనితేనెకాను ముఖ జెక్కులు కాంచనమొగ్గతావియున్
మెక్కుడు చారునాసికము మేలగు కల్వలపత్రితూపునన్
చక్కడు సోగకన్నులను చయ్యన మెంచదరంబె రూపమున్

రూపవతి; (ప్రవేశించి) రాజకుమారా? కుశలివైయుంటివా?

అభయ—కుశలములకేమి? నీవు, మీయిచ్ఛనీయు కుశలము
గా యున్నజాలును.

రూప—అందరి కుశలముకావలయును.

అభయ—మనప్రయత్నము లేమైనను సాగుచున్నవా?

రూప—ఆ! అవకేమి? తొందర యేఁదను.

అభయ—తొందరకాకి కొదమసింగములన్నియు కాచుకొని
యుండెను.

రూప—అందువలననే, సదా నీవిషయము ఏ వారించుచుం
టిని. నాబహుమతి,

అభ:యు—నీబహుమతి కేమిలే! యిప్పటికి యీబహుమతి తీసుకొమ్ము. (పూలహారమిచ్చును) మంచిపారితోషిక మిచ్చెదను.

రూప—రాకుమారా? చెప్పమరచితిని. స్త్రీలఅనురాగ లత మిగుల శోచనీయమైనది. ఇదివరకే యాధారమును జుట్టుకొనియుండెనో; యూయాధారములనుండి విడ దీయవలయును: మరియొకసంగతి. కొలదిదూరములో నొకబైరాగి వచ్చి యుండెను అతఁడు సాముద్రికలఁ జెప్పుచుండెను. వచ్చెదవా?

అభ—రాకేమి? వచ్చెదను.

రూప—ఇంకొక్క సంగతి. నేనెందుకు యింతగా చెప్పు చుంటినో తెలియునా? నేను నీతో యిచ్ఛినీవిషయము చెప్పి, ధవములాగుచుంటి ననెడి వాఁడుకనాకెందుకు, అనిమాత్రము విచారించుకొనుము.

అభ—అట్లన్నచోఁ దలఁపద్దు. పదవెళ్లుదము (తెరచుట్టుతిరు గుదురు.) యింకెంతదూరము.

రూప—దగ్గరకు వచ్చితిమి. (నిష్క్రమించెదరు.)

బైరాగి—(ప్రవేశించి) నేనెట్లయిన నాపని నెరవేర్ప వలసిన విధి. నేను భీమునకు ఇచ్ఛినీకి గూర్చెదనని చెప్పియుం టిని - ఆవాగ్దానము నెరవేర్చుట కిదియేసమయము. యాశైత కుమారికను నెట్లయినను మోసపుచ్చి, ఇచ్ఛినీని గొనిపోవలయును. ఇందులకు రూపవతిని పంపితిని. నేఁడో రేపో వచ్చెదననియు, నన్నికడనే

యుండమనియు చెప్పెను, కాని యెటులజరుగనున్న
దో; యెవరోవచ్చుచున్నారు. (కూర్చుండును.)

అభయ—(రూపవతితో ప్రవేశించును.) ఎంతదూరము దీసి
కొనివచ్చితివి.

రూప—అదుగో? ఆకనేంబను బైరపు గడ్డపు మనిషియే!

అభయ—ఆమనిషియేనా?

రూప—అవును. (సమీపించి) అయ్యా: మారాజకుమారు
నకు ఫలాఫలములం జెప్పుడు,

అభయ—ఎవ్వరుమీరు?మహాదేవు. మహాదేవు.

రూప—నన్ను రూపవతియని యందురు. ఆయన జైతపర
మారుని మేనల్లుండు.

బైరాగి—బైకో? (చెయ్యిపట్టుకొని) రాజకుమార మీకో
ర్కె మిక్కిలి గొప్పది. యొకయువతినిం బెండ్లాడ బ్రయ
త్నము చేయుచుంటివి. అవునా? కాదా?

అభయ—అవును.

బైరాగి—నీవిషయమై యొకయువతి ప్రయత్నము చేయుట
లేదా?

అభయ—నాకోర్కె యీడేరునా?

బైరాగి—తప్పక నెరవేరును. (నిష్క్రమించెదరు.)

(అవనికపడును.)

4వ రంగము.

(ఇచ్ఛినీ గృహాంతర్భాగమునఁగూర్చుండి ఇచ్ఛినీవిచారపడుట)

ఇచ్ఛి—హా! దైవమా? ఎటులఁగానున్నదో? నాతండ్రి భీమదేవుని సందేశము నిరసించినందుకు నాకు సంతోషమే? బలశాలియగువానితోఁ బోరుసల్ప లేరని నాతలంపు-ఈ భీమునివలన మాకు రానున్న దుర్నివార్యములగు నాపదల దలచినపుడెల్ల నాయుల్లము దల్లడిల్లుచుండును. నావలన నాతండ్రికి, బంధువులకు, గలిగించుచున్న కష్టములు మేరయే లేవు. ఆపదను తప్పించదలచినచో భీమునిఁ బెండ్లాడవలయును. దండెత్తివచ్చిన భీమునిఁ బారదోలుటయో!

సీ॥ ఏమని యుత్తరం బేనియ్యఁగలదాన
నెంచనదీరు నీసందియంబు
భీమునిఁ బెండ్లాడ బ్రియము లేదాయెగా
తప్పని తండ్రికిఁ జెప్పుదాన
కంఠీరవుండగు ఘనుఁడు నా తండ్రియా
మత్తుఁడౌ భీముని మదమడంచ
పృథ్వీశుమును నేను భూరి కోరికనుండి
పరరాజు నెట్టుల నరయుదాన

తే॥ గీ॥ గాన! యా రాజుగుణశాలి కాంతురూపు
సత్యసామ్రాజ్య సింహాస నరణికరణి
బోయి గనుగొన్న రాజుల భువినిగలరె?
యా సఖుండును నాప్రాణ నాథుఁడౌను॥

మరియు నాప్రాణనాథుని సోయగంబేమని వర్ణింతును!

సీ॥ కమలంబులనుబోలు కన్గవ గలవాఁడు
                    పూర్ణచంద్రుని బోలు మోము వాఁడు
పసిడి ఛాయలమేను పైభానురజమును
                    పలక చెక్కిలి చేత బరగువాఁడు
కంజాత తూపుని కమనీయచైత్రుని
                    నిరసించు సౌందర్య నీటుగాఁడు
సింహమధ్యమువాఁడు చిలుక పలుకువాఁడు
                    ఖండచక్కెర మోవి గల్గువాఁడు
తే॥ యమ్మహాత్ముని శరణంబు లాన యింక
నరసి యారాజవర రాణి నౌదునేను
జేరి, యతని శుద్ధాంత శయ్యపైన
క్రీడసేవించి మనుని నే వీడఁజేతు॥

కాని యన్నివిధములం దనకుదగినవానిఁ జేపట్టి సుఖించుట యుత్తమమా; లేకతనకు, బ్రతికూలుండగువాని జేపట్టి యావజ్జీవము దుఃఖభాజనముగా యుండుటమేలా? లేక, తాను ప్రాణత్యాగముఁజేసి, తానుసుఖించి, తనవారిని సుఖపెట్టుట మంచిదా! ఇందులకు నాత్మహత్య మంచిదికాదు. భీముని నెదురింపఁగలిగినవాఁడు యెవ్వరైయుందురు, పృథ్వీరాజుతప్ప మరెవ్వరైయుందురు. ఆయనకు బరోపకారబుద్ధి యున్నదో లేదో? ఈలోపుగా పృథ్వీరాజునకువర్తమానమంపి, యతని సాయముపడవలయును. ఇట్లు పంపిన దోషమా!

సీ॥ అలనాఁడు పృథ్వీశుఁడౌ నలుబిలువంగఁ
బ్రియహంస బంపెగా భీముపట్టి
అలనాఁడు దేవకీ నందను బిలువంగ
బీదవిప్రునిబంపె భీష్మపట్టి
అలనాఁడు సత్యవంతుల సత్యబిలువంగ
సత్కీర్తిబంపె నశ్వపతిపట్టి
అలనాఁడు మకరాంక నాత్మజుబిలువంగ
తనచెలి బంపెగా దైత్యపట్టి

తే॥ వారలే యిట్లునడచిన తీరుగాన
ధర్మశాస్త్రంబు భువిలోన దప్పుయెంచ
నేరికిఁ దరమా స్వయంవర మరయగాను
క్షత్రియకులంబునులేదె జగతిలోన॥

రూపవతి — (ప్రవేశించి) అమ్మా! యేనోయోచించుచుంటి
వి. నాకుఁ దెల్పరాదా!

ఇచ్ఛి — నానున్న నాపదలఁగూర్చి

రూప — ఆయాపదలఁ బాగొన్టుటయెంత. భీమదేవుని వరిం
చుము. ఘూర్జర రాజ్యమును జేపట్టుము.

ఉ॥ కంతుని రాజ్యమేలుచుత డందరిలోనను బేరువొందగా
సుంతయుజంకు లేని సురి సుందరతుండన భీముఁడేగతిన్
సంతసమొంద రాజులను జక్కగ బాలనచేయుచుండెనో
యింతిరో యాతనిన్ నుడువ నేరికిశక్యమె యెందుజూచినన్॥

ఇచ్ఛినీ — రూపవతి? నీవన్నది బాగుగా నే యున్నది. భీముఁడు
నీకంటికొక దూలము లాగున గన్పించిన, నాకం

టికి శోకనలుసువలె గాన్పించుచుండెను. అశోకనబడ
నిచో తప్పక వరించియే యుండును.

రూప—ఆపదను ధరించుటకు నుపాయముఁ జెప్పితిని.

ఇచ్ఛి—ఏ యుపాయములు లేవా?

రూప—ఏమున్నవి?

ఇచ్ఛి—భీముని జయించఁగలిగిన యొకరాజును నాకిచ్చియిం
చుట.

రూప—ఎవ్వరున్నారు.

ఇచ్ఛి—పృథ్వీరాజు.

రూప—(నవ్వను) అమ్మా! నీవెంత తెలివితక్కువదానవు.
తనతండ్రినిచంపిన భీమరాజును నెదిరింపలేక, నూరకుం
డెను. అట్టివాడా.

ఇచ్ఛి—పృథ్వీరాజు సమయముకొరకు నూరకుండెను.

రూప—అది రాజనీతి లక్షణముగాదు.

ఇచ్ఛి—రాజనీతి కాకపోయిన పోనీ,—అడిగినదానికి సమా
ధానము చెప్పుము.

రూప—లేదమ్మా! లేదు. నీయిష్టము. అచలేశ్వరాలయ
మున కొకసారి వెళ్లుదమా?

ఇచ్ఛి—అట్లే పోవుదము. నాజనకుని ననుమతినిఁ బొంద
వలయును.

రూప—అట్లుకుదురదు. నీతండ్రి యిష్టపడడు. ఈ రాత్రి
యే యభయసింహునిఁ దీసికొని వెళ్లుదము.

ఇచ్ఛి—అభయసింహుఁడు వచ్చినచో, నట్లేపోవుదము.

సంప—అచలేశ్వరాలయమునకు యొక బైరాగివచ్చియున్నాడు. ఆయన రెండుమూడురోజులలో వెళ్లును. నేడే పోయిన దర్శనము దొరకును.

ఇచ్ఛి—ప్రయాణము సిద్ధముచేయుము. (నిష్క్రమింతురు)

(అవనికపడును)

౩వ రంగము.

పుష్పకుటీరము.

(అభయసింహుడు శిలావేదికపై గూర్చుండును.)

అభయ—ఏమీ యీప్రపంచ విచిత్రము. ననపోయగంబే మరిచెప్పను-ఇందలి తేటులు యెంత యానందముగా తమ ప్రియులతోనుండెను! అందువలననే ప్రపంచమున, స్త్రీ సంయోగమున బలమేధా గుణసంపన్నులకు సంతతి గలిగించుటయే ప్రకృతిధర్మము. స్త్రీ పురుషులకు తమ శరీర, ఆధ్యాత్మిక, ఆదర్శముల కనుకూలమగు జతనెప్పుడు వెదకుచుందురు. ఇట్టిజత సమకూడిననేగాని సత్సంతిగలుగదు. సాంఘిక మర్యాదలను, వధూవరుల హ్రస్వదృష్టివలనను, యనుకూలదాంపత్యము బహుయరుదుగనే సమకూడును. అథవా వధూవరుల యూహాలొక్కటిగానుండి, చివరకు భిన్నముగానుండును. ఒక సంబంధము తెచ్చుకొనినను, యావజ్జీవము దాంపత్యానుకూల్యత కలుగునని యే నెవ్వరును నెరుగజాలరు. యనుకూలమైనప్పుడు అనుకూలమైనవారితోఁ బోవుటయే వ్యభి

చారము. ఇప్పుడు ఇచ్ఛినీ విషయమై యూరకుండుమనా, యాదిగులు చేసురణ మే-(ఆలోచించి) ఓభృంగరాజమా? యెంత యానందముగానుంటివి? నీప్రియులు సహితమెంత సంతోషముగానుండిరి!.

సీ॥ జడవిచ్చివింతగా జాఋ వోమమురించి
యదిషోకో, యిదిషోకో యనెను పొన్న
కస్తూరి మేనుంచి రజపుబైటమరించి
యదినీటో యిదినీటో కేతకనెను
జాపాకుసుద్వల్చి చందనమలరించి
యదిలెస్సా యిదిలెస్సా యనెనుకలువ
రంగైనబంగారు రాజించునగలలో
యదిమేలో యిదిమేలో మూతకనెను
తే॥ కమ్మకస్తూరితిలకంబు జిమ్మిసాయ
రమ్మని, నిన్ను నీచెలులిల రంగుతళుకు
తిలక మున్నొదుటందున దోలకంబూని
యందొ? యింగనోయందము చదుగుచుండె॥

రూప—(ప్రవేశించి) రాకుమార! నీవేధన్యుడవు. ఇచ్ఛినీ, నిన్నేవరించెను.

అభ-యు—ఆయువతినాకు లభించునో, లభించదోయని శుష్క కాష్ఠములాగున క్షీణించుచుంటిని. ఈహృదయమున నేండమృతమువంటి మాటవింటిని.

రూప—రాజకుమార! సార్వభౌముండగు భీమదేవుని నిరసించి, నీదయను గోరుచున్నది. నాబహుమతియేది?

అభయ---నీబహుమతియట్లే యిచ్చెదను. ఆమెయెట్లు ఒప్పుకొనెను.

నూప—ఆమెకు నేననేకబోధలుచేసి పరాయసంబంధము మంచిదికాదనియు, నీవుపృథ్వీరాజుతో భీమదేవునితో సమానముగలవాఁడవనియు చెప్పితి.

అభయ—ఆమేమనెను?

నూప—మీబాల్యక్రీడలు, బాణవిద్యయందలి నేర్పు నెప్పుచుండును అదియుఁగాకయామెయచలేశ్వరునిదర్శింపఁగోరి నిన్నుసహాయమునకు రమ్మనిగోరెను. ఆమెయంతఃపురమునుండి నప్పటినుండియు నిన్నుచూడలేదని విచారపడెను.

అభయ—ఎప్పుడువెళ్ళును.

నూప—ఎప్పుడోనా? ఇప్పుడే?

అభయ—ఇప్పుడేనా?

నూప—ఈరాత్రియే?

అభయ—నీవుగూడవచ్చెదవా?

నూప—వచ్చెదను. ఆమె దేవతా దర్శనమునకు వెళ్ళుచున్న విషయము నితరులనెవరికి తెలియనీయగూడదని యామె తలంపు. నీవుసవారీబోయీలనుసిద్ధపరచుము. ఆమెసంతసించును.

అభయ—అట్లే? నిష్క్రమించెదరు.

(అవనికపడును.)

(అబూపర్వతము. అచలేశ్వరుని దేవాలయము
అర్చకుడు ప్రవేశించుట)

అర్చకు—నేడుమాతేనికుమార్తె దేవతాదర్శనమునకు వచ్చెదగాన, నన్నిక్కడయుండమని చెప్పెను. ఇప్పటికిజాము న్నర ప్రొద్దుపోయినది. (పైనాకజూచి) సుధాకరుండు చక్కగా ప్రకాశించుచుండెను. ఆముద్దులగుమ్మ వల రాజును మరపించుటచే గాబోలు నురింతనెక్కుడుగా తారాంకును పొడగట్టుచున్నాడు. సవారిమోత వినవచ్చుచుండెను.

(తెరలో సవారిధ్వని)

బైరాగి—(ప్రవేశించును) ఈపూజారి యాముద్దులగుమ్మ యిక్కడకు వచ్చునని నుడివెను. షోడశకళాపరిపూర్ణవతి యని బిరుదుపొందెన, నామెను, చంద్రునకురాహుగ్రహకరణి, భీముని మొగిల మామెనునిల్చక బోదు నేనమరసింహనామాంకితుడగాను. ఇపుడే నా వేషము తెలియకుండ కూర్చుండెద. (కూర్చుండును.)

(ఇచ్ఛినీ రూపవతి అభయసింహుని ప్రవేశించును.)

ఇచ్ఛినీ—(దేవునియెదుట నిలబడి) దీనరక్షా!

ఉ॥ భూజల మగ్నివాయ్వచల ముల్ మహావీరులు సృష్టిచేసి, నీ
వేజగమంతయుంనిబిడి యింతగ జీవులు సంతసించనిఁ
గాంచేగ జేసితీవు నిను గాంచితి పార్వతీవల్లభా గనన్
తేజవినీవు మమ్మరయ తేజవుగాక త్రిలోకవందితా

ఓ భక్తవత్సలా! దీనులరక్షించుచెడి యా దేవా!

సీ॥ దేవతలందరు దీవులవుచునీకు
భక్తులౌచుండిరి పరమపురుష
భక్తవత్సలుఁడని భక్తత్రాణపరాయ
ణుండనియు మునులుం బొగడఁగ
త్రిపురాంతకుండవై త్రిపురములచెండియు
విశ్వకంటకులను బీచమడపి
రాక్షసుల్ కెల్లను రాజులైబరగియు
గర్వులౌ వేల్పులఁగాచితీవు
తే॥ నీదుభక్తులౌచుబరగి నింగియందు
నిపుణుఁడో మునిపుంగవు విశ్వంత్వ
మరసి యీవులిచ్చితివీవు పార్వతీశ!
నేఁడు మమ్ములఁగావుమో నీలకంఠ॥

ఓ చిన్మయమూర్తి! ఆబూగడమునకు రానున్న కష్టముల దీర్పవా? భీముఁడుదండెత్తి నన్ను చెరబట్టనెంచి, యూరకుండుట పాడియా? దేవదేవా? రక్షింపు; రక్షింపు, పాహిమాం, పాహిమాన్, నమస్తే, నమః.

అభయ—(తనలో) ఆహా? యీమెనుజూచి యెన్నిదినము లైనది. పూవిల్తుని మెరుంగైయుండునా?

సీ॥ వసుంధరాంగుడీ యిచ్ఛినీమచ్చటల్
గాంచి కౌగిటయుందు గాంచునెన్నఁ
ఏరాజవరునకీ యెలనాగమధువిచ్చి
నచ్చకేళివిలాస మిచ్చునోకొ

ఏమోహనాంగుఁడీ కామినియధరంబు
చే బారవశ్యంబు జెందునొకొ
ఏయెమ్మెకానికీ లేమ వలిగను గొ
నుట రహిం భాగ్యంబు నొందునొకొ

తే॥ యీసుశీల వాసస్థాన మేమియొకొ
మేలుచూచినన్ రతికేళి నేలునొకొ
యేలకుండిన దీనినా కేలఁగూర్పు
వయ్య! గౌరీశ! ముల్లోక పావనచరిత॥

(రూపవతి, ఇచ్ఛినిని బైరాగిదగ్గఱకుఁదీసికొనివచ్చి)

రూప — మహాత్మా! నమస్కారము.

బైరా — (తలయూఁపును.)

రూప — అయ్యా? మా రాకుమారికకు రాఁబోవు నాపద దెల్పుండీ.

బైరా — శంకర్, శంకర్, (యిచ్ఛిని చెయ్యిపట్టుకొని) నీమనోరథంబు నాకుఁ దెలియవచ్చినది. నీవు యొక రాజాధిరాజును వరించబూనుకొని యుంటివి కాదా?

ఇచ్ఛి — అవును.

బైరా — నీమనస్సునఁదలఁచిన రాజు నీకుభర్తయగునటుల లేదు వేరొకరాజును పెండ్లాడుదువు.

ఇచ్ఛి — అయ్యా? నేకోరినరాజులభింపనియెడ, నాకీజన్మమేల అవివాహితయై యుండఁగ యొకరాజును బెండ్లాడుట దుఃఖభాజనము

బైరా—తల్లి; నీస్థితినాలోచింపనశ్రులు తోచుచున్నది. నేనేమి చేయుదును. నీమూలమున నీతండ్రికి యొక నాపద రానున్నది.

ఇచ్ఛా—నిజము. నేకోరినపురుషుఁడు లభింపనిచో, యీయాపదనుండి తొలంగుదును.

బైరా—నీమనఃకాంతు డెవఁడో కనుగొంటిని. వానినివరించుట దుర్లభము.

ఇచ్ఛా—మీ రట్లనిన, నేనేమందును.

బైరా—అమ్మా? (ఆలోచించి) నీయందుజాలివొడముచున్నది. నీదీనాలాపములు నామనను కరిగించినవి. నిన్ను రక్షింపనొప్పుబట్టితిని. నాదగ్గఱనొక సిద్ధౌషధమున్నది. దానిని సేకరించి, కాళికాదేవినామంబున, నూటయెనిమిది సార్లు మంత్రము జపించుము. (నమోకాలాయైనమః అనియుపదేశము చేయును) ఈయౌషధమును సేకరించుము. (యిచ్చును.) (ఇచ్ఛని తిరి జపము చేయును)

రూప—అభయసింహా! రమ్ము; బైరాగిపిలుచుచుండెను.

బైరా—రాకుమార! నీవుకోరినచిన్నదినియేనా?

అభ—అవును. నన్నువరించునట్లు చేయుఁడు.

బైరా—చిన్నవాఁడా? నీవాచిన్నదానిని తప్పక పెండ్లాడుదువు. ఇందులకు నాదగ్గఱ యొక మూలికయున్నది. నీవా మూలికను యీమెతల్పమందుంచితివా? ఆమెవరించును.

అభ—స్వామి! యెప్పుడు యిచ్చెదరు?

బైరా— ఇప్పుడేయిచ్చెదను.

అభ — ఎంత దూరము,

బైరా — యీపర్వతశిఖరమున నేదారకును.

అభ — ఇచ్చినీని విడచిరాజాల!

బైరా — మరొకప్పుడు వచ్చెదవా?

అభ — ఎప్పుడు

బైరా — నెలరోజుల యినతరువాత,

అభ — యీలోపల.

బైరా — మంచిదిగాదు నేఁడేయైనమంచిది.

అభ — రూపవతీ; యిచ్చినీ భద్రము. నేనీయనతో వెళ్లి వచ్చెదను.

రూప — మంచిది.

బైరా — సంతోషం, సంతోషం. రూపవతీ; నీవింకబోవచ్చు.

(నిష్క్రమించెదరు.)

అవనికపడును,

ఇచ్ఛినీకుమారి.

తృతీయాంకము.

(ఢిల్లీలో పృథ్వీరాజు, కరుణరాజు ప్రతాపాదులు చాంధూభట్టు కొల్వుదీర్చి యుండుట.)

చాంధూభట్టు——మహారాజా! జయ్ జయ్.

చ॥ శగమును నీవు కాండఁ గొని చయ్యన దాల్చిన మూడులోకముల్
శరము భయంబు జెందగ నెదుర్కొన నెవ్వడు భూస్థలిన్ గ భీ
కరముఖమందు జ్వానల శిఖాపరికాంతికి బర్వభీమునిన్
దురమున విందుయుక్తముగ ద్రుంపగ నీకె తగున్ పురందరా

ప్రతా——(అనగాయమాపును.)

చాంధూ——

సీ॥ అమితాస్త్రశస్త్ర ప్రతాపశాలియైన
పృథ్వీశుఁడీవంశ కధిపతుండు
కరవునాల్గింటను బరపెడి వీరుఁడౌ
గంభీర శూరుఁడు కరుణరాజు
అజ్మీరు రాజ్యమంతయుఁ బాడుఁ జేసిన
వీరవంతుఁడు పృథ్వీ వరరాజు
ఖలశిక్షయుఁ సాధు కరుణయు జూపెడి
చోహానవంశమే సోమతనయ
తే॥ సోమదేవుని జంపిన భీమదేవు
సమరమునను జయించెడి శక్తినీది,

సంగరంబున నీయోధ సమితి వొడగ,
చోహ్లానవంశంబు కీర్తియు చూడ్కులల =

ప్రితా—(మరింతయసూయ భావము జూపును)

కరుణ—(క్రోధముతో) ఓరీ; చాళుక్యవంశాధమా? మా చోహానవంశకీర్తివినుటకు నీకిష్టము లేదా? ఇపుడే యమసదనంబునకుంబంపెద. (అని కత్తినిఝుళిపించును)

ప్రితా—నీతో నాకేమి; పో;

కరుణ—ఏమనుచుంటివి?

ప్రితా—నీడాంబికంబునకు వెఱచువారెవ్వరు లేరు.

కరు—భయము లేదా?

ప్రితా—భయమేలా?

కరుణ—ముమ్మాటికి చుట్టమై చూడవచ్చి, దయ్యమైపట్టినట్లున్నది. ఇపుడే కనుగొనెద.

ప్రితా—నీవుచేయునదేమియో చేయుము.

కరుణ—యమసన్నిధానమునకంపెద. (రోషమున)

తే॥ వచ్చుచుండెను నీమీదకు భుజగమంబు
శంభు న్షోచకప్రితతినోను శారదంబు
నోను? యిచ్చవచ్చినవాని నీవుతలచు
కొమ్ము? కడతేరబోవుచుం టిమ్మహినిని॥
(ప్రితాపునిమీద దుమికిచంపును)

అరిసింగు—(రోషముతో) ఓరీ! విశ్వాసఘాతకా; నేనుండ నీప్రాణంబులు దక్కుట సున్నయనుకొమ్ము?

6

కరుణ—ఓరీ; నిన్నును నీసహోదరునితో సమానునిగాఁ జేసెద. కాచుకొమ్ము.

అరిసిం—నాసహోదరునితో సమానునిగ జేయుటయున్న, కాని నీపితరులు నీకొఱకు వేచియుండిరి. ఇప్పుడే పంపెద

తే॥ బలముగలవాఁడననియును బరగనేల
వేది? మాతము నీరణ మింపులలర;
శాంతుఁడా; ప్రతాపు గెడపి జయముఁ బొంది
నంత మాత్రము శూరుడ నంగదగునె॥

కరుణ—అవునవును.

తే॥ అతఁడు శాంతమూర్తియయిన యగునుగాక
నతని కంటె నత్యంత ఘనతరుఁడ నౌదు
నీబలం బేది, మాపుమా? నీచ, పాపి,
రమ్ము? రణకోవిదుఁడవుగ మ్ము? రణరసింగ॥

అరిసిం—స్వామిద్రోహి, నిన్నిపుడే యమపురిదాఁ బంపెదవు.

కరుణ—నీచా? కడతేరితివి? (అరిసింగునుచంపును)

(ఆవనిక పడును. కరుణరాజు పృథ్వీరాజు నిష్క్రమించెదరు)

గోకులదాస్—(విచారముతో) తమ్ములారా? ఎంతపాటిల్లె మనకు, అమరసింహుఁడిటే వచ్చుచున్నవాఁడు.

అమర—(ప్రవేశించును.) గోకులదాస్ క్షేమమా?

గోకు—క్షేమమే?

అమర—గోకులదాస్; అన్నలిద్దరు మరణించిరా? ఎంతటిదారుణవార్త? యీసంగతిని, మిమ్ములఁదీసుకొని రమ్మని నన్నంపె, వచ్చెదరా?

2 వ—ఎందులకు? ఇప్పటికిద్దరు హతులయిరి. తక్కినవారి నక్కడనా?

అమర—అట్లెంచవద్దు.

3 వ—భీముని సంగతి మాకు తెలుసును.

అమర—ఆయనయిప్పుడు చాలవిచారములో నుండెను.

గోకు—మమ్ముల తుదముట్టింప లేదనియా?

అమర—లేదు. లేదు. మిమ్ముల పారదోలినందులకు మమ్ముల రమ్మని గోరుచున్నాఁడు.

గోకు—పృథ్వీరాజు రాజ్యమెంతవరకుండునో, యది దాటి రాము.

అమర—గోకులదాస్, పిచ్చియభిప్రాయము మేల జెందెదవు. పవిత్రమైన చాళుక్యవంశమునఁ బుట్టి నేఁడు పరరాజుల సేవించుట మంచిదికాదు. ఇందులో చాళుక్యవైరులగు చోహాన వంశస్థులనే సేవించుట మీయన్నకు తలవంపు. మిమ్ములఁ దరిమి వేసినందులకు నతఁడు పశ్చాత్తాపము జెందినాఁడు. ప్రతాపాదులు కరుణరాజుచే, సిద్ధిరసు విని యెంతవిలపించెను! ఇంతకంటె వేరె యవమానమెందైన ను గలదా? మీరు భీమరాజు పక్ష మవలంబింపుఁడు. పృథ్వీరాజుకు భీమరాజుకు రానున్న యుద్ధములో భీమునకు దోడ్పడి, మీయన వలన సంస్థానమును, గౌరవమును సంపాదించుకొనవచ్చును. రాజ్యముమీకిప్పించెద. మీరు భీముని మనసు యెటువంటిదో కనుగొని మరి చేరుఁడు.

గోకు—అగ్నికి చల్లదనమబ్బినట్లు, భీమునుంచి చల్లనిమాటలు వచ్చుటయెంత యాశ్చర్యము. అమరసింహా యట్లే వచ్చెదము, నేనే వచ్చెద, నన్ను చంపకుగదా?
అమర—నీప్రాణమునకు నాప్రాణమిచ్చెద. పయనముగండు. మీరలు యిక్కడివార్తలు నాకుఁదెల్పుచుండవలయును.

నిష్క్రమించెదరు.

(అవనికపడును.)

౨వ రంగము.

ఇచ్ఛానీ యంతఃపురము.

(ఇద్దరుకావలివారు ఫారాయిచ్చెదరు)

1వ—(తూలుతు) బలే నిషాగావుంది.
2వ—(నవ్వుతూ) అరే, మామూ? నాకుఫక్తుకైలాసంకీన బడుతుంది.
1వ—(వాళ్ళకు దీనిలోమజా, తెలియక మంచిదికాదంటారు.
2వ—ఆళ్ళకేమితెలుసు, "సురా" దానిపేరు.
1వ—ఒరే మంచిమంచిసర్దారు మువాలు! నాకు
2వ—నాకురాజ్యం చేయాల!
1వ—నాకుగలంతుకుచేస్తే గోలయవుతాది. నీకుసర్దారుపని యిప్పించుతా
2వ—నాకునీవెవరోయి, రాజునాకు. (తూలుపడును)
1వ—(నవ్వి) బలే, బలే, !
ఈశ్వరి—యీప్రభాతము యెంతమనోహరముగ నుండెను.

ఉ॥ తెలతెలవారె నింకసిను తేజము పూర్వముఁ జూడనయ్యె! నా
వెలవెలవారుచుండె, గగనయ్యెను జాబిల్లి పశ్చిమంబునన్
కలకలమంచు బక్షితతి గానమొనర్చెడు నిద్రలెండు, వి
కలు జనులార! యంచు నను రాకను దెల్పెడి నీప్రభాతముల్॥

ఆహా! ఆతూర్పుదూత!

చ॥ చలచలతారకావళిని జాటిఁజెలంగ వినోదహాస్యమున్,
యిలరమణీయతన్ నిమిషకాలములోనసె, కోటిమార్పులన్
జెలగుచు నేత్రపర్వముగ జొన్పడు బాలుఁడు తూర్పుదూతయై
కలవడి నేసుదెంచెడి జగంబున జాలెడు ధూర్తయోయనన్॥

1వ 2వ—అయ్యో! దండాలు, దండాలు.

ఈశ్వ—ఇచ్ఛినికుమారి లేవలేదా?

1వ— లేదు. లేదు.

ఈశ్వ—ఓసి, దాసీ, నీవులోనికిబోయి లేపుము. గురువుగారు వచ్చిరని దెల్పుము.

దాసి—(లోనికేగి) మహారాజ! ఇచ్ఛిని యిచ్చట లేదు. యంతఃపురంబంతయు వెదకితి. గానరాలేదు, రూపవతి లేదు.

ఈశ్వ—(కూలబడి) హా! ఇచ్ఛినీ, ఎందుబోతివి? ఎక్కడ దాగియుంటివి. నీకేగురువును కాదా?

సీ॥ శరములారింటెని జంకు లేకయు బర
పెడి వీరవతివైతి పిశ్వమందు
కాండములైదును కాయము లోనికి
జొప్పించు శక్తియుఁజూచితిలను
షోడశపరిపూర్ణ శీలవతి వనియు
గొనియాడుదానె ధరణిన్ గోమలాంగి

విల్లును చేతిని దాల్చిన నెవ్వఁడే
మరొక్కండు రీధర తూపులకును

తే॥ అబల! సోయగంబులమిన్న యంబ, దేవి,
నాదుమదిపెంపు, కూతురు నగమురాణి,
ముద్దుగుమ్మ, నీబంగరు మోముఁజూచు
భాగ్యమేను గాంచగలేను పద్మనయన.

ఇచ్ఛినీ, నీవిల్లువీడిపోదువనియెన్న డెరుంగ, నాచదువంతయు నీకు నేర్పుచుంటినిగదా!

॥సీ కాంచనుగాఁబోలు కాంచన బొమ్మను
చారుదళభ్రుకుటీ చంద్రవతిని
కాంచనుగాఁబోలుకరముల నెన్నడు,
నవకాంతి జెలగెడి నవ్యకొమ్మ
జూచనుగాఁబోలు చూడ్కులింకను చెలి
ముఖచంద్రు బోలెడి మోము కాంతి
వినను గాబోలును వీనుల విందుగా
వ్యాకృసుధామృతమవు పలుకులెల్ల

తే॥ పలుకులయువతి, బలుమరుఁ బలుకరించు
భాగ్యమేనుగాంచగనైతి జగతియందు!
ఇచ్ఛినీ? చాన? సుకుమారి? యింకనిన్ను
గననుగాఁబోలు నిలనేను కలలోనైన

చైతప—(ప్రవేశించును.) సామంతరాజు లందరికి బోత్రాన్న హాపరచి వచ్చితి, వారు వచ్చెదరు, వారికి దగినపరికరములు కూర్చవలయు. (తెరలో).

ఓ రాజశిఖామణీ! పవిత్ర వంశంబైన హిందూ మతమునకు వన్నె దెచ్చినరాజా? నీదు కుమారి గాన్పించనందున, యీశ్వరం భట్టుయున్నగు వారు మహార్ణవములో మునిగియున్నారు.

చైత్రప—ఎవ్వరిదీ వాక్యము. (నలుమూలలచూచి) పీనుగు: ఖాకాంతులయిరి. (సమీపించి) గురువరా? యిదేమి?

యీశ్వర—ఇచ్చినీ లేదు?

చైత—(నలుమూలలవెదకి) హా! యిచ్ఛినీ, కూతురా?

సీ॥ ఈమేడనేగాన నామేడనింకగాన
దగుమేడబోదునా తల్లినరయ
ఈఛాయలేదాయె యేఛాయకేబోదు
దగుమేడబోదునా తల్లినరయ
ఈమూలలేదాయె యేమూలకైయింక
జని వెదకెదనేను జననినరయ
ఈపంకలేదాయె యేబోదునేమీదు
దయరాదువేల్పులకు దల్లినరయ

తే॥ తల్లి? యెందువెదకెదనీ ధరణినేడు,
గానరాదు, నాతల్లియుఁ గనుటకేను,
తల్లిలేనిదానవయును దండ్రిఁగూడ
లేనిదానవైతివినీవు లేడినయన?

నాయనుజ్ఞ పొందనిది నెక్కడకువెళ్లవు. ఇంక నాకు జీవనమెక్కడ, రాజ్యమెందుకు, సంపదెందుకు. హా? (మూర్ఛిల్లును.)

ఈశ్వ—రాజా? విచారించినలాభమేమి? అంతఃపురరక్షకుల

బిలచియడగినచో, తెలియగలదు.

జైత—ఎవ్వఁడవ్వరాయక్కడ?

బంటోరి—మహాప్రభూ? ఏమిసెలవు?

జైత—ఇచ్ఛినీకుమారిఏది?

బంటోరి—మహాప్రభూ? నిన్నరాత్రి జామున్నర పొద్దుపో యిన తరువాత రూపవతి సవారిలోనికిఁ దెచ్చెను. నేనడ్డగించితిని. అంత ఇచ్ఛినీ యచలేశ్వర దర్శనార్థమేగునని చెప్పెను. లోనిక్రేగి, తిరిగి, ఇచ్ఛినియు, రూపవతియు, అభయసింహుఁడు వెళ్ళిరి.

జైత—అర్చకుని తీసికొనిరమ్ము!

అర్చకు—నమస్కారము. మహారాజా?

జైత—ఇచ్ఛినీ విషయమేమైనఁ దెలుసునా?

అర్చ—ఈరాత్రి రాకుమారి స్వామిదర్శనార్థమొచ్చుచుగాన, నన్ను వేచియుండుమనిరి. రాత్రి రెండవయామమున, రాకుమారి యాలయమునకువచ్చెను. రూపవతియు, అభయసింహుఁడుకు నుండిరి. ఆమె స్వామినిదర్శించి, ప్రసాదము స్వీకరించి యింటికి మరలెను. నాకుఁదెలిసినసంగతిదియే!

జైత—(ఆలోచించు) రాజులారా? మంత్రులారా? మాఇచ్ఛినీ ధూర్తురాలుగాదు. గుణవతి. ఆమె తనంతనిల్లువిడచుట కంగీకరింపదు. ఇచ్ఛినీయు, రూపవతియు, యభయసింహుఁడు, తిరిగివచ్చునప్పుడు, యీఘోరము జరిగియుండును. ఇచ్ఛినీజాడలు నరయుటకిదే మీకనుజ్ఞనిచ్చితి.

(నిష్క్రమించెదరు.) (అవనికపడును.)

3వ రంగము.

(ఘూర్జరారణ్యమున నొక బాటసారి ప్రవేశించుట.)

బాటసారి — ఈయుత్తరము యాభీమునకిచ్చి యాయనయనుగ్రహంబునడసెద. స్వామికార్యముచేసి, సంతోషవార్తఁజెప్పిన, నాకేమితక్కువ. ఇక్కడనుండి, నక్కడకుఁబోవుటకు చాలకాలముపట్టును. అయిన త్వరగాఁబోయెదను.

(నడచును.)

2వ బాటసారి. —(ప్రవేశించి) ఇతని మాటలఁబట్టిచూడ, యేదియోయొక రహస్యపు వుత్తరము తీసికొనివెళ్లుచున్నట్లు గాన్పించుచున్నాఁడు. అది తప్పక, ఇచ్చినది గూర్చిన విషయము. భీమునకుఁ దెల్పుటుత్తరము కాఁబోలు. తిరిగి తిరిగి ప్రాణమునిసిగెను. కాని యితనెక్కడకెందుండెనో తెలియుదామె. వీనితో స్నేహముచేసెద. (సమీపించుచు.) ఓయీ? నీ వెక్కడకుఁ బోవుచుంటివి.?

1వ వాడు — నేనా? చాలాదూరము.

2వ వాడు — నేనుగూడ చాలవఱకువచ్చెదను.

1వ వాడు — ఎంతదూరము?

2వ వాడు — వల్లభీపురమునకు.

1వ వాడు — నేను వచ్చెదను. (తెరచుట్టివచ్చెదరు.)

2వ వాడు — ఎంతదూరము నడచితిమి.

1వ వాడు — మిత్రమా? యీవుత్తరములోని సంగతులేమి.

(యిచ్చును.)

2వ వాఁడు——(పుచ్చుకొని) మిత్రమా? పృథ్వీరాజు భీముని మీాద దండెత్తెనని, (తిరిగి యిచ్చును.) చాలనడచితిమి?

మ॥ ధరరాజన్యుల నిగ్రహించుటకుగా దండెత్తెనామర్త్య భీ
కరుఁడే భీమముఖాసురుండితని కం గారుప్రతాపంబు నే
జఱభావత్కుఁడనింకనోర్తునె వృథా శూరత్వమీాకేలనఁ
న్కరణిన్ భాస్కరుమందకాంతియగుచుం గాన్పించె నాకసమున్॥

1వ——ఈరేయి ప్రయాణముచేసిన చాలదగ్గఱకుఁ జేరుదుము.

2వ——మిత్రమా? ప్రొద్దుగూకుటచే, గమ్యస్థానము చేర లేమని

1వ——నేనుమాత్రము వెళ్ళెదను.

2వ——బ్రతికిన బలుసాకైనతిని బ్రతుకవచ్చు. నీకుఁ బ్రాణంబులపై నాసయుండెనేని, నేనొకయుపాయంబుఁ జెప్పెద. ఒప్పుకొందువా?

1వ——మంచిదైన నొప్పుకొందును.

2వ——సమీాపములో నొక్కపల్లెగలదు. అందు నా స్నేహితుఁడొకఁడుగలడు. ఈరేయి వానియింట భుజించి, రేపు పోదము. మనమీారేయి ప్రయాణముచేసిన, యేపులివాతనోబడి చావవలసిన వారమగుదుము.

1వ——అట్లే పోవుదము.

(ఇద్దరుకలసి స్నేహితుని యింటికేగుదురు.)

స్నేహితుఁడు——(ప్రవేశించి) మిత్రమా! యెక్కడనుంచి నీ రాక?

2వ వాఁడు——ఇక్కడనుంచియే. ఈయన నా మిత్రుఁడు. చీకటి పడుటచే, యీరేయి యిక్కడయుండవచ్చునని వచ్చితిమి.

స్నేహి——మంచిది. ఇక్కడపరుండుము. (యిద్దరుపరుండెదరు

2వ వాడు—(లేచి స్నేహితునితో) మిత్రమా! ఇతడాశ్రితు కోటిలోనివాఁడు. నాకుఁ గావలసినయుత్తరము నీనిదగ్గఱ దొరకెను. నీవు వీనిని బంధించవలయును, (మూటలోని చీటివిప్పును.) (నిష్క్రమించెదరు.)

(అవనికపడును.)

4వ రంగము.

(భీముఁడు ఒంటరిగ గూర్చుండును.)

భీము—(ఆలోచించి) హా? మదనా? నీకింత క్రౌర్యంబేల? నీ కుసుమబాణంబులన్నియు నాయందే నాటవలయునా? ఆకోమలాంగిని, నీయస్త్రనైపుణ్యముచే, నన్ను వరించునట్లు చేయుము. ఆమె ధనుర్విద్యయందు కూడ మంచి నేర్పరనియేవింటిని. ఆయువతి యెప్పుడునాకంట బడునోగదా?

అమర—(గోకులదాసుతో ప్రవేశించి) మహారాజానమస్కారములు.

భీము—అమరసింహా! క్షేమమేకదా?

అమర—క్షేమమే?

భీము—గోకులదాస్, తక్కినవారెక్కడ? మాతండ్రియగు సారంగదేవుఁడెంత యన్యాయముగ ప్రవర్తించుటచే, మాకింత కష్టముపడెమె? నారాజ్యమంతయు నల్లరిజేసియు య్యనియటుంచ

ఇచ్ఛినీకుమారి.

సీ॥ పట్టణంబనరాదు పల్లె యనగరాదు
నట్టెముట్టడిడచి నణగజేయు
సిరిమేటి యనరాదు సింగంబు సాటియా
గిరికుమారినైన గెలచివచ్చు
దాయాదులనరాదు తనవారనగరాదు
చోరవాండిశరములు చూపుచుండు
పుడమిఱేడనరాదు బుణ్యాత్ముడనరాదు
దాడికెడలి వారి దర్పమడచు

తే॥ పోలతి, కాలింతయనరాదు కాలధరుడు
భీతినొందక బల్మిని బెనగికలియు,
నాత్మసామ్మునలటజూచిన నంతనేగి,
దుడుకుతనజొచ్చి కొనితెచ్చు దుష్టుడతడు॥

తాజేయుచున్న ఘోరములకు పశ్చాత్తాపము జెందుటకు మారుగా మరింతఎక్కువయ్యె? గ్రామాదుల కొల్లకొట్టియు, నాకు స్వస్థతకలుగనీయక, బరివర్తించెను. మానవులు పలు కష్టము లనుభవించినగాని మంచిమార్గములోనికి రారని, మమ్ములదరిమితి, కాని మహాభినివేశముదల తనపట్టును యావజ్జీవము విడువడయ్యె? పరితాపాదులుమరణించిరనివిని, మిమ్ము లంజేపట్టుపలయుననిదలంచితి. వేరాలోచనలేక యిక్కడనే యుండెను.

సీ॥ జననమునొందిరి చాళుక్యవంశమున
గడియించిరి ధరణిఖ్యాతిమీరు

బోడమిరి భీమునకుఁ బుడమిఁ దమ్ములై
సారంగదేవునిఁ గుజ్జులాచు
గెలచితిరిజగమ్ముఁ గేలిసలుపుచు రా
జన్యచూడామణుల్ జయముఁ బోరి
గగనరాజ్యంబంత ఖడ్గంబునఁ బోరిఁ
నాత్రోటిజగడఁబు నొందెవీరు
తే॥ వీరలై చెలఁగుచునుండ రాదె? శూరు
లంచు, మిమ్ముల వేనోళ్ళ నుచ్చరింప;
పావనజలమ్మునందుఁ బరగుబుద్ధి
చందమైతిరి చోహాన జాతిఁ జేరి.

సోదరా? మీరు సుఖముగా కాలముగడుప్పకొనవచ్చును. రాజ్యవ్యవహారమంతయు మీరే చూడవలయును

గోకుల.—సోదరా? మాకుమాత్రము యున్యాని సంశ్రయించి యుంటటమాత్రము యిష్టమున్నదని కదా? నీవలదన్న వెళ్ళితిమి? మేమే కావలయునంటివేని యట్లేయుండెదము.

(నిష్క్రమించుచు)

భీము.—అమరసింహా! పోయినపీడను తిరిగనెత్తిమీదఁ బెట్టుచుంటివి "జ్ఞాతిచ్ఛేద కింతోవహంక్తి" యనెడి నార్యోక్తి నీ వెరుంగవే?

అమర.—అట్లనవద్దు. వీరిలో బలాఢ్యులగు ప్రతాపాదులు చనిపోయిరి. వీరివలన, యచ్చటిసంగతులు తెలుసుకొని, సమయము దొరకినప్పుడు, పృథ్వీరాజును తుద ముట్టింప వచ్చును.

భీము—మంచి యుక్తిఁబన్నితిరి.

అమర—మీరేల మధుమంతమునకు రాలేదు!

భీము—ఎందులకు?

అమర—మీదగ్గఱకు మధుమంతుఁడు రాలేదా?

భీము—రాలేదు?

అమర—ఇచ్ఛానీ విషయమై, యొకజాబువ్రాసి, వానిచేత నీకుబంపితి.

భీము—శత్రువుల చేతఁజిక్కెనా?

అమ—చిక్కనిచో నెందులకురాఁడు? నీవిప్పుడు తడయుట మేలుగాదు. ఇచ్ఛానీని మధుమంతమునకు జేర్చితి. యామె కొఱకు దేశదేశములు తిరుగుచుండిరి. మనసైన్యముల తో, మధుమంతనయుండవలయును, లేనిచో ముప్పు వాటిల్లును. గోకులదాసుని చంపనని, శాబ్దిచేయుము.

భీము— చంపుదునసియా? వినుము.

సీ॥ బలిరిపులనిముసం బులలోగెడపినయా
వాసుదేవునియొక్క పాదమాన
వేలుపులదంశిసి వెలయించినమహాసు
బావుఁడగు శివుని పాదమాన
అన్నింటికితిండికా డౌయనలుండన
జంటమోములసామి సాహ్వయాన
అర్ధేందుని బిలుక మార్చినయిందిరా
చాణాయణీశ్వరి తల్లియాన

తే॥ జననమరణము కలిగించు శక్తికలిగి
వేణువీణాస్వరముగొల్పు విద్యరాలు,
శారదాంబనుజూచియు సంతసించు,
వేదకారకుడా విశ్వ వేదయాన॥

అమ—ఇప్పటికి నమ్మకమేమైబోడమె. పయనముగంత.
(నిష్క్రమింతురు)
(అవనిక పడును.)

5వ రంగము.

మధుమంతమున మేలుకొలుపులు. తెరలేను.

(ఇచ్చినీయు రూపవతియు పరుండెదరు)

సీ॥ మేటినైనావారాసి దాటిచోరునిజేసి
మేటిచారువిహార మేలుకొనుము.
కోటిరాజులలోను గోరగసోమనాద్
మేదినిరక్షించ్రె మేలుకొనుము.
నారివైసంభృతి నాణమ్మోరిపులను
మేలుగొల్పినశూర మేలుకొనుము.
హితులమాటలబట్టి యిచ్చినిన్ దెచ్చియు
మెరసిన భీముడా మేలుకొనుము

తే॥ లీలజగుపు లీలధరుడ మేలుకొనుము
కాలధరుడ వీవురహిని మేలుకొనుము
మేద్నిపేరుగాంచినధీర మేలుకొనుము
నీలనీలాంబుదసుశాలి మేలుకొనుము॥

ఇచ్ఛి—(ములిక్కిపడి లేచి) రూపవతీ! రూపవతి, యీభవన మెవరిదై యుండును. మనమిప్పుడు యెచ్చట యుంటిమి?

రూప—(కన్నులునులుపుకొనుచు) ఏమమ్మా? పలవరించుచుంటివి. రాహుగ్రస్థుడయినాడా రవి?

ఇచ్ఛి—రాహుగ్రస్థుఁడు కాడు, మోకములవ క్రిందులనెడి గహ్వరంబుల చేరువనుంటిమి.

రూప—ఎవరమ్మా?

ఇచ్ఛి—నిద్దుర లేవేమిద్దమ్మా? ఈపురంబెవ్వరిదో చెప్పుము. నేనెప్పుడు చూచియుండలేదు.

రూప—భవనమేమిటి?

ఇచ్ఛి—మందమతీ? కన్నులు తెరువుము. ఈమేడయందు మన మెన్నడైన తిరిగితిమా? నీవీభవనమును చూచితివా?

రూప—చూడకేమి? మనభవనము కాదా? నీవెరుగనట్లు మాట్లాడుచుంటివి. భయముజెందకు? పరుండుము.

ఇచ్ఛి—(వీపుమీదచరచి) తిన్నగా చూచి నీమేడనెవ్వరిదో చెప్పుము.

రూప—(తేరిచూచి) ఇది మొక శత్రురాజులది.

ఇచ్ఛి—ప్రమాదము. ప్రమాదము, రక్షణమెట్లు?

రూప—రక్షణ. భీముఁడే! విను.

సీ॥ మూడులోకంబు లేలెడి శౌర్యోదితో
జ్వలకీర్తి భీముఁడా చక్రవర్తి
సర్వలోకసురాజ్య సర్వమేలెడి నిరం
జనమూర్తి భీముఁడా చక్రవర్తి

విశ్వదేవార్పణ శిక్షణదీక్షితు

శతపూర్తిభీముఁడా చక్రవర్తి

నరలోకమంతయు నణఁగద్రొక్కి నపాపి

చండాలుభీముఁడా చక్రవర్తి

తే॥ మహామహులఁ దరిభూమి మట్టగించి

సాహసగాంభీర్యబలుఁడయో చక్రవర్తి

జైనమతమవలంబించు జిన్నవాఁడు

భవనమిది సోయగంబులొప్ప పద్మనయన

ఇచ్ఛ—(సొలబడి) హా! ఈశ్వర; మమ్ముల యొక్క బెబ్బులి గంహ్వారంబున కర్పించితివా! రాహు గంహ్వరంబున బడినచంద్రునిమాడ్కి నన్ను భీముని గంహ్వారంబునుండి రక్షించువారెవ్వరు. హా! రక్షణ! ఇంకెక్కడి రక్షణ

చ॥ తగవును ధర్మమేదినిని దానవునంతటి వాఁడు దిక్కులే
కగుపడి చేతఁజిక్కునని యంబుజగర్భుఁడు వ్రాసి యుండగా
జగడము సేయనెంచ రణ సాహసబాణము గల్గినన్ రహిన్
వగతునె, శక్తియు లేదె; చల పాములబోలుగతిం జరించనే

రూపవతీ; యీభవనంబునుండి తప్పించుభారంబు నీయది.

రూప—చేతనైనంతవరకు చేసెద. అఁతడు సామాన్యుఁడు కాడు. విను చెప్పెద.

మ॥ మునుపీ భీముని చేతఁగాదె గరుడున్ ముక్తీంద్రు సౌభద్రుఁడున్
కనకాక్షంతుఁడు చంద్రవంతుఁడు సనా కాద్యసుమంత్రిన్ యనన్
గన జాలంధరు కాలనేమి కనకాం గజాసురున్ ఘూముఁడున్
చనె నాతీరున నాతఁడెల్ల యెడలం జంపెన్ గదా రాజులన్

అమ్మా? ఆమహారాజును గోరిన నీకేమితక్కువ. నీవలచుటకు నూఁడుగా యారాజే నిన్నువలసె. వలదనువారుఁగలరే?

ఇచ్ఛి—ఇపు డేమి? ఇదంతయు నెందులకు, మనమీ దుర్గమున నుండి తప్పించుమార్గము చూడుము.

రూప—అమ్మా! నేనరిగి యిందుజాడలన్నియు నరసివచ్చెద.
(నిష్క్రమించును.)

ఇచ్ఛి—హా! జనకా నీవు నాకొఱ కెంత కుందుచుంటివో? దుష్టుండగు నీ భీముం డెంత పనిచేసె, నిన్న బంధుజనులతో హంసతూలికా తల్పంబున నుండ, నేఁడు బంధుహీనురాలనై, యన్యగృహాంతర వాసినై, యుండవలసివచ్చె. హా! తండ్రి, నిన్నెప్పుడు జూచెద.

సీ॥ కాంచెదో, కాంచనో, కరుణతో బ్రోచెడి
నాదుగురువు నేఁడు కుందుచుండ
కాంచెదో; కాంచనో, కలిమిలేములు నిచ్చు
నా ప్రాణదాయకుఁడా నాదునాథు
కాంచెదో; కాంచనో, గడుగారాబంబుగ
జూచునా ప్రాణ్నారి పసిడితమ్ము
గాంచెదో; కాంచనో, గడు బ్రేమముగ నుండు
యభయసింహుని నింక నరయలేను
తే॥ నిముసమేనియు నను జూడ నిలువలేని
నాజనకు డెంత కుందుచు నన్ను గాన్క
దేశదేశముల ద్రిమ్మరుచును యుండె!
అకట! నింకగాంచలేనెందు నాదుతండ్రి

దాసి—(ప్రవేశించి) హా? మాయావియగు రూపవతి, మాయో–పాయంబున, యీ సుకుమారి కన్నెను బలవంతముగా

దొంగిలించుకొనివచ్చె. ఆమె శోకభారమునకు మేరయే లేదు. నిప్పుడే శాంతింపజేసెద. (ప్రకాశముగ) అమ్మా! వగచిన లాభమేమి? దీన దయాపరుండగు యప్పరమేశ్వరుండు నన్ను నీకడకుంబంపె.

ఇచ్ఛ—రూపవతీ! ఏమైన యుపాయంబుల వెదకి వచ్చితివా?

దాసి—అమ్మా! నేను రూపవతినిగాను, నీకు బాల్యందాన మొనర్పబూనుకొనిన యొకదాసిని.

ఇచ్ఛ—ఇచ్చటి దాసివా? హా, జనకా?

సీ॥ చెలువుల కలినేలు చెలువునివదనంబు
గాంచనుగాంబోలు కలనునేను
శ్రీమించు రహిమించు సిరిమేటియాధర
వర కుమారుని గాంచ వలనులేదె?
సిరికుమారుని నిష్ఠు సింగిణివిల్లును
కోదమతేటని గాంచ గోర్కెయుండె?
చంద్రగోళములోని చంద్రికిరణుంబోలు
నీరూపరేఖనే నెందుగాంతు

తే॥ పిన్నతనమునుండియు బన్నుచుంటి
గాంతుంగాంచుటకు దనువు గదలుచుండె?
నన్ను నొంటిపాటునుజేయ న్యాయమేన
నాథ; పృథ్వీశ, మహితేడ నాదునాథ॥

దాసి—అమ్మా! వగలంబొగిలిన లాభమేమి? దివాకరుండు సైతము, నీఘోష విన లేక ఉదయాద్రిమరుగునకుం బోవు

చుండెను. ఇయ్యది, భీమునిభవనము. నిన్ను రూపవతి మోసపుచ్చి, యిచ్చుటకుఁదెచ్చె.

ఇచ్ఛి—హా, నాధ? హా సోదరా, హా జనకా, మీకునాకు ఋణంబుఁజెల్లె. మిమ్ములఁజూచు భాగ్యంబేనునోచనిఁక. ఓరీ విశ్వాసఘాతకా? నావంటి యబలల చెరబెట్టి నీవేమిసుఖం చెదవో చూచెద, ఓరీ? కులద్రోహి, నిన్ను జంపుటకు హిందూమతమున శూరులు లేరని తలంచితివి. రావణుండే మయ్యెనో, నీవునంతియే? నాఁడు బానిసగు నాయుసురు నీకుఁదగలకపోవునా? నీవే శూరుండవైనచో, నాచేతికొక బాణమిచ్చి, నన్ను గెల్వుము. మాయోపాయంబున, నన్నుఁ దెచ్చుటదగునే? అభయసింహా? నా కొఱకెంత యిక్కటులం బొందుచుంటివో? ఓరీ, భీమా, యిదినీకు మగ తనంబుగాదు. పౌరుషంబుగలవాఁడవైనచో, రమ్ము రణమునకు. హా, జనకా. తండ్రీ. (మూర్ఛిల్లును)

(అవనికపడును.)

ఇచ్ఛానీకుమారి.

చతుర్థాంకము.

1 వ రంగము.

(ఇచ్ఛానీ వకుళయు ప్రవేశించెదరు.)

ఇచ్ఛా—చెలి! భీముండింత క్రూరుడని యెరుంగ. సిరిసంపద లెంతయుండిన నేమి? పేరు ప్రతిష్ఠ లుండవలయును.

వకుళ—అతఁడు లోకకంటకుఁడు. భీముఁడు చేసిన హత్యలు యిన్ని యనియా? తొల్లి రావణుండు. ఇప్పుడు భీముఁడు. అదిగో, రూపవతి, టక్కుచు, తారుచు, వయ్యారముతో, మహాశోకాకారము జేయఁబూనిన, చేసియువలె, నిటే వచ్చుచున్నది.

రూప—(ప్రవేశించును.) అమ్మా! నమస్కారము.

ఇచ్ఛా—(కండ్లెఱ్ఱ జేసి) ఛీ! పాపాత్మురాల! నీముఖముఁజూచిన పంచపాపములు జుట్టుకొనును. నాయెదుటనుండి త్వరగా లేచిపొమ్ము?

రూప—తల్లీ! నేనేమి చేసితిని.

ఇచ్ఛా—పాపి; అప్పటి ప్రసంగములవలన భీముని పరిచారికరాల వేమో యని, యనుమానముఁబొందెడి దానను. వెంటనే నీకపటవచనంబులకు మోహితనై, యాయనుమానంబు దొలగించుచుండెడిదానను. అంతియేగాని నిపు

నాకు మహోపకారము జేయబూనిన శాలసర్పమని యెఱుంగ. ఓకృతఘ్నురాల, యింతకాలము నాయన్నము దని, నాబట్టకట్టి తుదకుం జేసెడియుపకారమిదియా? నిన్ను గోసి కాకులకు వైచినం బాపముండునే?

రూప—(నవ్వుచు) రాకుమారీ, నేను నీకపకారమేమియు జేయలేదు. చక్రవర్తియనందగిన యొకమహాచక్రవర్తికి నిన్ను జూచ్చినందుకు సంతోషించుటకు బదులుగా, నన్నిట్లు నిందించుట న్యాయమా? విచారమొందులకు సుఖముగాయుండుము.

ఇచ్ఛ—ఓసీ! నీవా నాకువివాహము జేయుట. నీకీయధికారమిచ్చినవారెవ్వరు. ఇంక మీదట యీవిషయము నాయెదుట మాట్లాడినచో ప్రాణములుండవనుకొమ్ము.

రూప—మంచిదమ్మ, మంచిది. నీకీయాగ్రహమేల! నీమేలు నీకు తెలియదాయె. ఎవ్వరికర్మము నెవ్వరు దప్పింపగలరు నీయిష్టము. (నిష్క్రమించును.)

ఇచ్ఛ—ఇంతమోసగత్తెయని నెఱుగనైతి. భూలోకంబునెంతటి వారలుండిరి.

వసు—రూపవతి సామాన్యురాలని యెంచితివి.

ఇచ్ఛ—అట్లెంచియే, మోసపోతిని.

(తెరలో, కీర్తన)

నాదనామక్రియ ఆట

మాయకాయము నమ్మనేల - మాయవాళ్లతోటి మసలనేల
మాయవస్త్రము కట్టనేల-యయ్యో! మాయలోబడికాలగనేల॥మా॥

పరకన్యలగోరగనేల - పరద్రవ్యములపై భ్రాంతిపడగనేల
దొంగతనము జూపగనేల - విన్నతరముగాని నరుల దండింపగనేల॥మా॥

వట్టిమాటలేటికి నాతో - బూటకంబులు నమ్మనేల
కూటిదెయ్యంబనగరాద - పొట్టకూటికై పరకాకుగుడువనేల
తేటపడగరాద ముమ్మాటికి - దెల్పిన నాటగలేద॥మా॥

తల్లి దండ్రులు యాలుబిడ్డలు వెంటరారు - కాలుచెయ్యలుడిగిరారు
చెల్లుకాలమునందు నీతో - గడతేరబోరు॥మా॥

భిక్షాన్, దేహి,

శ్లో॥ నమాతుం శక్యం మేనయన యుగమాశీకరతస్తై
స్తనుర్జ్యోత్స్నా చేయం విధుణి యుతి గాఢాంధతమసం
సఖీ నామహలాతిం రచయతిచ మేగంధనివహాః
రుదంతీ నాంతాం మాతాహాసిత వదనాచుంబతి ముఖః॥

అమ్మా; బిక్షాన్, దేహి, ఘూర్జరలక్ష్మికి సంతోషకర్నాయే;
దాసి—(ప్రవేశించి) ఎవరోయి; పో.

(తెరలో)

నే నొకబిచ్చగాడను

దాసి—అయితే, పో, బిచ్చములేదు, ధర్మములేదు.

(తెరలో) ఎక్కడకుంబోయెదను పెట్టువరకుంబోను.

దాసి—పోక, నీ సొమ్మేమైన దాచిపెట్టితివా?

(తెరలో) ధర్మముచేయక, కట్టుకొనిపోవుదువా?

దాసి—ఏమా మాటలు?

(తెరలో)

శ్లో॥ సమాతుంశక్యామే నయనయుగళీ కరతలై
స్తనర్త్యోశ్చాస్యా చేయం విఘటియతి గాఢాంధ తమసం
సఖీ నామహాతారసయతిచ మే గంధనివహః
సదంతీ సాంతాంమాయహ సితవదనాచుంబతిముఖః॥

దాసి — ఓరీ! నీకేమైన పిచ్చియా?

ఇచ్చి — ఆవచ్చిన బిచ్చగానికి కొంచెముధర్మము పెట్టుటకు మారుగా యీరాద్ధాంతమేల? మీరాజు ధర్మముచేయు కుండ యుండుమనెనా? చాలు చాలు? (లేచిముందరను బిచ్చగానివైపు నడచి) అయ్యా? తమరిదేవ్వారు!
(తెరలో) ఏవ్వారయితేనేమి; వల్లకాటివ్వారు? బిచ్చము పెట్టుటకుమారుగా దిట్టించెదరా? కాశీకేంబోవుచుంటిని. ధనవ్యయముగుటచే మిమ్ముల దర్శింపవచ్చితి.

ఇచ్చి — (తనలో) ఇతనిముఖ వైఖరిఁజూడ, ఈశ్వరిభట్టువలె యున్నాడు. లేనిమొడల నాచిన్నతనమున చదివించుశ్లోకము నీతఁడేలవచ్చును. నాకొరకేదుకుచు యీవేషము నవచ్చె. (ప్రకాశము) మీకీపూలహారముఁ గైకొని, కాశీకిఁబోవచ్చును. (యిచ్చును)

(తెరలో) జయం, జయం, మాతః;

ఇచ్చి — (తనలో) నిజముగాయీశ్వరభట్టువలె నున్నాడు. ఇప్పుడితఁడేగి నాజనకునితోఁ గూడివచ్చి, నన్నుగొని పోవుదురు.

(నిష్క్రమింతురు.)

(అవనికపడును)

2వ రంగము.

(కైలాసశిఖరము మీఁద, ఇచ్ఛినీ, వకుళ ప్రవేశించెదరు)

ఇచ్ఛి—ఈశిఖర మెంతయానందము గొల్పుచుండెను?

వకుళ—వసంతకాలముఁలో యీశిఖర సోయగంబుఁ జెప్ప నలవియా?

ఇచ్ఛి—చెలీ? యీరసాలమావి పున్న యంకున్న గున్న పొదలవెదజల్లు పూలగుత్తులు, శారికంబులు మాటి మాటికి దుముకుచు దట్టంబులగు పుష్పములతో, నెక్కు రీతి కొత్తకొక్కులతో, హారికైకై వడిహారిణివగిది జుఱుముఱచూపులంజూచుచు, యీసంపెంగవాసనకుబ్బు చు యలరారెడు, పూబోడులకై వలసటవలసటదిగుచు విటకాండ్రక్రీడార్థంబుఁదెల్పు పుష్పచామరంబులవలె వె లుంగుయీపూగుత్తులు, యందలిమకరందము దొలగిం చవలెనని రాయుంచకాడు, మాటునడాగి బాణములువే యుచుండ, యిదేదిరోవచ్చెఁడిపులియని, చందనతరుప్ర క్రింద, జపముజేయుమునీశ్వర్లఁజూచి, జెవులునిక్కబెట్టు కొని యెట్లుఁజూచుచుండెనో యీకురంగంబులు.

వకుళ—అమ్మా! ఆమందారతరువుక్రిందచూడుము. ఏమి యీసోయగంబు? ఈవన సోయగంబెంత వర్ణనాతీతమై నది. (వెనుకకు తిరిగి) చెలి? రూపవతియు, భీముండిటే వచ్చుచున్నాఁడు.

(భీముఁడు రూపవతి ప్రవేశించి శిలావేదికపైఁకూర్చుండి)

భీమ—రూపవతీ! నీఋణము వేయిజన్మము లైన దీర్చుకొనలేను.

రూప—మహారాజా! కష్టమనకష్టమా? నాయవస్థ దేవునకు దెలుసు ఆనాఁడు మీరు సెలవిచ్చినది మొదలు పలుకష్టములకు లోనైతి.

భీము—నీమేలు మఱువఁజాలను.

రూప—అదిగో? మీకొఱకు వేచియున్న రూపవతి. (ఇచ్ఛిని దగ్గఱకుఁబోయి) తల్లీ! రాజాధిరాజని పేరొందిన వీరాధివీరుండితఁడుగో? వానినే నీవు దాసునిగాఁ జేసుకొన్నది. అమ్మా! ఆభీమదేవుఁడు వచ్చి నీకరుణాకటాక్షలేశమును బొందవేచియున్నాఁడు. పూర్ణచంద్రబింబమువలె, నీసుందరవదనము నావరించియున్న మేల్ముసుఁగు నెక్కించుక యొత్తి కించుకొనిన కడగంటిచూపులచే, నీతనిఁ బావనమాడించి, కృతార్థునిగాఁ జేయుము. ఈ రాజకులమాక్షత్రియకులము లోనుత్తమమగు చాళుక్యవంశము. ఇతని రాజ్యమనంతమైనది. పరాక్రమా శత్రురాజుల గడగడలాడింపఁదగినది. సకలసంపదలకు నిధియగు నితఁడు వరించుట కేలసంశయించెదవు. ఈరాజకుమారుని ఘూర్జరరాజ్యలక్ష్మితోఁ గూడ వశునిగాఁ జేసుకొమ్మా!

భీము—(తనలో) మంచిమాటవైచినది.

ఇచ్ఛి—(కోపముతో రూపవతిని తన్నును)

రూప—బాబో! యీరాకుమారితల్లిని నీవే వశపరచుకొమ్మా! నాచేతఁగాదు. మఱియొకసారి నడిగిన చచ్చేవరకుతన్నును.

భీము — (నవ్వి) నిక్కిమాటే. రూపవతి! ఏమియాలోచించెదవు?

రూప — ఆయంగములన్నియు నీకే తెలియావలెను. తమ్మునొట్టి నమ్ముచున్నాను.

భీము — రూపవతీ! ఏమి నాసుందరవిగ్రహ సౌముగంబు.

సీ॥ వన్నెలొల్కెడిదట్టి పస్సుగఁగూడియుండెనె
కమ్మగుల్లాయి పూవన్నెగుల్క
చల్లఁశితాంశు చక్రము పైగాచు
దళుకుకస్తూరియు వలపుదెలుపు
రవికదొడగినట్లు రంగారుదెలిగంధ
పొడవైన చంద్రంబు నందమయ్యె
దలపపైతాలి నందెలమీఁదదగుసిరి
గజిబిజినాచిత్త కమ్మెనమ్మొ

తే॥ నెటులసాధించెదయింక నేను దీని
త్రివిక్రి, నెఱువలెబల్కెసేయు తిలకమిచ్చు
జగజజవాళ్ళమ్మలకు, గుబ్బ స్తనములకును
నచ్చిలుకపలుకులుమెడ యందములకు॥

యటువంటి పూలబంతి నిన్నుగొట్టిన గిందునా? పూలబంతి కంటె మృదునగు నీపాదతలమెక్కడ? అది తాకినంతమాత్రమున నొప్పి జనించునెక్కడ? వట్టిమాట. అట్టి మృదుపద తాండవంబు లభించినందులకు సంతోషించుటకు మారుగా గుండెదడవేల? ఆపాదఘాతమునాగుండెయందు దగిలిన నే నెంతసంతోషించెదను. నాకట్టిభాగ్యము లభింపలేదు. నీవే ధన్యురాలవు. జన్మమన నీదేజన్మము.

రూప— నాభాగ్యము మండినట్లేయున్నది. మోహాంధుఁడనై యున్న నీకీమెపాదతలము పుష్పముకంటె మృదువుగా నున్నట్లు తోఁచవచ్చును. కాని నాకది వజ్రముకంటె కొంచెము గట్టిగానేయున్నది.

భీము—(ముందుకు నడచి) ఓ జగన్మోహనాకారి!

సీ॥ ఈనాతిఛాయతో నెనగాక గాఁబోలు
శరభముల్ గుహలలో బరగుటెల్ల
నీబాలనడకతో నెనగాకగాఁబోలు
భద్రేభములడవిఁ బాఱుటెల్ల
నీచెలిచూడ్కితో నెనగాకగాఁబోలు
హరిణముల్ పొదలలో మరగుటెల్ల
నీనారి ఘనవేణి నెనగాకగాఁబోలు
ఫణులు పుట్టలుజొచ్చి బరగుటెల్ల

తే॥ నీనెలత జేరికాఁబోలు పించువింటి
శూలితన యుఁడయ్యు జగము జూచుటెల్ల
నిలలనసృష్టిఁజేసెగాఁ బోలుధాత
దీనిరూపున కచ్చెరువ్వ గనగనేను॥

యువతీ! నీమృదు పాదములతో నీదీనురాలినిగాక, నన్నే తన్నినచో, నెంత యానందింతునో కదా? ఎంత కృతార్థుఁడ నౌదునుగదా? నిన్ను మోసపుచ్చి తెచ్చుటచే కృతాపరాధుఁడ నగు, నాగుండెల పైదన్నుము. నిబాహుపాశములచే బంధింపుము. పాపమేమియునెరుఁగని రూపవతినేల దన్నితివి. చిర కాలమునుండియు నీసౌందర్యమును వినుచు, సుందర హాసము

చూడలేకఁ బోవుటచే, మొడతెగని తాపముచే కాలము గడుపుచుండ, నీయస్త్రవిద్యానైపుణ్యముఁ దెల్పు, బాణము నాకంటఁబడినది. అప్పటినుండియు నామనస్సునీయందు వ్యాప్తిజెందుచున్నది. పవిత్రమగు బరమారు వంశముఁబొడమి సౌందర్యము కు, సద్గుణములకు నిధానమై ప్రియమునకుఁ జిన్నదానవయ్యు నీబాణవిద్య నావంటి మహావీరుని మెప్పించినది. కావున నీయందు నాకెంత గౌరవమో, యెట్టియనురాగము మొలకలెత్తవలయునో చెప్పవలయునా?

సీ॥ చిలికి; నీవాల్జూపు గల్హారములగప్పి
లలన; నీకరపల్లవములను బొదవి
చెలువ; నీనెమ్మోము శ్రీసంపెనలయందె
రమణి. నీమేనున రంగుజల్లి
నారి? నీబాహు మృణాలంబులను జేర్చి
సఖి! నీజడసౌరు చందమమర
నెలతరో! హరినీల మఃలబోలు యందమా
కురులిల గుదురుగా గూడియుండ

తే॥ చాన? నీరాగ్యెలిమలయు గావమొప్ప,
సఖియ; నీపలపిందుశ్రీ చంద్రుసాటి,
సరసమాడుచు నీవు నాసరసనిలచు
భాగ్యమింక నెన్నఁడో గదా భాగ్యరాసి

ఇచ్ఛి—రాజా! నాకు నీయందనురాగము. గల్గినను గలుగవచ్చును. మానవకోటి స్వభావము కాదనువారెవరు, కాని మాతండ్రి నీకీయనని స్పష్టముగా జెప్పినను. నాకు

నీయాదనురాగము లేనట్లు నీపరిచారికయగు రూపవతి వలనఁ బిని యు విముఖుఁడవుగాక మొండిపట్టుబట్టి నన్ను మోసపుచ్చి తెచ్చుట రాజనీతి కాదు. నీవు నాయంత్ర చాతుర్యమునకు వలచితివి. నేనొక రాజకుమారుని యంత్ర నైపుణ్యమునకుఁ జిక్కితిని. నీవు నన్ను సగౌరవముగా విడుదలఁ జేసి పంపితివా, శాశ్వతమైన కీర్తిఁ బొందెదవు. (నిష్క్రమించెదరు.)

(అవనిక పడును.)

౩వ రంగము.

వైతరణికుమారుఁడు మంత్రియుతుఁడై కూర్చుండును.

వైత — ఆ? వైనవా? కలనైనను, ఇట్లు జరుగునని తలంచలేము, మంత్రీ! నీకెంత యీ కష్టాలు సంభవించెను.

ఉ॥ చిక్కులు కాని పల్లులచె చెయిఁబడకళ్ళను చేధితిన్ యిటా
జక్కఁగ జేసి కామహిని చాటవతి పరిపూర్ణశోడశా
యక్కులఁ దెలంగుకొడ సంశములన్ నిధి, యిచ్చి నిన్ నిఁకన్
మక్కువఁ జేర్చి ముద్దిడుట భాగ్యముఁ జెల్లె ఋణానుబంధముల్॥

మంత్రి — రాజా! నీకిట్లు విచారించిన లాభమేమి? ఇప్పుడది మీఁదగాని తెలియగలదు. ఇచ్ఛానికుమారి జాడ కేగిన చారులింకను రాలేదు. కారణమేమియో తెలియదు.

(తెరలో కలకలము.)

(నలుగురు మనుష్యులు అభయసింహుని పట్టుకొనివచ్చి.)

1వ వాడు — మహారాజా! దండాలు, దండాల్లు.

2వ వాడు—అయ్యో! ఈదొంగ కొంప గుహలో నొకడు.

3వ వాడు—పారిపోయేవాడిలాగున్నాడు. పాపంటిని తీసికొనివచ్చాం. ఏలినోరి యిష్టం.

చైత్ర—(లేచి) ఓహో? అభయసింహుడా? అభయసింహా, నీకీరూపమేమి? నీకిట్టి యాపద యెట్లు సంభవించెను. ఇచ్ఛిని కుమారి యెక్కడ? నీవామె కేమైన నపకారమును జేయ దలచితివా?

అభ—మహాప్రభూ? నాతప్పులను మన్నింపుడు. నే జేసిన దోషమేమియు లేదు. ఇచ్ఛినిపద్ద చనువుగ వర్తించుచున్న రూపవతితో స్నేహముచేసి, యామెకు వారందరు నాగిముగల్గునట్లు చేయుచుంటిని. యామెయిష్టానుసారము నా ధనమంతయుపాలాగి, తుదకు నన్ను 'యుచరేశ్వరాలయమునకుంబోయనన్ను రాజకుమార్తెకు పాయమురమ్మని' వేడ నే నందుల కంగీకరించితి, రాజకుమార్తె స్వామిదర్శనార్థమై వెళ్ళినది. స్వామినిదర్శించి, తిరుగుమార్గమున, నక్కడొక బైరాగియుండెనని రూపవతిని దీసుకొనిపోయెను. యక్కడ నేమిజరిగెనో నాకుఁదెలియదు. రూపవతి నన్నును దీసుకొని పోయెను. ఆబైరాగి నాకొక వనమాలిక యిచ్చెదనని చెప్పి, రూపవతిని పోవచ్చునని చెప్పి, నన్నొక పర్వత శిఖరముమీదకుఁ దీసికొనిపోయి, యొక చోటుఁగూర్చుండఁబెట్టి "ఇప్పుడేవచ్చెదనని" చెప్పిపోయి మరికొంతసేపటికి పదుగురు మనుష్యులు వచ్చి నన్ను పట్టుకొని బంధించి యొక కొండగృహాలో వైచి యాబై

రాగి నన్నుఁజూచి, ఓయీ? నీవిట్లేయుండుము, నిన్ను వదలినచో, నీవారాయాగడముసకుఁబోయి, నల్వురతోఁ జెప్పి, రాకుమారిని దీసికొనిపోకుండ యాటంకముగా వింతువు. చావసిద్ధముగనున్న వీరునన్నుఁ దీసికొనివచ్చిరి.

జైతు—నీవు స్వస్థుఁడైనపిమ్మట, నిచ్చినీజాడలరయుము.

(అభయసింహుడు నలుగురు నిష్క్రమింతురు)

జైతు—హా! కూతుర? నీకెంతయిక్కట్టులు సంభవించినవి. ఆ దురాత్ముండగు భీమునిమీదనే నాకనుమానము. ముక్కు పచ్చలారని పసిబాలికను దొంగిలించుకొనిబోయిన, నరకముగాక స్వర్గమా!

శా॥ భూజాస్ఫారరాశితోద్ధతిబలా బోశాహ, భీముఁడయిలన్
దేశాంత్రాసియుతాట్టహాసవిసర ధీర్ఘామయూఖాళి, యా
హాసాంద్రయుతమైన సైన్యములతో హాకారముల్ సెంచనీ,
నీథా; కృష్ణమహీజుఁడై వదరు యా తుచ్ఛుల్ నెగూల్చెద్ధనన్॥

(తెరలో కలకలము)

జైతు—ఏమియా? కలకలము.

(నలుగురుమనుష్యులు రౌతుకనిఁ దీసికొనివచ్చెదరు)

1వ—మహాప్రభూ దండాలు దండాలు ఈశ్వరయ్యగారా యనగారిని మీదగ్గఱ యుంచమనిరి.

జైతు—ఓయీ! మీదేవూరు ఎవ్వనిబంటువు.

ఈశ్వర—(ప్రవేశించి) మహారాజ నమస్కారము.

జైతు—గురువర్యా? నీవా పీఠం బలంకరింపుము. ఇతఁ డెవ్వఁడు.

ఈశ్వర — రాజా! ఇతఁడొక శత్రుకోటలో నివాసుఁడు మన యిచ్ఛినీదొంగల వాతఁబడినతరువాత, నేను నాయాగ్రామములందిరుగుచు మధుమంతమునకుఁ జేరితిని. అక్కడ నెంతమాత్రము యిచ్ఛినీజాడలుఁ దెలియలేదు. అక్కడ నుండిబయలుదేరి దండకారణ్యప్రాంతములలోఁ దిరుగుచుంటిని ఇతఁడు వీనిభార్యచేసిన సంభాషణవల్ల నాకనుమానముకలిగి వీని వెంబడించితి. నామిత్రుని సాయమున వీని బంధించి, కావలసిన యుత్తరములు వీనిదగ్గఱ యుండుటచే వాటినిఁ గైకొని, మధుమంతమునకుఁ జేరితిని. రాజా! యీహారమెవ్వరిదో చూడుము (యిచ్చును)

జైత — (పుచ్చుకొని) ఇయ్యది, ఇచ్ఛినిదికాదా? ఎట్లువచ్చె కడువింతగాయున్నది ఎచ్చటదొరకెను.

ఈశ్వర — మధుమంతమునకాగి, యచ్చట మారువేషమున యాపూరునంతయు గుమ్మరుచు, తుదకు రాజమందిరమున కేగి, యచ్చట ఇచ్ఛినికి బ్రియమగు శ్లోకముచదివితి. అంతయామె బైటకువచ్చి, నాకిది నానవాలుగా యిచ్చెను: ఆమె కడుదీనవదనయై యుండెను. మనము త్వరగా యుద్ధసన్నాహము జేయవలయును.

జైత — ఇచ్ఛినీ; నేనెంత కఠినుండ,

సీ॥ మంచిగుణములతో మసలు వనితయా నా
పుత్రినిఁ గావరే పూజ్యులారా?
శమదమాన్వితసత్వ శాంతస్వభావతో
కొమరిని నోమరే కొలకులార?

జననముదాదిగా సర్వేశ్వరునిఁ గొల్చు
సుదతిని బ్రోవరే శూరులార?
బాణజాలములోను ప్రతిఘటింపని సాధు
కూతురక్షింపరే కొండలార?.
తే॥ నీతికోవిదవతి నిత్య సత్యవతియు
యిచ్ఛని గావరే? భూలోకయిందులార?
చంద్రుతో సాటిరాలును సాకరయ్య!
కన్య పసిబాలికను మీరు గరుణఁ బ్రోవ
(నిష్క్రమించెదరు.)
(అవనిక పడును.)

---

4 వ రంగము
(ఇచ్ఛానీ వకుళయు ప్రవేశించెదరు)

ఇచ్ఛాని—సఖియా; నేఁడు మనము కైలాసగిరి ప్రాంతముల కేగుదమా? యందలి వేడుక నరయవచ్చు.

వకుళ—ఏమి వేడుకల జూచుటకు?

ఇచ్ఛా—మాతండ్రిగారు చతురంగబలములతో వచ్చియున్నాడు.

వకుళ—అంతదూర మేల? ఇదిగో; యీవైపున జూడుము. ఆసైన్యమే యాబూగడసైన్యము.

ఇచ్ఛా—చూచి— ఆ. ఆ... చూచితి. ఎక్కనే చప్పుఁడు.

వకుళ—(తిరిగిచూచి) భీముండిటే వచ్చుచుండెను,

భీముడు—(ప్రవేశించి) ఆహా! యీసుకుమారి, యీమురిపెఁపుల వయ్యారి, నాయారవ ప్రాణముగదా, యీనేఁడియ అందం బన్నయందమా! నారాణి కాదా!

సీ॥ బంగరుగుబ్బలఁ బక్కకునొత్తినా
ముద్దుచెల్లించెడి యాదకత్తె
మునుపంటినాటించి నన్ను నాలించినా
తమకంబుఁదీర్చెడి తలిరుబోణి
వలపురానిచ్చి వగలఁదేలించియును నా
కోర్కెలుదీర్చెడి కోమలాంగి
చిఱునవ్వుకులుకయు చంగునలేచినా
వగలమరపెడిదీ వగపులాడి

తే॥ మక్కువనొసంగి మనసు నొక్కసంగి
గారవించు గొమ్మయయో బంగారుబొమ్మ
కమలభవుని విద్యలకును కమ్మతావి
కెన్నటికిఁ జేరునావంత లెప్పుడుదీరు॥

ఓహో! మీరలేదియో చేయుచున్నారు?

వకుళ— మహారాజా? మేముచేయునదేమున్నది.

భీము—మీరుఁజేయుటకు బనులులేవా? పోనిమ్ము; ఆ బూగడసైన్యములకు ఘూర్జరసైన్యముల బలాబల మరయుచుంటిరా?

వకు—అబలలమగు మాకు సైన్యములఁజూచునంతటి ధైర్యము లేదు.

భీము—నీకు లేకఁబోయిన బోవచ్చును, గాని యిచ్ఛనీకి మాత్రము యిటువంటిసైన్యము లెక్కయా? బాల? నీతండ్రిసైన్యములఁ జూచుటకు వచ్చితివా?

ఇచ్ఛ—ఊఁ

భీము—నీయందమునకు రంభ సాటివచ్చునే? త్రిలోక మోహ నాకారివి.

ఇచ్ఛి—నాయంద మేమియుఁ బొగడ నవసర మేమియు లేదు.

భీము—ఇందలి పొగడుట కేమున్నది నాసామ్రాజ్యవైభ మును నొక్కకంటితోఁ జూచి, రెండవకంటితో నీతండ్రి రాజ్యముఁ జూడుము వనితా!

సీ॥ భీకర వేది పేర్లక్షణ లక్షితం
                    జరగుచుండెడివియా భద్రజాతి
    బాండ్య కేకయ చోళ బాంచాల్యాదితములౌ
                    కోటులు శ్రీవృక్షకీ ఘోటకములు
    ముల్లోకమున పదు నాల్గుజాతులమీరు
                    బద్మినీవంశ సౌభాగ్యవతులు
    గడువిదితములైన గంగణాగోమేది
                    గాంచనాదితవస్తు కల్మిమిగలిగి
        తే॥ సర్వకాలములందును సన్నుతిచ్చు
            రాజులను చూడుమా సఖి రయమునన్ను
            గోరి, సుఖముల బొందుమా కోమలాంగి
            నన్ను మించువాఁడుగలడె నవ్యకొమ్మ॥

ఇచ్ఛి—ఎంతయున్న నేమి, బుద్ధి చాతుర్యము గావలయుగాని తక్కిన వాటితో నేమిప్రయోజనము;

చ॥ బలములు సూపుయిట్టునటు బత్కితిభీముడ వే? గురోక్తము
    ల్వలుక నెగాని బుద్ధియును బర్వదు నిన్నుఁ గడుర్విపాలుగా
    వలసి యిటాడుచుంటివిల బలోన్నతు జన్మ బౌరుషంబు, ని
    ర్మలనవ గాంతి గాంచు ననుమాతో కూని నిల్వుము చూడవన్ని యుఁ

భీము — బోటీ? ఏటీమాటలు

చ॥ మదనదవాల నెందుచు నదృష్టపటించు విక్రయుం
డవెరుగనేను నందుమను నేదిని పల్కెదు జేమి కోపనా?
చదలున గంటి నీదుపెం చన్నులనైనపడి వాదుచిత్తము
పదపదయింతయేల: యిల్లరాతివివైతిక నీవునాతినా

అబలా, యిప్పటి సుఖంబుఁ బోగొట్టుకొని యెన్నటికోరానున్న సుఖంబుల గోరెద వేల?

ఇచ్ఛి — నీముద్దును చెల్లించుటకు నేనవత్తెను,

భీము — నీవా? నన్నునేలు నాభాగ్యదేవతవు (దగ్గరకుబోవును)

ఇచ్ఛి — ఓరీ వాచాట దూరముగానుండుము.

చ॥ అమితపరాసమూర్జితుఁడ నంచుగర్వము మానవేమొ, న
వ్యమదదురంధుఁడే తెలుగ వారిజలోచన పృథ్వినేతిలో
యమపురి బట్టనేకులు మహాబలులు ప్రభువాద్దగారవా?
యమపురిఁజేర్తు నిక్కమవము భీముఁడ నింక ధరాతలంబునన్॥

భీము — కాంతా? అంతయేల; నేజెప్పుదానికి సమాధానము
 జెప్పుము.

సీ॥ నీరజారాతిని గోరగ లేదె, దే
 వబుధ్యుల పాలిటి వజ్రపాణి

ఇచ్ఛి — నీరజారాతిని గోరియేకద, యాతా
 పసిచేత మహిభంగ బాటునొందె

భీము — గురుభార్యతో శశి గూడగ లేదె? యా
 శీతాంశుఁడేమయ్యె చంద్రవదన

ఇచ్ఛి — గురుభార్యతో శశి గూడుట చేగాదె?
 మేనగళంకము గానలేదె?

భీము—సీతను రావణుం డెత్తుకొని జనగా
నాతని కేమి కొరంత జెందె;

ఇచ్ఛి—సీతను రావణుం డెత్తుకొని జనుట
చేగదా రాముని చేతఁజిక్కె.

భీము—తే॥ తాపసుల కెంతవారల తలిరు బోండ్ల
గాంచినంతనె మోహమున్ గలియలేదె

ఇచ్ఛి—అదియె? తాపసులకుగదా యాతపోమ
హిమలు మంటగలిపెడి విధములు రాజ.

భీము—బలిమినిం గలిసిన నేమి చేసెదవు.

ఇచ్ఛి—నన్ను గలియుటకు నలుమోముల దేవునికైన దర
మా? ఎందుకు చెడిపోయెదవు, రాజ్యభ్రష్టతయేగాక,
ప్రాణహానికూడ సంభవించును. ముందు రాబోవు కష్ట
ముల జూచుకొమ్ము. నేను త్రికరణశుద్ధిగా జెప్పుమాటల
నాలకింపుము.

ఉ॥ ఏను నిజంబుగా నృపు పయిఁ మదియుంచిన దాననేని నా
పైనియు పృథ్విరాజునను బత్నిగ జేకొనుమాట తథ్యమా
నేని, యిలాతలంబునను నీదుకళత్రయుతంబుగాను మి
త్రానుజు దున్పలేన; మహి దక్షిణ దిక్తటమున్ బోగోరెదఁ

భీము—వనితా? ఏటికీ ప్రతిజ్ఞలు. పృథ్వీరాజుసంగతి నాకు
దెలియదా? ఆమహారాజు పరాక్రమమెట్టిదో దెల్పెద?
(నవ్వి హేళనతో)

ఉ॥ పృథ్వికిరాజు తానె బలవంతుఁడు నాతో విరోధమున్ గల్గం
గాతఁడు వాని తండ్రినిలనంతకు జెంతకుఁ బంపగాను, మొ
క్కొంతయు జేయలేక బరగాతఁడు, నిన్నును నేలుటేటి యో
యింతిరో! నన్ను బొందుమిక జింతలులేకను యుండుమా సఖీ.

ఇచ్ఛ—హా? నాకు దిక్కెవరు. ఓదీనరక్షా? ఆపదోద్ధారకా?

• పీలు—రూపకము.

పృథ్వినాథ సమోహనా శ్వేతవాహనా ॥పల్ల॥

1. ఎన్ని విధంబుల నిన్నియడ పన్నుతింతును
పన్నగశయన నీదు సేవని విన్నవింతును ॥పృ॥
అరయ నామీద దయయుంచి భారము బాపవె
యరమర లేకింక నాపై గరుణజూపవే ॥పృ॥

భీము—ఏదేవుని వేడిన లాభమేమి? (నవ్వి) నాకన్న దిక్కెవరు, సచ్చరితా? ఉన్నదానినిఁ బోగొట్టుకొనిన లాభమేమి? నామాటవిని నన్ను నేలుకొంటివేని నాయనంత రాజ్యమంతటికి పట్టపురాణిగ జేసెద. నేనొకటి కోరెద దీర్చెదవా?

ఇచ్ఛ—మంచిపనియైన చేసెద?

భీము—యువతీ? ఏమియులేదు. నీబాణవిద్య జూడవలయునని కోర్కెజనించినది.

ఇచ్ఛ—బాణవిద్యయందు నీకన్న నేర్పరి వనియా?

భీము—నేర్పరివనియె?

ఇచ్ఛ—నాదగ్గఱ బాణములు లేవు.

భీము—బాణములకేమి? ఇవిగో బాణములు. (బాణములు యిచ్చును.) కన్నులారా; నీబాణవిద్య గాంచుభాగ్యము గాంచగలిగితిని. దేవుఁడునిన్ను నాకు గూర్చునందులకుయా పుండరీకాక్షుఁడు వందనీయుఁడు.

ఇచ్ఛా—(బాణముతీసుకొని) ఓరోరి. ఇప్పుడు చేరిలిన బలుకులెప్పుడు బలుకకుము. నా బాణప్రయోగ మహాత్మ్యము వలనన్న నీమనసుకుదురు పరచుకొని నన్నంపుము. ఇదిగో బాణముసంధించితిని (బాణమువిడచును)

(తెరలోఢంమనిధ్వని)

భీమ—ఆహా! ఎంతలోయాకోటకెక్కుము గొట్టితివి. నేటికి చాలు. బ్రతికినబలుసాకుతని బ్రతుకవచ్చును.

(ఆవనికవ్రాలును)

---

5 వ రంగము

(కైలాసగిరియందు మంజరి. సుఖోష, యిద్దరుప్రవేశించెదరు)

మంజు—చెలీ; భీమరాజెంతగట్టివాఁడే?

సుఖో—గట్టివాఁడని నీవనుకొనుము. వెఱ్ఱివాఁడు.

మంజు—వెఱ్ఱివాఁడైతే యిచ్ఛానిని నేలదెచ్చును.

సుఖో—తెచ్చుటవరకె సుఖించెనా?

మంజు—సుఖించలేదా? మొన్న భీముడీ మందిరంబున, ఇచ్ఛానీతోసరసంబు లాడుచుండలేదా?

సుఖో—నీకంత బాగుగా దెలసినది.

మంజు—అదికాదె? భీముడునవ్వుచు యామెనుబట్టబోయెను.

సుఖో—స్త్రీయుద్దేశ మెట్లాయుంది.

మంజు—యుద్దేశమేమియులేదు. ఆమెయొడంబడలేదు. ఈయ యనగారేమొ యామెపెండ్లాడ గంకణము గట్టినాఁడు.

ము గాన్పించుచుండెను. చూచితివా? (బాణము ముందర పడును) ఆహా! వీఁడెవఁడో విల్లునమ్ములదాల్చినాఁడు. వింటబాణము సంధించినాఁడు. నన్నే గురిచూచిగొట్టుటకు బ్రయత్నముఁ జేయుచున్నాఁడు. ఏమిజరుగునో యిక్కడనుండియే కనఁగొనెదను. (మరియొక బాణముకు చీటిని కట్టి ముందరపడును) ఆహా! ఇదేమివింత. ఇది వాడియైన బాణము. ఇదిదగిలినచో శరీరమాదము తప్పక వాటిల్లును. లక్ష్యశుద్ధిగలవాఁడు, విలువిద్యయందు నేర్పుగలవాఁడు, దూరస్థమగువస్తువులనుగూడ వేయగలవాఁడు, ఈబాణమును యింతదగ్గరగా వేసినాఁడు, ఇయ్యదిచూడ పూర్వకాలంబున, భారతయుద్ధమందు, భీష్మ యర్జునుల కుశల వార్తలుదెల్పు బాణమైయుండనోపు. దీనియందేదియో చీటిని గట్టియున్నది. (తీసి వకుళకు యిచ్చును.)

వకుళ—(చదువు చదువుచు) కన్యామణి, నీకు సంభవించిన దుఃఖమునకు మేరయే లేదు. అందులో నీవు గానరామిచే నీతండ్రి తీరని దుఃఖములో మునిగియుండెను ఆనాఁడు బిచ్చగాని వేషమునవచ్చి, నీవిచ్చినహారము నీతండ్రికిఁజూపి కొంత శాంతింపఁజేసితిని. భీమదేవుండిక్కడకు రాకమును పేవచ్చి, నిన్ను గొంపోవలయునని తలచితిమి కాని వీలు కాదయ్యె? మేమిచ్చటను వచ్చినప్పటినుండియు, నీదర్శనముచేసి, మావృత్తాంతము నీకుఁ దెల్పవలయునని, నెంతయో ప్రయత్నముఁ జేసితిమి కాని విఫలమయ్యెను. మేమిప్పుడు కోటయందుఁ బ్రవేశించుటకు వీలులేదు,

అందులకు నేర్పైన యొకయుపాయముకొఱకు యీపర్వత ముందు తిరుగుచున్నటిని. భీముని జయించుటకు విలుకాని స్థితిలో యుంటిమి. గాన బుద్ధిశాలివిగాన, యోగ్యమైన యొక యుపాయమును వెదకి, చెప్పవచ్చెదగాన, నాకు బ్రాణము ద్వార సంపనలయును.

ఇట్లు,

ఈశ్వరభట్టు.

ఇచ్ఛి—ఆహా? ఈశ్వరభట్టు విశారదత్వము, సమయస్ఫూర్తికి మాకుటుంబమునందు హెచ్చుప్రేమ. నేను చెప్పెదను.

ఇచ్ఛినీకుమారి.

పంచమాంకము.

1వ రంగము.

(ఢిల్లీలో పృథ్వీరాజు కొల్వుదీర్చుట.)

పృథ్వి—(విచారమున) నాపినతండ్రి యన్యాయముగ ప్రతాపాదుల జంపిననాటినుండియు నామనస్సునకుఁ జెందుచున్న మనోవేదనకు మేరయే లేదు.

తే॥ క్రొవ్విడికీనుముచేసియు కొలదిగాక
శాశ్వత కళంకంబూనెను చలువఱేఁడు
నటులనే ప్రతాపాదుల నరయజంప్లి
మాటబోదు యీభువియందు మచ్చవోలె?

అయినను గతించినదానికి వగచినలాభమేమి? ఇఁక గరుణరాజును నిందించినను సంహరించినను లాభములేదు. చచ్చిన ప్రతాపాదులు బ్రతికిరారు. వారిని జంపించితినని నెడి యపవాద మెప్పటికిబోదు. నాచిరకాలమునుండియు యీ భీమునితోటి వైరము పొసగునాయని సమయముకొరకు వేచియుంటిని. కాని సమయము దొరకలేదయ్యో? (ఆలోచించి) నాజనకుని జంపిన పగను దీర్చుకొనుటకై సమయము దొరకదయ్యో. దుండగీడగు యీదుష్టుండెప్పుడు నాకరవాలమున కెరయునో యని గంపెడాసతో యుంటిని.

బంట్రో—మహారాజా నమస్కారములు—దౌవారికుం డొకండు తమ దర్శనార్థము వేచియున్నాడు.

పృథ్వీ—తీసుకొనిరమ్ము? (బంట్రోతు నిష్క్రమించి దౌవారికుని వెంటబెట్టుకొని ప్రవేశించి నిష్క్రమించును.)

దౌవారి—మహారాజా జైత్రపరమారుడు మీకొక జాబు నిమ్మనెను. ఇదుగో! (ఇచ్చును.)

పృథ్వీ—ఏది? (అందిపుచ్చుకొని) మంత్రిచదువుము (ఇచ్చును.)

మంత్రి—మహాప్రసాదము (తీసుకొని:)

రాజేంద్రా; నేను మిమ్మును విధిప్రకారం బెండ్లాడకపోయినను చిరకాలమునుండి మీ సద్గుణములవినుచు మీ పాదసేవచేయుటకె నాసది తలపోయుచు మీ రూపమునే నా హృదయమునందు నిలిపి పూజించి మిమ్మును 'నా ప్రాణప్రియా' యనెడి పవిత్రాక్షరములతో బిలచుట కనుజ్ఞయిండు. నేనుత్తమమగు పరమారువంశమున బొడమితిని అందులో నన్నివిధముల వన్నెగాంచిన బరమారు కుమారికను. మీయొక్క గుణశీలములవిని నామనస్సు యిదివరకె యర్పించితి. మనమున వరించినపురుషుండు భర్తయగుట సంశయము లేదు. యిట్లుండ ఘూర్జరదేశంబేలు భీముడు నన్ను జెరగొనియెను. మాతండ్రి సైన్యసమేతుడై మధుమంతమునకువచ్చి భీముని నెదిరింపలేక యూరకుండెను. వారొకవేళ తెగించి పోరినను మరణమే. పరాక్రమశాలివగు నీవు నన్ను విడిపించుట ధర్మము. త్రికర్ణములలో మనస్సె ప్రధానము. మీరు నాకు భర్తవెయనుకొన్నచో బరగృహీతనగు నన్ను విడిపించవల

యును. మీరు నన్ను వరించకపోయినను రక్షించ తగిన దానను. ఒక రాజకుమారిక యన్యగృహవాసియై యున్నప్పుడు వీరవంతులు యా యబలను, చెరనుండి విడిపించుట రాజనీతి లక్షణము. పాలవంటివంశమున జనించినాను. హిందూయువతిని, మీవంటిధర్మజ్ఞులు నాకష్టములు తొలగించి సనాతన ధర్మము స్థాపింప కంకణముగట్టుకొని శత్రువులను మూడి నన్ను రక్షింపుము.

ఇట్లు.

మీదాసురాలు.

ఇచ్ఛినీకుమారి.

పృథ్వీ—(రోషముతో) ఏమి? అన్నా; ఎంతటిదారుణ కృత్యముల నొనర్చుచుండెను. దారుణమగువార్త? కటకటా; ఎట్టియిక్కట్టులకు లోనైనదె నాప్రాణసఖి. జగదేక వీరుండని యెకుంగను కాంబాలు. హా ఇచ్ఛినీ యెంతకష్టముల గల్పించితి. మందుడనై యూరకుంటినే?

సీ॥ నాప్రాణ లలితాంగి నాజీవధామము
నావలపుల చెలి నాదుకాంత
నాభాగధేయము నాపైడిహారము
నాముత్యములదండ నాదు లేమ
నాపంచప్రాణము నాపాలిటి కలికి
నామేను సఖియనకా నాదుకొమ్మ
నాబంగరుకలికి నారతనాలకొ
మ్మ; పలుకులయువతి మరలజూడ

తే. భాగ్యములఁ బెట్టి, పత్నిని బంధుజనుల
కాహ్లాదములిచ్చు యిచ్చినిఁ గాయనోప
గాళ్ళు, చేతులు విరిగిన కట్టెఁబోలె
యున్నవాఁడ మహినియందు నేను నేఁడు.

(ఆలోచించి) మంత్రిహిత సామంతులారా! ఆకన్యామణిం రక్షించుట యుక్తమము. అదియుగాక హిందూయువతిని, యన్యమతావలంబికుఁడు చెరబెట్టుటయు, నేనూరకుండుటయు యామెనన్ను వరించగా, యానీచుఁడెత్తుకొనిపోయెను. అది రాజనీతికి విరుద్ధము. నాతండ్రి నిజంపిన యీస్త్రీయు నేను దీన్ని కొనవచ్చును. యుద్ధసన్నాహం బొనర్పుఁడు.

(అవనిక పడును.)

౨వ రంగము.

(ఘూర్జరదేశములో జైతపరమారుఁడు పృథ్వీరాజు ప్రవేశించుట.)

జైత——రాజేంద్రా! నీవు సైన్యసమేతుఁడవై, మాకు దోడువచ్చినందు కెంతయో సంతసించుచుంటిమి. ఇఁక భీమునివలన మాకెట్టి భయములేదు.

పృథ్వీ——రాజా! భీముని సైన్యములు సామాన్యములుగావు. మనము ముందుగా యుద్ధమున కేగడగినచో నెన్నిదినములు బట్టునో? ఈలోపుగ మనమారాకుమారిని విడుదలజేయవలయును. ఆమె మనచేజిక్కిన తరువాత నేమిచేసినను విచారముండదు. తగిన యుపాయము దొరకినచో యామెను రక్షించుట యేముఖ్యము.

జైత—ఇప్పుడు జైతుడు కనుజాగరూకుఁడై మెలఁగుచు, తగు ప్రయత్నములు చేయుచున్నాఁడు మనముముందుగ యుద్ధమునకుఁ జొచ్చిన భీముఁడు రాఁడు. అంతియేగాక దుర్గము లోనుండియే పోరుసల్ప నిశ్చయించినాఁడు.

పృథ్వి—ఇప్పుడు ఎంతసైన్యమున్నది.

జైత—ఎంతేయననేల, లక్షయేబదివేల సైన్యములు కంటికి నిద్దురలేకుండ పనిజేయుచుండిరి. భీముఁడు దుర్గాధిపతియైనాఁడు.

పృథ్వి—దుర్గాధిపతియా?

జైత—అంతియ్యేగాక మనముదలపడి పోరుసల్పు నంతవరకు, నాలమునకు రాఁడట. నిన్నటి రోజుననే, నన్హిలపురంబుకు, కొంకజాబు వ్రాసి సైన్యముల దీసుకొని రావలయునని పంపినాఁడు.

పృథ్వి—కానిమ్ము నేనుండ నేమియు భయములేదు.

జైత—తనదుర్గములోనికి నెవ్వరు రాకుండు నటుల రక్షకభటుల కాజ్ఞాపించెను,

పృథ్వి—దుర్గద్వారములు బంధించినాఁడు కాఁబోలు.

జైత—జయించుట కష్టము.

పృథ్వి—(రోషముతో) జయించుట కష్టమా? ఎంతమాటంటివి? నేనాభీముని వధించ లేకఁబోతినేని, సర్వరాజ్యము విడచి కాననంబులలో మునివృత్తిఁబూనెద. అంతియేగాక, యీభరత ఖండంబున వన్నెకెక్కిన, నేఁడు యధమాధముండగు భీముని చేతనా, ఓడుట? ఎంత

మాట? ఓకులద్రోహీ? నీకంకాళములు ఛేదించువరకు నామనంబొప్పదు. అజ్మీరు రాజ్యముగెలిచి, చక్రవర్తినై తుదకు యీసేనను జయింపలేనా? ఛీ! జయించనిది యింకెక్కడి బ్రతుకు. (తలయూచి) ఓభవానీ; రణరంగంబున బిరికొల్పి జయంబు సమకూర్పుము.

మ॥ శుభియింపంగదవమ్మ మమ్మ దయతో జంద్రార్ధచూడామణీ
సమకూర్పంగదవమ్మ సంతసముతో సావిత్రి? మాడెందపుం
గమలంబుల్ వికసింప జూడగదవే కాత్యాయ్ని రక్షించవే?
సమరావ్వారు? యీదేవినీకు నిల విశ్వాదేవి దక్షాయణీ.

నిష్క్రమించును.

(అవనిక పడును.)

---

3 వ రంగము.

(భీముని మందిరంబున వకుళ, ఇచ్ఛినీకుమారి ప్రవేశించెదరు.)

ఇచ్ఛి—చెలీ! మనమీభీమదేవుని మందిరంబెన్నాళ్లయుండ వలయును,

వకుళ—మనమీదుర్గము దాటువరకూ నిచ్చటనే యుండ వలయును

ఇచ్ఛి—ఆహా! ఎప్పటికి విముక్తి యగునోకదా సకలరాజన్య చూడామణులలో వన్నెకెక్కి తుదకిట్లయితి. నాజీవితము వ్యర్థము. సకలసైన్యసమేతులైయొక మ్రోలనాజనకుండు, వేరొకమ్రోల చతురంగబల సమేతులై, నాప్రాణ నాథుండొకమ్రోలవచ్చియు, యెడతెగని యీఘూర్జర

సైన్యఘాటి కాగలేక కాంబోలు యూరకుండిరి. ఎప్పటికి విముక్తి కావలయునో నప్పటికే యగును.

భీము—(ప్రవేశించి) ఆహా? ఎంతప్రయత్నము చేయుచున్నారు. ఇచ్ఛినీ యింకవారికి దక్కదని తలచియు, వెంగలులై నాపురంబును ముట్టడించిరి. (నవ్వి) ఎవరిపిచ్చివారికానందము, ఎలుకలు పిల్లులతో చెలగాటనాడినట్టున్నది. నాతో యుద్ధము. నానాదేశపు రాజులెల్లరువచ్చిరి. ఏమి వారి మతాభిమానము. ఢిల్లీచక్రవర్తియు వచ్చియున్నవాడు. రావటము మంచిదే! చక్రవర్తి ననెడిగర్వము తొలగించవలయును. ఎవ్వరొచ్చినను నన్నేమియుచేయలేరు.

(ఇచ్ఛినీవైపునడచి) వనితా; క్షేమముగానుంటివా?

ఇచ్ఛి—నీదయవలన క్షేమముగానే యుంటిని?

భీము—(తనలో) నామీాదదయవచ్చెను కాంబోలు. •

ఇచ్ఛి—తొందరపడకుము.

భీము—కాము కేళికితాళజాల? నీవేమందువు.

ఇచ్ఛి—ఛీ; మాట్లాడకుము.

భీము—బలత్కారము చేతనైన వరించెద? అదియుంగాక నాయఖండమైన సామ్రాజ్యమును జూడుము.

సీ॥ వనితనీపదపద్మ మునబోలనిచిగుళ్ల
పాళికేకిశ్రేణి పాలుజేసి
తెరవ? నీనవయవ సిరితో నుసాటిగా
నీదుజవ్వననిండ్లు నెమ్మిజేసి

పద్మాస్యా? యేమోయి బంటితో సరిరాని
పంక్తిపరుసంబిక బాలు జేసి
కలికి? సీతావితో కలసరిగానిక్రా
పరిమళంబు బూసి పాలు జేసి

తే॥ వనిత; నెనడతీరుల వనరుగాను
చిలుకపలుకులెల్లను చివ్వలాస
ముగనుజేయు; విశ్వంభర మునను నింపి
నేడు బానుజేసెద వేల నీలవేణి!

ఇచ్ఛ—ఆహా! పరమాత్మా! ఈదురాత్ముండెంత బలాత్కారంచుచుండెను.

పీలు - ఆట - చాపు

త్రినేత్రప్రియరాణి త్రిభువనరాణి
పరమేశ్వరాణి పరమకల్యాణి ॥త్రి॥

అరమరక లేక శంకరి నమ్మినాను
దయయుంచినన్నిక దరిజేర్చుమమ్మా ॥త్రి॥

నన్నంటిన నీవు సాహస్రపక్షులవుదువు.

భీము—యువతీ? నేను నిన్ను విడిపింప బలవంతులు వచ్చియున్నారు. నేడు తప్పక నిన్ను కలియుదును. నేమిచేయుదు వో చెప్పుము.

మ॥ జళుకుంగుబ్బల గన్నులన్ మధుర భాషన్ కాంతియుక్ మోవియున్
లలితానందతరంగముల్ విమల సల్లాపంబులున్ కంకణం
బులు, మార్వివిభవంబు జూచియు బూవ్రాదోట్లనీబోటులిం
ధులగంటివి? స్మరుతూపులంజిదుము నే, దూర్వాహుడన్ నైతెనిక్ ॥

ఇచ్ఛ— రాజా? ఇదినీకుఁదగదు. నీవు నరకమునకాహూతి యగుదువు.

భీము—కాంతా? నరకమా? నేనడుగుదానికి సమాధానము చెప్పుము.

ఆ॥ అతిదరిద్రుఁడెవఁడు?

ఇచ్ఛ— యతితృష్ణకలవాఁడె

భీము—యెవఁడుభాగ్యశాలి? యెవఁడుసంతోషి

ఇచ్ఛ—బ్రతికియుండి మృతుఁడో? యతనవిహీనుఁడే

భీము—మృతము కానిదేది?

ఇచ్ఛ— మతినిరాశ.

భీము—ఓహో? అత్యాశగలవాఁడెల్లప్పుడు దరిద్రుండనియు, యెల్లప్పుడు యున్నదానితో సంతోషించువాఁడు భాగ్యశాలియనియు, బ్రియత్నముచేసి, పాటుపడనివాఁడు బ్రతికియుండియు సచ్చినవానితో సమానమనియు; నాశదిగనాఁడినవాఁడు, యనగా వైరాగ్యముగలవాఁడు చిరకాలజీవియనియా? ఇంకొక్క ప్రశ్న.

గీ—మహానిద్రితుఁడెఁడు?

ఇచ్ఛ— సమాధినిష్ఠుఁ

భీము—డెవఁడు జాగ్రత్త?

ఇచ్ఛ— సదసద్వివేకినుమ్ము.

భీము—శత్రులెవరు?

ఇచ్ఛ— నిజేంద్రియచయముజగతి

భీము—మిత్రులెవరు?

ఇచ్ఛ— తజ్ఞతుల్ మేదినిపయి.
భీము—ఇంకొక్క ప్రశ్న?
ఆ—కారణంబు లేవికేలవు బ్రహ్మము జెంద.
ఇచ్ఛ—శాన్తిదాన్తి మరివిచారమరయ
భీము—వీతరాగు లెవరు?
ఇచ్ఛ— విడచియు జ్ఞానంబు
శివునితత్వ నిష్టచేయువారు?

భీము—బ్రహ్మము తెలుసుకొనుటకు సజ్జనసహవాసమున్ను, ఇంద్రియ నిగ్రహమును, వీతరాగులయిన వారును, మోహము విడచిన వారును, బ్రహ్మతత్వనిష్టగలవారును, దెలిసినపండితులని చూ? నీభావము. స్త్రీలలోకి స్త్రీవైనను నీవే?

చ॥ కనికని పక్కయుంటివను కౌగిటఁజేర్చియు మోముజూపి యూర్జ
చనమధువిచ్చి పాడిముఖ చంద్రినిలో రస మొక్కపొన్నల
న్ననలోకచోట నీహితులొనర్చెడి మాటలనమ్మి మోమునుం
గనబడినీకదా బితివి కాంతరో? యెంతనుజాణరాలవే?॥

ఇచ్ఛ—ఏమి? నీచపలబుద్ధి?
భీము—కాంతా? నీవెంత గర్వోలుపడి యేడ్చినను, నాకన్న దిక్కెవ్వరు? మారుపలుకక నన్ను వరించుము. డిల్లీశ్వరుండు నిన్ను విడపించునేమోయని తలచుచుంటివి కాఁబోలు. ప్రమదగణసమేతుండైన శంకరునకలవియగునే?
ఇచ్ఛ—నీవంటి దుర్మార్గుల రక్షించుటకు రాక యేమిచేయుదురు? పాపి, నీరాక్షసకృత్యములు నానాటికి హెచ్చగుచున్నవి. చాళుక్యవంశసంభవుండవు, క్షత్రియుండవీవాన

ర్పితీవసి, తోటిరాజులు యానందింతురుగాక. త్రేతాయుగమునందువలె, కలియుగమందుగూడ, యొక స్త్రీ జనకంటకుండుండెనని ప్రఖ్యాతిగాంచుము.

భీము—నేను స్త్రీజనకంటకుండనా?

ఇచ్ఛ—స్త్రీలను బాధించుటచే, కంటకుండవే?

భీము—నేను బాధించుటలేదు?

ఇచ్ఛ—నన్ను సుఖపెట్టుచుంటివా?

భీము—నీవు సుఖపడుటకు సమస్తమిచ్చితి నాలోపమేమి?

ఇచ్ఛ—మనస్సు స్వస్థతలేనప్పుడు దుఃఖకరములే? మనస్సు కారణముగాక తక్కినవిగావు?

భీము—నీవు మనస్సునేల బదిలపరచుకొనరాదు.

ఇచ్ఛ—ఇచ్చటనుండ నాకది యసాధ్యము.

భీము—ఎక్కడ సాధ్యమవును?

ఇచ్ఛ—నాతండ్రిగృహమున.

భీము—నేను నిన్ను బాధింపను. మరియొకతడవ నీయస్త్రవిద్యాప్రదర్శనముగావించి నాకానందముగావింపుము.

ఇచ్ఛ—నీవు నాకనందముగల్గింపనపుడు నేనేల గల్గింపవలయును.

భీము—నీవట్లు చేయువరకు నేనిచ్చటనేయుండెద?

ఇచ్ఛ—రాజా? అస్త్రవిద్యపురుషులది. పురుషులొనర్పు పని చేయునప్పుడు నట్టివేషముండవలయును. నాకట్టిదుస్తుల నప్పింపుము.

భీము—నీవీ మోస్తరు గాపిల్లికెక్కి పెట్టిన దర్శనీయముపుగా యుందువు.

ఇచ్ఛి—అగునుగాక, నేనీవేషముతో వింటినిదాల్చను.

భీము—నీయిష్టము (వస్త్రులుయిచ్చును)

ఇచ్ఛి—(గుస్తులు ధరించుకొని బాణము దాల్చును.)

భీము— యువతీ—? నీవు పురుషవేషము దాల్చినను నీరూపము కడుయందముగానే యున్నది.

ఇచ్ఛి—(బాణము సంధించును,) (లోకాలక్షంము చును.)

అవనికపడును.

(భీముఁడు రూపవతి కూర్చుండెదరు.)

భీము—రూపవతీ? జయించుటకష్టమనియే తోచుచున్నది. వేలకొలది హిందూరాజులు, ఘూర్జరరాజ్యమును నాశనము చేయవలయునని వచ్చిరి! (తెరలో)

రాజానీవిక్షల బేలవయ్యెదవు?

శా॥ విశ్వరాజ్యమెంచ నీయునికి యిచ్చానుఖంబాయువున్
శాశ్వతాజగమంత నీకరముఁదాగేశ్వరుతో సాటిగా
విశ్వద్దేవుఁడవై మెలంగుచును నీవిద్ధారుణీ వాసియుఁ
యైశ్వర్యంబును గాంచి నీకుదగునే విశ్వంబు జింతింపగ

ఉ॥ వీరులు నీదుమంత్రికులు శూరులు భూపరి పాలరాజులున్
నారయ మృత్యువైన నిను దేరియుజూడ భయంబునొందనీ
పేరనినం దలంకుదురు వీరపుబల్కులల, కంటినీరు ని
ద్ధారుణిఁ బెట్టనేలయిఁక వారిని గీటడగించుమా సఖా

భీము—ఎవ్వరిదీ వాక్యము?

(తెరలో బిగ్గరగా)

రక్షకభటులారా? తలుపుదీయుడు. ఒకయూపద్వార్త మోచు
కొనివచ్చితిని. దానిని రాజుగారికి దెలుపవలయును, విలంబం
తమాత్రిమాలస్యము చేయకూడదు.
(తెరలో) నీవెవడవు?
(తెరలో) సందేశ హారుడను.
(తెరలో) ఎక్కడనుండి రాక?
(తెరలో) మధుమంత్రమునుంచి
(తెరలో) అతడు పరమారుని కారాగార గృహమునయు
న్నాడే?
(తెరలో) అవును. మా యోపాయంబుచేత తప్పించుకొనెను,
బంటోత్రి—(ప్రవేశించి) మహారాజా మధుమంతుడు పంపె
నట. తమదర్శనార్థముచేయ గోరుచున్నాడు.
భీము—తీసుకొనిరమ్ము? (సేవకుడు నిష్క్రమించును.)
సందేశహారుడు—(ప్రవేశించి) మహాప్రభో? దండాలు,
దండాలు.
భీము—ఓయీ? నీరాకనీయుస్థలపురంబునుండియా? మధు
మంతుడు పంపెనా.
సందేశా—అయ్యా? నన్ను మధుమంతుడు పంపెను. అతఁ
డుకొనప్రాణములతో యున్నాడు. యొకజాబు యిచ్చి
నాఁడు. అతనిభార్యయున్నదట. అవసానకాలమునవచ్చి
కంటబడి తన్నానందింప వేడుచుండెను.
యూప—(కెవ్వునకేకవేసి) హా, నాథ, హా యీశ్వర,

భీము — రూపవతీ, ఏమియు భయము లేదు, అతఁడు స్వస్థుఁడగును. ఓయీ? యీపత్రము చదువుము.

సందేశా — (ఉత్తరము చేతఁబట్టుకొని) మహారాజా!
దేవరవారి పూర్ణానుగ్రహంబునకుఁ బాత్రులగు సేవకులలో నొక్కఁడనగు, నేను ప్రభుభక్తి నెల్లడింప లేకపోయినందులకు విచారించుచున్నాను. ఇచ్ఛసీకుమారిని సాధించుటలో కొంచెముగా జేసితిని. అనుగ్రహింపఁబడు మీకిమ్మనిన పత్రమును శత్రువులచేజిక్కఁగొనెను. గతించినదానికి వగచిన లాభమేమి యీసందేశహారుఁడు నాకు బరమమిత్రుఁడు. ఇతనిసాయమున నేను కారాగృహమునుండి బైటపడితిని. సదా రోగపీడితుండనగు నాకు నడవశక్తి లేదు. మిమ్ముఁ దర్శింప లేను. మధుమంతమునకే రాదలచితిని, శత్రుభయముచే రాజాలకపోయితిని. ఇదే నమస్కారములు. తక్షణము నాప్రియురాలిని పంపించకోరెదను, ఇంకొక్కమనవి. ఈపురుషుఁడు జైత్రపరమారుని శత్రువు. ఇతనికి యోధభటునిసాయముగా బంపిన బంధించి తీసుకొని రాగలఁడు. ఆరాజునుగూడ చెరనుంచినచో, తండ్రిదుఃఖమునరయలేక మిమ్మునువరించును. ఈమెవారి బారిపడకుండ యొకవీరుని సాయముపంపవేడెద.

ఇట్లు విన్నవించు
మీపాదసేవకుఁడు
మధుమంతుఁడు.

భీము — ఈతని ప్రభుభక్తి? ప్రాణముబోవనున్నను, నాక్షేమములనే నరయుచుండెను. రూపవతీ దుఃఖనుమానుము.

ఈ రాత్రియే బోయి వాతనిస్వస్థత జేయుము. సేవకా? భూ యాదుని తిసికొనిరమ్ము?

భూయా—రాజా? నమస్కారములు.

భీము—భూయాదా? నీవు నితనితో రూపవతిని, మధుమంత మునకు జేర్చవలయును. అటుతరువాత మీరిద్దరు వర మారుని బంధింపవలయును.

భూయా—చిత్తము. (నిష్క్రమించెదరు)

(అవనిక పడును)

3వ రంగము,

(మధుమంతమున యొక కొండమీంద, చెట్టుకు రూపవతిని త్రాళ్లతో గట్టివేయుదురు, ప్రజలు గుమిగూడుదురు.)

1వ—యేరోయి? యెంకా? రారాపోదాము కొండకు.

2వ—యేంటన్నా? చలియేత్తుల్లా?

3వ—చలియేంటన్నా! వానముమీదకువత్తేను.

4వ—కొండకుయేంటిరా యెవ్వరుపోతున్నారు?

1వ—యేరా? బావ, యెవ్వరో, ఆడమనిషి యేడుపు వినబ డుత్తాది.

3వ—అదేందో చూదాం, పదరా?

(తెరచుట్టినచ్చి)

1వ—అమ్మయో; దేవుడా, యెంతదూరమున్నది రా?

2వ—ఓలబ్బో? నేనడవలేను.

3వ—పదండిరా పదండి,

4వ—ఏమిటిరా, యట్లామనుష్యులు మూగారు?
3వ—ఏదిరా, ఏది?
2వ—అదుగో, గుడ్డిఖానా.
(తెరమట్టివచ్చేదరు రూపవతిముందర తెరమొత్తబడును)
1వ—(తొంగిచూచి) అమ్మయో? ఇంకేమున్నది.
3వ—ఏంటిరా? ఏమొచ్చింది పోగాలము.
4వ—నాకుజూస్తే భయమేతుంది.
2వ—ఆమ్మో; నేనురాను దెయ్యమయ్యునదో?
4వ—మనల పట్టుకోదుగదా? అమ్మా! నాను మొక్కుతాను.
3వ—పానంయుందేమో చూడరా?
1వ—నేచూతా (దగ్గరకువెళ్ళిచూచును) పానంయుందిరోయి బతికియుంది రాండస్నా రాజుగారికిత్తాము.
(రూపవతిని తీసుకొనిపోవుదురు) తెరబడును)
(భీముడు రూపవతి ప్రవేశించెదరు)
భీము—రూపవతి? నీకిట్టి యాపదకల్గించినవాడెవండు నిన్ను బాధించిన క్రూరులెవరు పూలవంటి శరీరముగల్గిన నీవంటి దానిని బాధించినవాడెవడు. అన్నిలపురంబునకుం బోయెడిదానవు నీవీచెట్టునకేల బాధింపబడితివి. నీకురక్షకుండుగా వచ్చిన భూనాయుడేమయ్యెను.
రూప—ఓమహారాజా? ఏమిదెల్పుదును ఎవ్వరికర్మవారిని వెంబడించును. పూర్వకర్మనుతప్పించ నెవ్వరికి తప్పును నాకురదృష్టదేవత నాతోయుండెను.
భీము—అట్లయిన నికీయపకారము చేసినవారెవ్వరు.

సూప—దుర్గద్వారము దాటునంతలో నన్నిలపురంబునకుగొని పోవవలసిన వస్తువులింటనే మరచితి. వారితో నావస్తువుల దెచ్చుకొందునని చెప్పి, నేను వెనుకకుంబోతిని నేను తిరిగి వచ్చునంతలో వారు దుర్గముదాటిరి ద్వారపాలకులు వారిని నడ్డగింపలేదు. నేను రక్షకభటులనడుగ ద్వార మావల వేచియుండిరని చెప్పిరి. నేను ద్వారము దాటగానే సందేశార్థుడు నన్నురమ్మనిపిలచెను. పదిబారలు బోవునరికొక పురుషుండు దారసిల్లెను అతఁడొక స్నేహితుండని చెప్పెను. రాత్రిసమయమున మరియొకరిసాహాయ్యము మంచిదని యెంచితిని కొంతసేపటికి మారు దారిఁ బోవ మొదలుపెట్టిరి. నేనదేమని యడిగితి అది దగ్గరదారి యని చెప్పెను. అంత క్రొత్తగావచ్చినపురుషుఁడు నన్ను నడుమిరగదన్న మొదలుపెట్టెను నేనంబోయని యడలసాగితిని వారందరేకమై నన్నా చెట్టుకుఁ గట్టిరి. అతఁడెవడో మోసగాఁడు వలెయున్నాఁడు భూయాదుఁ డేయయిన యూరకుండునా? ఇదియుంతయు నాలోచింప పరమారుని భటులు మారువేషములతో వచ్చి మనల మోసపుచ్చినారు మనము యిచ్ఛినీని మోసపుచ్చినట్లు వారు మనల మోసపుచ్చినారు మనము ఇచ్ఛినీనిపువ్వులతోఁ బూజించితిమి? వారు మనలజెట్టుకుఁ గట్టిబూజించిరి ఇది వ్యత్యాసము.

భీము—ఎంతయవమానము జరిగెను ఓరీ, సేవకా?

సేవ—(ప్రవేశించును) మహాప్రభూ? స్వామి సెలవు.

భీము—నిన్న రాత్రి మనపురంబునుండి యెందరు వెళ్లినారు,

సేవ—ముగ్గురు కాదు, కాదు నలుగురు.

భీము—వా రెవ్వరో తెలియునా?

సేవ.—సందేశాస్త్రుడు, రూపవతి, భూమాదుడు నాల్గవవాం
డని వారి యనుచరుడు.

భీము—ఇ కెవ్వరైన వెళ్ళినారా? లేదా

సేవ—(భయముతో) మహారాజా? సందేశాస్త్రుడుదప్ప
మరెవ్వరు రాలేదు. రాత్రి నాల్గవయామమున, వారిని
బోనీమని నిర్బంధించితిమి? భూమాదునను చనుండనుట
చేత, మీ రంగీకరించిరనుటచేత, విడచితిమి ఆముగ్గురు
ముందుగాబోయిరి తరువాత రూపవతి బోయెను.

భీము—(రూపవతిని జూచి) యువతీ! నాల్గవవానిం జూచితివా?

రూప—లేదు చూడలేదు.

భీము—నీవు మార్గమధ్యమున నెవ్వరోకలసుకొననియుంటివే?

రూప—అతండు భూమాదుండేయయిన చో, ముందుగా నన్నే
లదన్నును.

భీము—అట్లయిన నీయభిప్రాయమేమి?

రూప—వారుముగ్గురు శత్రువులే? రాజా! ఇచ్ఛినిని దెచ్చి
నందులకు ఫలమిది? మీ కేల యామెను బలాత్కరించ
గూడదు. నామెనీకు లొంగదు నీవామెను పెండ్లికూతురు
లాగున మేపుచుంటివి నాల్గుదినములు బాధించిన వరిం
చును (నిష్క్రమించును)

భీము—(ఆలోచించి) నేడు ఇచ్ఛినీకు చూనని తప్పక బల
త్కారించవలయును. ఆయుధములు యుండుటమంచిది

(ఆయుధములుతీసుకొని మందిరంబు వెదకుచు) ఏమిది? నా భాగధేయమింతగానరాదేమి? ఈదుర్గముసుజొరబడిశత్రువులు తీసుకొనిపోయిరనుట కల్ల. ఎక్కడికి బోయియుందురు? అటయుంగాక వకుళయుంగూడ లేదే? వారిద్దరుకలసి నెక్కడయినఁ దాగియుండిరేమో? (యొకవైపుజూచి) ఈ మందిరంబున దీనస్వరమొకటి గానవచ్చుచున్నది. ఏమైయుండును చూచెద (తలుపుతాళము వేసి) భూయాద, ఏమిది, ఇచ్ఛిని వకుళయుండవలయు ఏమైరి? నీవిందేల యుంటివి. అన్నిలపురంబునకుఁ బోవలేదా?

భూయాదుఁడు—(బయటికివచ్చి) మహారాజా? రాత్రి రెండవ యామమునఁ నేను బయలుదేరుసరికి, వకుళవచ్చి, యొక వస్తువు నిచ్చెదనని, యిక్కడకు తీసుకొనివచ్చి, బీగము వైచి వారిద్దరెక్కడకో పారిపోయిరి. దైవవశమున మీరు రావడముచేత, బయటబడితిని.

భీము—(కూలబడి) హా దైవమా? ఎంతపనిచేసితివి. నాప్రియసఖికి నాకు నెడబంధము జేసితివి. అయ్యో? ఇచ్ఛినికుమారిపోయినది. నాజీవితముపోయినది. నా రాజ్యలక్ష్మిపోయినది. నామనోహరాంగిపోయినది. నాకికజీవన మేల? ఈదాసదాసీ జనమేల; ఛీ: నాకీతుచ్ఛపు దేహమేల; (క్రోధముతో) ఓహో సైన్యాధిపతులారా లెండు లెండు. రణభేరి మ్రోగింపుడు యుద్ధమున గడంగుడు, ఇచ్ఛినికుమారి పారిపోయినది. శత్రువులు కోటలో ప్రవేశించిమోసపుచ్చిరి. ఇదేయాజ్ఞ. (అవసిక పడును.)

4 వ రంగము.

(కోటను ముట్టడించి యుద్ధముచేయుచున్నారు.)

భీము—(రోషముతో ప్రవేశించి) ఓ వీరభటులారా? మీ రాజునకు సాహాయ్యము చేయవలసిన సమయ మిదియే! ఇంతకంటె మరొక సమయములేదు. అతి ప్రయత్నము మీాద సంపాదించుకొనిన, నారత్నరాజమున్న, పరమారుషుని, పృథ్వీరాజును, నాస్వస్థానమునుండి కదిలించినారు. మహమ్మద్ గోరిని తరిమికొ పౌరుషంబు నేడు వెలిబుచ్చుండి. ఇదే నాయాజ్ఞ.

(నిష్క్రమించును.)

పృథ్వీ—(రోషముతో ప్రవేశించి) ఓ మహా సైన్యములారా? ఓ అతతాయి వీరాధి వీరులారా! మీామీాపౌరుషంబుల వెల్లడించి, భూలోక కంటకుండగు భీముని పీచమడంచి, పేసారించండి. ఇదేనాయాజ్ఞ.

(నిష్క్రమించును.)

(తెర.)

ఓ భీమరాజా!

చ॥ సెనుగరు మేమిలాభమిల వీరుండ వేయగు జైత్రకూతురుం
గొనుట రహిత్వరాక్రమము కొంచెముతగ్గకబోదు, నంతమీా
దినమున దేలగాగలదు తేజము యుంచుము వాటనిమ్మిక
మెునజొరనిమ్ము, తొందరపడబోకుము జైత్రకుమారిసన్నిధిన్

(భీముడు అమరసింహులు వీరుడు ఖడ్గధారులై ప్రవేశించెదరు)

భీము—(మండిపడుచు) ఓవీరాధివీరా, నీవిల్లెల యుపేక్షించెదవు.

ఉ॥ నీదగు నేత్రిముల్ యునికి నెంతరయె వీరుడ? సత్యధర్మసం
పాదనజూచునారరె; పందలనొంచరె, పెలుకుమార్చరే
నంతయుమిం పోకడగునంతయు ఇచ్ఛినిజూడలేదె, నే
నిందునిర్ధకబల సంతయుజూపితి నేడు నేనిలన్

వీరుడు—(నగుచును.) నాకుగన్నులులేవు. కొండికడొకఁడు ధ్వంసంబై, మొనజొచ్చెనని, సేనాధిపులుండ, మాకన్నులెందుకు, మాశౌర్యమెందుకు. అమరసింహుఁడు లేఁడా?

భీము—(మరింత మస్త్రీషముచు) గురువర్యా? ఇచ్ఛినీకుమారి సైన్యంబంతయు నల్లకల్లోలము చేయుచుండ, నామెను డీకొనువారు, మనసైన్యములో లేరయిరి. నేనభయసింహునితో దలపడి పోరుసల్పుచుండ, రెండవవైపున, ఇచ్ఛిని భేదించుచుండెను. మీపరాక్రమంబులఁ బురికొల్పుడు.

వీరు—(రోషముతో) ఓ జైనహీనులారా?

ఉ॥ మానవజన్మమెత్తినను, మంచికులంబు జనించియుండినన్
మానుషముండినన్ తివిరి మంత్రము నేర్చిన గొందరిందు వి
ల్లూనుట నేర్పితిన్ శరము లుండినవీరులరైన నోరఁగా
బూనుఁడు ధర్మముఙ్ నడపి బుద్ధిచెదెండిక యిచ్ఛినీనికన్॥

(సింహనాధముచేయుచు నిష్క్రమించెదరు,)

(తెరలో) ఓ భీమరాజా?

ఉ॥ ఈమొనమాకసాధ్యమని యెంచిరచించితి, వీరజుండుమా
కేమొన, యొక్కఁగుప్పెడగు నేయనితో చెడి రీతివచ్చె మీ
మోములనుందు హిందువుల మూకలజేయగనెంచగారహిన్
గాములకేళిగాదదిగో; కాచుకొనుండిదె వచ్చెబాణముఙ్॥

అభయ—(ప్రవేశించి) ఘూర్జరవీరులారా? ఆగుఁడాగుఁడు,

ఉ॥ పాటిన నేమిలాభ మిటు పాపము సేయుటఁ బారిపోకకుఁ
జేరుప హిందువుల్ మిముల జీల్చియు పేల్చియు రెందుఁజొచ్చినన్
మారణ జేయుపాటిరిణ మానిసులింతె రుగారరే; శతుర్
ఘూర్జరయోధులన్ దుదిగ గుచ్చియు నెత్తరె, బిల్కుమార్చరే॥

పృధ్వి—(ఆతురతతో. ప్రవేశించి) అల్లదె, మొదటఁ ప్రక్క
ములయుద్ధమారంభమైనది. ఇచ్ఛనీకుమారికకు
డెప్పరమగుచున్నది. సత్వరమునబొమ్ము!

అభ—(సింహనాదముచేయుచు నిష్క్రమించును.)

పృధ్వి—(విచారముతో) అకటా!

ఉ॥ కష్టమటంచు వెంబడిని గాచెదనంచును బాసజేసినా
యిష్టమ, ఘూర్జరాధిపుల యిక్కటు గర్వము, భీమదుస్తరా
రాష్ట్రిభటాళి వైరయము రమ్మని వాలిక సాగనంపగా
కష్టము కాదొకో? యిటుల, గాంచగ లేకయుబోతి ధూళిలోన్॥

నేనెంత విముఖుఁడనైనను, గణింపక యీవ్యూహ మోహా
రంబున యిచ్ఛనీకుమారిక డీకొనెను. పోనీ, నేనుసారధినై
వెంటవచ్చెదనన్న నొప్పుకొనెనా? ఆహా! జైతుని ప్రోత్సా
హము, అభయునిబీరము, యీశ్వరభట్టు వాగ్దానము, (తెర
వంకజూచి) ఈశ్వరభట్టు నాయకత్వము విందొనరించుచుం
డెను. ఈ మొగ్గరంబులో జొరబడి పోగుసల్పుదు.

(పోపోవుచు) భీమరాజా!

ఈశ్వ—(ప్రవేశించి) పృధ్విరాజా? అల్లదేజూడుము. కోసలా
ధికుఁడభయునిమీఁద లఘించుచున్నాఁడు. వానిని లెక్క
జేయక యే, మనయభయసింహుఁడు గవయుచున్నాఁడు.

పృథ్వి—ఇప్పటికిఁగదా? కొంచెము మనశ్శాంతి. వేకువనుండియు బోరాడుచుండినను కొంచెమైన చెక్కుచెదర డీకొనుచుండిరి.

ఈశ్వ—అమరసింహుని చూడుము. అంబరంబున కేగి మన సైన్యంబులమీదకుఁ గవయుచున్నాఁడు.

పృథ్వి—ఇచ్ఛనీకుమారిక మాత్రము సామాన్యురాలుగాదు. ఇంతవరకు నామెను డీకొనువారు లేరయిరి.

ఈశ్వ—అభయసింహుఁడిప్పుడే, సైన్యములోనికి దుమికి, ఇచ్ఛనీకుమారికను సమీపించుచున్నాఁడు. అరరే? రాకసివలె భీముఁడు నభయుని డీకొనెను.

పృథ్వి—జైతపట్టిక రక్షణయెట్లు?

ఈశ్వ—జైతపట్టి శరజాలంబుల నెట్లు గప్పుచుండెను. శత్రులు యామెను యొక్కతడవ గుమిఁగూడినను, లెక్కసేయక, వారిని నురుగూడెను. (ఆశ్చర్యముతో) అయ్యో? తప్పెను కాని యీపాటికి యమసన్నిధానమున నుండెడిదియే? అభయసింహుఁడు చిక్కుపడి యున్నవాఁడు. అపాయము రమ్మురమ్ము;

(యిద్దరు నిష్క్రమించెదరు.)

భీము—విచారముతో ప్రవేశించును.

తే॥ నమ్మినాఁడను బంధుజనంబు లెల్ల
నాకు తోడయి పోరుదు రనియు నేను
యుద్ధమునకు డీకొనినాఁడ యుర్వినందు
కాని జైతపట్టి నదల్చ గానరాకొక్క.

ఈయూహంబున కెల్లనీమేటి శేఖరాత్రి, శిరాధిపతుల నుక్కడించుచుండ, యెక్కడివారలక్కడనే, నిలచి పోవు చుండిరి. అకటా! తుట్టతుదకు నాకుదాని చేతిలో చావవలసి యుండెను కాఁబోలు. ఇచ్ఛాసేనుమారిని గూల్చినగాని జయంబు సమకూడదు. కోసలాధిపుండు మాత్రము హాహా హోరిగ బోరాఁడు చున్నవాఁడు. అతఁడుకూడ మాపాలి వెన్నిచ్చినా జెప్పనక్కరలేదు. అదిగోవచ్చుచున్నాఁడు, ఇచ్ఛాసేనుమారిని నోడించితివా?

కోసలా—(ప్రవేశించి) ఎక్కడజయము, యింకెక్కడజయము.

తే॥ శంబరుని గూలగను జేసె, శక్తిచేత
వాని కేను తోడుగ జన వంగకయును
రధము నూయించి రథ్యసారధుల నొంచి
నను దొలంగించె యిచ్ఛాసే నందమూల.

ప్రాణములతో బయటపడితిని.

భీము—కోసలాధిపా! నీకు కష్టము య్యెనా?

కోస—ఆహా!

అమర—(ప్రవేశించి) భీమరాజ! నాయంతవాని నొక్కయంబున దూలగొట్టెను.

భీమ—ఏటికి?

అమర—శంబరభంగపాటు సహింపలేక, పైనెత్తితి, ఎత్తినంతనే వెనుకకుఁ దీసితిని. వాని రణచమత్కార మేమందును. చెప్పమరచితి. గురువు ... ... మూర్ఛిల్లె.

భీము—మూర్ఛిల్లెనా? (అందరు నిష్క్రమించెదరు.)

(భీముఁడు అమరసింహుఁడు ప్రవేశించెదరు.)

అమర—భీమరాజ! వింటివా? ఇచ్ఛినీవృత్తాంతము.

భీము—ఇచ్ఛినీకుమారిని దెచ్చితిరా?

అమ—నిన్న యుద్ధము ముగిసినంతనే, గోకులదాసాయూహ నోవచ్చె.

భీము—ఏవచ్చెన?

అమ—ఉదయమునసేఁజైత శిబిరమునకేగెనట. అచ్చట నెవ్వరు లేకపోవుటచేత సంతోషించి, ఇచ్ఛినీ చిక్కెఁగదా యని లోనికేగునంతలో నెక్కడనుండియో, యుద్దండభీముని లాగునవచ్చి, విసరివేసె. అంత గోకులదాసు రణభూమిలో పడెను.

వీరు—(ప్రవేశించి) రాజా? నేఁడీభండనంబు మస్తరముగా యున్నది. ఇచ్ఛినీకుమారి ధనుర్విద్య కడుశోచనీయము.

కోస—(రోషముతో ప్రవేశించి) ఏమేమి?

ఉ॥ జైతవ పక్షపాతమును జెందక, గట్టిగబట్టియున్న మీ
రెంతయు సంగరంబునను రాకయు మూలలడాగియుండినన్
బంతము నేను గెల్చుటయొ పారుటయో, పడిపోవుటో, యెటో!
కొంతగ రాజకార్యమునకున్ దగినట్లొనరింతు మీదటన్॥

భీము—సెబాస్, పౌరుషంబన, నట్లుండవలె, కోసలాధిపా; నీవు యమ్మేటి వీరవతియగు ఇచ్ఛినీకుమారిని జయించితివనెడి వార్త నెప్పుడు విందునో? నేఁడు జరిగిన పరాభవమింతయా?

కోస—గురువర్యా? మీరు తాకుదురనియనుకొంటిమా? బ్రాహ్మణవిశ్వాసము నేటికి తెల్లమయ్యెను. భీమరాజ; నీమిత్రో

నీకేల; ప్రొద్దుటినుండియు కార్చిచ్చువలె దహించుచున్న జైత్రపట్టిని నోడించుటకునూరుగా, తాకజాలమని యెంత నిబ్బరముగాఁ జెప్పసాహసించెను.

వీరు—నిజామెబలము, రణచమత్కార మెఱుగవు.

కోస—అదే నీమొండితనము. (బిగ్గరగా) ఓజైత్రకుమారా?

ఉ॥ తల్లినిరుంగుపావని ధర్మముఁజేయుట మిన్నగాయనన్
కల్లరి భీమకుండుసరి గాడని నేమియొ జేస్తి కార్యమున్
చెల్లిన జెల్లెగాకికను జీల్చియు పేల్చియు నుగ్గరంబునన్
జెల్లవు కోసలాధుని, కసిన్ మసియౌనటు మాయలిందునన్॥

(తెరలో) అవునవును. ఇదుగో వచ్చుచుంటిని. కాచుకొనుము. త్రుటికాలములోనె, నాబాణమున కాహుతి కాగలవు.

(భీముని సైన్యముమీద బాణములు పడును.)

ఇచ్ఛా—(రక్త బట్టలతో ప్రవేశించును.) ఓరీ, భీమాధమా? ఓరీకోసలాధిపా; ఏమని కారుకూతలు గూయుచుంటిరి.

(బాణమువిడుచును)

ఉ॥ ఘూర్జరనాధునోలగము గోరినగాదిది, సంగరంబు, నీ
వైరము నాకు నేడిలను వైరివియయ్యెనుజాప్రరోరి, ద
కర్పరవృధాగదెచ్చితిపి గావునపోయిగనుండునట్లు నీ
వైరముబూడ్దిపాలు, నృపవర్యుని జేయగనెంచెనేటితో॥

తే॥ బలముగలవారు భువిలోన బరగుచుండ
జూపురోరిమీదుబలమున్ సూక్ష్మముగను
ఇదే; వచ్చుచుండెనుదూత యింపులర
కాన, యమనాజ్ఞనిదిగోను కనుగొనుండు

(రెండు వైపుల బాణములు విడచుకొని) ఇచ్ఛినీకుమారి
కోసలాధకుని తసుముకొని వెళ్లును)

భీము—అబ్బా; చచ్చువరకు చావగొట్టుచుండెను.

వీరు—కోసలాధికుండు మూర్ఛిల్లె—అపజయము.

(అవనిక పడును)

---

5 వ రంగము

(యుద్ధభూమి)

భీము—(రక్తబట్టలతో బ్రవేశించి) ఓ వీరాధిపులారా? రణంబున వెనుకకుదీయకుండు. జైతునివధించ నేడుదుస్తరమగు ప్రతిజ్ఞబూనుడు. (నిష్క్రమించును.)

పృథ్వీ—(నెత్తురుబట్టలతో బ్రవేశించి) ఓ హిందూసైన్యములారా? మీమీ బలంబులజూపి, శత్రులనోడించుడి. ద్వంద్వయుద్ధంబున గడగి ఇచ్ఛినికి సాహాయము వడుడు. (రెండవ వైపుజూచి) నేను యీసైన్యంబున జోరబడవీలు కాదయ్యె. రణంబునస్థియ మేటికి. సార్వభౌముండనై, యొక్కయబల, శత్రువులమధ్య సింహనాదముచేయు చుండ నూరకుండవలసివచ్చె. మరియొకదిశకేగి జోరబడెద, (నిష్క్రమించును.)

అమర—(ప్రవేశించి) ఆహా? ఎంత జీవహింసజరుగుచుండెను. ఎంతెంత ఘోరహత్యలు జరుగుచుండెను. ఒక్క రాజకన్యకొరకెంతరక్తముపారుచుండెను. ఓ జైతకుమారి, నిన్న నిముసంబులో దొంగిలించి తెచ్చితిని కాని,

నేఁడు మాబీరములన్నియు వృథాయయ్యె. ఆహా! ఘూర్జరరాజ్యలక్ష్మి నేటితోఁ జెల్లును గాఁబోలు. (యొకవైపు చూచి) అదుగో? అభయసింహుండిటే వచ్చుచున్నాఁడు.

అభయ— నెత్తురు బట్టలతో (రోషముగ బ్రవేశించును) ఓరీ; అమరసింహా? ఘూర్జరరాజ్యమంత్రి. ఎందుఁబోయెదవు. నిలునిలు.

సీ॥ ఆబూగిరియునందున్న యందలిపైఁ బాగి
వేషము జనినాఁటి బాసనేఁడు
ఆబూగిరియునందున్న యందలి కాషాయ
వస్త్రము జెలఁగేటి బాసనేఁడు
ఆబూగిరియునందున్న యందలిపేరులు
యిచ్చి బంధించేటి బాసనేఁడు
ఆబూగిరియునందున్న యందలియిచ్చిన
మత్తువస్తువునాటి మాయనేఁడు

తే॥ మత్తుగొనినట్టి యిచ్చినీ నెత్తుకొనియు
యీపురంబున దింపిన యిట్టిశక్తి
నేఁడుజూపుదోఁ? ఖలుఁడా; నిన్నుమరపు
రికిని బంపుటనిక్కము జేసినావు॥

తే॥ నాఁడు విడచినను నేఁడును విడువలేను
నీదుపాలిజముడు యిదోసీ కొరకెర
జేయఖడ్గమెత్తుచునుండె జాగునే
నీల్గనుంటివి రమ్మిక నేఁడునీవు॥

(అమరసింహుని పడగొట్టను యుద్ధమున)(నిష్క్రమించును.)

భీము—(రోషమునఁబ్రవేశించి) ఓరోరి కులద్రోహీ! చేతను బాణములు లేనప్పుడు మీఁదబడి చంపెదవా? హా? మంత్రీ! నీవీ కటికినేలమీఁదగాఢ నిద్రఁబోవుచుంటివా?

(తెరలో) అరే? భీమా? పారిపోకుము. నిన్నుకడతేర్చ నిటే వచ్చుచుంటిని.

(తెరలోకలకలము) మహారాజా? ఇచ్ఛినీచే విడువఁబడిన బాణముచే, చచ్చుచుంటిని. దానినడల్చువారెవ్వరు లేరు,

భీము—హా. ఇఁకదిక్కేది. జైతకుమారియెంత సాహసురాలు. ప్రాణరక్షణ. (నిష్క్రమించును.)

ఈశ్వ—(ప్రవేశించును) జైతపట్టి మంచి దారినే నడచుచుండెను.

(తెరలో) ఓ జైతవసైన్యాధిపా? నేఁడు ఘూర్జర భీమునిచే, జైతుని మేనల్లుండగు, అభయసింహుఁడు చచ్చెను.

ఈశ్వ—నాప్రియశిష్యుండు పరలోకమునకేగెను. ఇంకెక్కడిశిష్యుఁడు, (రోషమున) నాటివాగ్దానమంతయు వృథాయయ్యె. అరే! భీమా! నాకు యద్ధుపడుదువా! అబ్బా! భీమా! చచ్చితివా! నేఁడునిన్ను మట్టుపెట్టుటయో; లేక నడవిపాలు నట్లోచేయవలయును. ఇపుడేబోయి ఇచ్ఛినీకుమారికకు తోడ్పడవలయును.

జైతు—(ప్రవేశించి) గురువర్యా! పృథ్వీరాజు వృత్తాంతము వింటివా?

ఈశ్వ—జైతా? భీముఁండు గూలువరకు యీ యీశ్వరభట్టును కదల్చకుము. పృథ్వీవర్తమానము, గిద్వవర్తమాన

ము, చెప్పకుము. భీముఁడు చావవలె, యీశ్వరభట్టానం దింపవలె. (నిష్క్రమించును)

చైత—ఎట్లు ఈసంగ్రామంబు పరిణమించునో;

(నిష్క్రమించును.)

భీము—(ప్రవేశించి) పిడుగువంటి అభయసింహుఁడు చచ్చుటచే కొంతజయంబు సమకూడునని నాసజాసించినది. ఆయిచ్చినీకుమారిని జయించినగాని, సంపూర్ణజయంబు బడయము. (రోషమున సైన్యమువిరాదకు లంఘించి) ఓహో రి, పిరికిపందలారా! మిమ్ముల జంపరాలేదు. పృథ్వీశుండెందున్న వాఁడో చెల్పుడు. ఓయతతాయి మొదలగుపిరికిపందలార, పారిపోకుడు(ఘూర్జర సైన్యము వైపుతిరిగి) ఓహో ఘూర్జరసైన్యములారా? ఉత్సాహముతో పోరుఁడు. జయంబుగాంచుడు. (తిరిగి)

సీ॥ ఓపాలయుతుఁడౌ రీయతతాయి, యో
రీ, ప్రకంపనన, యో రీనలండ
ఓరీవిరూపన యోధూమ్రమలోచన
యోరీకళింగాధ యోరినకుల
ఓరీ, రణాంతక యోరిమదోన్మత్త
యోరోరి కేకయ యోరికాల
ఓరెర క్తముఖుఁడా యోరిపాపాయు, యో
శతుృభేధి, యోరీ శత్రుహస్త

తే॥ పారిపోకుఁడు మీవంటి పిరికిబంట్లు
చెడ్డనెత్తురు కన్నులజూడ లేను

చూడ నెంచిన రత్నముం జూపురోరి
ధనురు విద్యావతీనబల ధన్యురాల్ని॥

పృథ్వీ—(రక్తబట్టలతో ప్రవేశించును) ఓహో, సైన్యములారా? వెరవకుండు, నేనిదేవచ్చితి.

॥ భూలోకాధిపతుం బందె పెట్టితినిఁకన్ బాధించి సాధించెదన్
బోలా భీమునిఁ దక్కు రాజన్యులనన్ భూశోణిరాదోర్ధతిన్
త్రిలోకంబుల నేను యేలెదనిఁకన్ నాలంబునన్ నేయశ
శ్శ్రీలన్ నెక్కుడనిండజేసెద ధరారోల్లంబునన్ మెచ్చగా॥
(భీమునిమీద గుమకి) ఓరీ, తుచ్ఛా; నిలునిలు;

భీము—(రోషముతో) చండాల; ఏమి;

॥ ఓరిదురాత్మ; సిగ్గువడియుండక నీదులతాంగి నాతో నీ
వారిజగయ్యమున్ గడకు బంపి జయంబును జెందదొంగవా
క్షంతమేమితగ్గునా? ధీవరశూరతనిల్వరా; యిలా
ధారుణి నిన్ను మన్నగొని దారనుసంతసగొందు వేర్మిడిన్॥

సిగ్గులేక రణంబునకు యెట్లువచ్చితివి. నేచేబట్టిన, కన్యకొరకింత ప్రయాసయేల? ప్రాణంబులఁదక్కించుకోదలచిన యిచ్ఛానీ నెందున్నదో చూపి, నావలకుబొమ్ము.

పృథ్వీ—ఏమి కండకావరపుమాటలు. నిన్నిపుడేమి చేయుదును.

॥ హాలాలంబున నేత్రసంజనిత తీవ్రకోపకామూర్తినిన్
నీలోనెంచవురా పృథ్వీశునిననున్ నీచాత్మయేమందు యీ
బాలన్ దొంగిలివచ్చినట్టితిదే నీప్రాణంబులన్ దూల్చెదన్
వ్యాళోదగ్రమహాకరాళములచే ప్రాణంబుగొంపోయెదన్॥

(అనియుద్ధముచేయును. భీముని సైనికులు పృథ్వీరాజునుముట్టడించెదరు ఇద్దరినిపడగొట్టి భీమునిపట్టుకొన్ని) భీమా!

సీ॥ లచ్చివీక్షించిమో హించినందులకును
నేత్రసరాలంబున నెక్కినొక్కి
తోయ్యాలి, చెంగుచే తోలినందులకును
యురమున బెనుగద యుంచియుంచి
కాంతకౌగిలించంగలిగినందులకును
కరముల బాణముల్ గుచ్చిగుచ్చి
చానను, దుర్భాష నలిపినందులకును
నాలుక ఖండలు నరకినరకి

తే॥ నన్యునినతినభిలషించి నందులకును
తునితునియలుగాగోసియు తుదమొదలుగ
రహిని, యుసికించి, యుసికించి రమ్యమంబు
నిన్నుమృత్యువుకన్యయు నేలుగాక॥

(భీమునిసైనికులు పృథ్వీరాజుమీద దుముకుదురు.
యుద్ధము సేయుదురు.)

ఇచ్ఛ—(రక్తబట్టలతో ప్రవేశించి) దుర్మార్గులారా! మిమ్మి పుడే యమసన్నిధానమునకంపెద. భీమా? నిలు, నిలు. పారిపోకుము. (యుద్ధముచేసి పడగొట్టును)

(తెరబడును.)

సంపూర్ణము.

సాహితీ పత్రిక.

సంవత్సరము చందా రు 3-0-0 లు.

ఇది ఆంధ్రదేశములో 5 సంవత్సరములనుండి అవిచ్ఛిన్నముగా నడపబడుచున్న భాషావిషయిక మాసపత్రిక. ఈ పత్రికలో మంచిమంచి కథలు మనోజ్ఞమైన గీతములు ప్రకటింపబడుచుండును. ఆధునిక కవితాపద్ధతులు తెలుసుకొనవలెనన్న సాహితి చదివితీరవలసిన పత్రిక. ఈపత్రిక ననేకసార్లు భారతి, జన్మభూమి, ఆంధ్రపత్రిక మొదలగు తెలుగు దేశ ప్రతికారాజములు- వేనోళ్ల పొగడియున్నవి. తెలుగు దేశములోనున్న సుహృదయులెల్లరు యీపత్రికనుగూర్చి సదభిప్రాయములను వెల్లడించియున్నారు. ఈపత్రికల పాతసంచికలు సంవత్సరముల వరుసను సంపుటములుగా బైండు చేయబడి కొలది ప్రతులుమాత్రమే విక్రయమునకు సిద్ధముగానున్నవి.

1వ సంపుటము (3 సంచిక లేకలవు) చక్కని బైండు రు 0-12-0.

3వ సంపుటము చక్కని బైండు (6, 7 సంచికలు లేవు) రు 2- 8-0.

4వ సంపుటము (చక్కని బైండు పూర్తిగావున్నది.) రు3- 6-0.

కలయువారు:

మేనేజరు, శారదా భాండార ముద్రాశాల, బెజవాడ.

అని వ్రాయవలయును.

తప్పొప్పుల పట్టిక

పుట	తప్పు	ఒప్పు	పంక్తి
14	జయించె	జయించి	16
15	సిసి	సిరి	15
20	పత్రితా	పృథ్వి	2
11	కంశమర్ధన	కంసమర్ధన	14
22	చాక్షీహాన	చౌహాన	16
24	సహిమించ	సహియించ	9
25	నవ్య	సవ్య	8
26	అని	ఆది	14
38	దావిని	దానిని	12
40	శాలిమైన	శాలియయిన	10
45	నను	నిను	4
47	యేచాయకి	యేచాయకే	11
57	బలుడుఁడో	బలుడుయూ	6
64	మాయు	మాత	4
67	చీత	చీర	12
72	స్ఫారరాశి	స్ఫారకరాశి	11
73	కాగి	కేగి	13
89	విశ్వదేవి	విశ్వద్దేవి	9
93	వారణంబు	కారణంబు	3
93	ఆ	ఆశ	3

పుట	తప్పు	ఒప్పు	పం
92	గ	గీ॥	17
94	కనందము	కానందము	16
95	దాగేశ్వర	దాగీశ్వర	16
102	వేసి	తీసి	7
16	దురల	మరల	6
106	టిప్పుడే	డిప్పుడే	8
104	దక్కార	దికార్కర	18
111	జాగునే	జాగునేల	21
,,	యిచ్చి	యిచ్చిరి	12
64	కదంతి	పదంతి	4
52	సామ్రిఊల	సామ్రిల	11

